

1554

1555

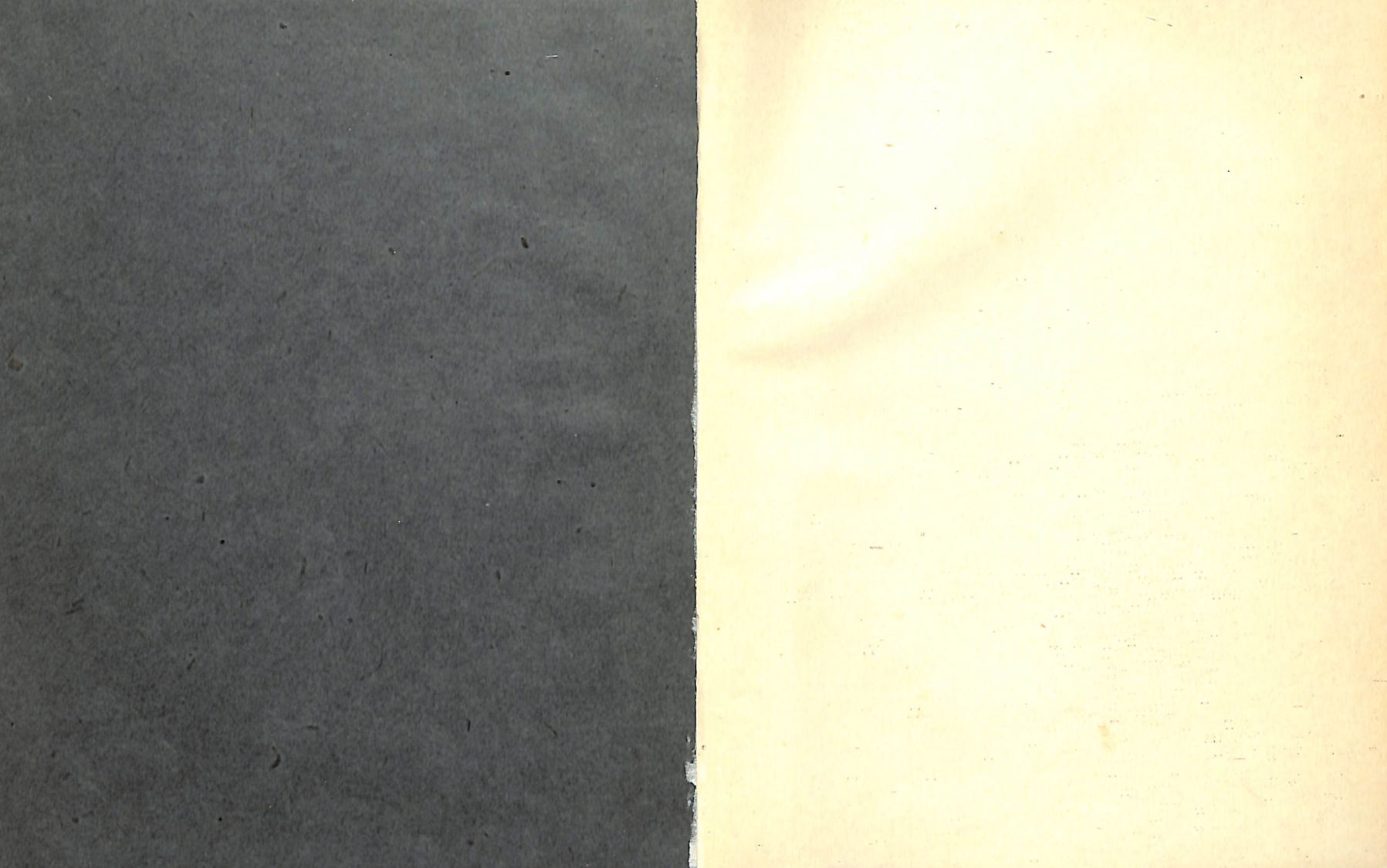
1556

17

~~P~~-46

2010

2001

ՍՐ
ՏԻՍՈՐԵԱՅ ԴԻԴՔՈՄ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՈՅ

Հնկերային Նամականի

ՈՒՂԴԵԱԼ

ԱՌ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՍ, ԱՌ ՕՐԻՈՐԴՍ
ԵՒ ԱՌ ԴԵՌԱՏԻ ԱՄՈՒՍՆԱՑԵԱԼՍ

(Բ. Ջեյհան Թարգմանեալ) եւ Տպագրեալ

Արդեամբ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՅ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՌ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՍ

Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպագրութիւն Գ. Պաղտատեան
(Արամեան)

1886

معارف نظارت جلیلا سنك رخصتیه طبع اولمشدر.

Printed in Turkey

8686 - 42

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

3746
39

Printed in Turkey

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՁԻՆ

Մեր կրթական դրութեան եւ մեր ընթացիկ գրականութեան մէջ զգալի պակաս մը կ'երեւի: Թէ՛ ազգային դպրոցներուն մէջ եւ թէ՛ ամ ըստ ամէ լոյս տեսնող ինքնագիր կամ թարգմանածոյ հրատարակութեանց մէջ, կարի աննշան տեղ մը կը բռնեն, — եթէ երբեք տեղ մը կը բռնեն, — մեր երկու սեռէ երիտասարդութեան բարոյական դաստիարակութիւնն եւ ընկերային բարեկրթութիւնն: Ի՞նչ բան կ'ուսնին մեր զաւակունք, ի՞նչ բան կը կարդան մեր աղջկունք, որ բարոյական, ընտանեկան եւ ընկերային նիւթոց վրայ ուղղապէս հրահանգէ նոցա միտքն ու սիրտն, որ շտկէ թիւր սկզբունքեր ու ֆլասակար ունակութիւններ: Մարդուս զգացումներն ու կիրքերն ալ տեսակ մը մարդանաց կը կարօտին, տեսակ մը զարգացման հասնելու համար, ինչպէս իւր մտային կարողութիւնք կ'ընդունին տեսակ մը մարդանք, եւ կը հասնին զարգացման զանազան աստիճաններու: Մարդուս անհատական եւ ընտանե-

կան սլարտքերն ու պէտքերն եւ ընկերային յարաբերութիւններն ու սլարտաւորութիւնները նուազ չահեկան նիւթ մը չեն կացուցաներ դիտողութեան, ծանօթութեան ու վարժութեան, որչափ արտաքին առարկայք նիւթական աշխարհի, որոց ուսումնասիրութիւնն է գիտութեան կէտ նպատակին։ Մեր վարժարանաց մէջ, ամեն խնամք կեդրոնացած են տղայոց միտքը միայն կրթելու։ Զանոնք մաքուր բարոյականի տէր ընել, — սլարկեշտ, ողջախոհ, ճմարտախօս, ընկերասէր եւ բարեսէր անդամներ հանդիսացնել ընկերութեան՝ անկարեւոր կամ բոլորովին երկրորդական ինչ կը համարուի։ Պատանի մը երբ կը մտնէ կենաց կռուոյ ասպարէզին մէջ, սպառազինուած սլարտի լինել ո՛չ միայն լեզուաց եւ գիտութեանց ծանօթութեամբք, այլ նաեւ բարոյական եւ ընկերական սկզբանց ու սովորութեանց առատ ազմանիւթովք, չահելու համար սլատուաւոր դիրք մը լաւագոյն ընկերութեան մը մէջ, եւ տոկալու համար կենաց յատուկ փորձութեանց, որք ամեն տարի հարիւրաւոր հայ երիտասարդներ կ'առաջնորդեն ի ֆիզիքական, բարոյական ու նիւթական անկում։ Մեր կրթական դրութիւն սա համոզման

վրայ հաստատուած կ'երեւի թէ, լեզուաց եւ գիտութեանց վրայ աւելի կամ նուազ գաղափար ու վարժութիւն ունենալ բաւ է զմարդիկ ո՛չ միայն գիտուն, այլ նաեւ առաքինի ընելու։ Ղալաթիոյ եւ Բերայի տեսակ մը տուներէն ու խաղաքաններէն չգատուող, իրենց շուայտութեամբք ու ցովութեամբք իբրեւ դիւցազնական չահատակութեամբք սլարծենցող, ամեն երեկոյ արբեցող, եւ իրենց ընտանեկան յարկեր կամովին դժոխք դարձնող երիտասարդաց մէջ զորս ամեն օր կը տեսնենք, որչափներ կան սակայն որ կրնան յաջողապէս թարգմանել զլաֆօնդէն, եւ թերեւս զվիքդոր Հիւկօ, լուծել առաջին աստիճանի հաւասարութիւն մը, Ետնա լերան դրից վրայ տեղեկութիւն տալ, կամ ըսել ձեզ թէ որ տարին եւ ինչպէս գլխատեցաւ Լուի ԺԶ։

Մեր ընթացիկ գրականութեան մէջ, վէպերն են ընկերային ու բարոյական կրթութեան գլխաւոր տարերք։ Բարոյական եւ ընկերային ճմարտութիւններն հրահանգիչ սլատմութեանց ձեւով ծաւալելու եւ ընտանեցնելու դրութիւնն առարկութիւն չի վերցներ ինքնին։ Հայ ընթերցողաց ներկայացուած վէպեր թարգմանուած են ֆրանսացի արդի

վիպասաններէն, եւ առաւելապէս կը պատկերացնեն օտար կեանքի մը օտար մղուծիւններն, որոց հայ ընկերութեան մէջ ծաւալումն ալ կերպիւ իւրիք կը դիւրացնեն: Նկարագրուած իրողութիւնի առաւել կ'ազդեն մեր նոր սերնդեան մօտ եւ սրտին վրայ, քան այն իրողութիւններէ կարի թուշաբար հանել կարծուած բարոյական դասերը: Մնաց որ, այժմեան ֆրանսացի կարգ մը վիպասանաց մէջ, էական նպատակակէտն ո'չ այնչափ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ է, որչափ ՇԱՀԵԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ: Ամենէն անբարոյական նկարագիրք կրնան «չահեկան» համարուիլ տակաւին: «Շահեկանութիւն» է բուն բառը: — Թէ՛ ընթերցող հասարակութիւնը կը շահուի հեշտալի նկարագիրներով եւ հետաքրքրաշարժ պատկերներով, եւ թէ՛ . . . հրատարակիչները կը շահին, անհամար օրինակօք վաճառելով հրապուրիչ վէպերէն, որք, տպագրական շահագրիտութեան տեսութեամբ, անմիջապէս ետքը կու գան դասական գրքերէն, որք ամենէն աւելի վաճառուող ճիւղն են ընթացիկ գրականութեան: Բայց եւրոպացի պատանին եւ օրիորդն ուրիշ աղբիւրներ, ուրիշ միջոցներ ունին ստանալու բարոյական, ընտանեկան եւ ընկերային հիմնաւոր կըր-

թութիւն մը: Ուստի, թէեւ վէպերը բարոյական սնունդ չտան, թէեւ վէպերն առաւելապէս սպառեն այդու սննդեամբ արտադրեալ ոյժը, բայց եւրոպական նոր սերունդը գուրկ չի մնար այնքան անհրաժեշտ սնունդէ մը: Խնդիրը բոլորովին կը փոխուի երբ, մեր կրթական հաստատութեանց մէջ եւ մեր մամլոյ ինքնագիր կամ թարգմանածոյ հրատարակութեանց մէջ, բարոյական եւ ընկերային նիւթերը զանց առնելէ ետք, կարծենք թէ վէպերու թարգմանութեամբ կրնանք ընուլ զայս էական պակաս, եւ պատրաստել զօրեղ բնաւորութեամբ եւ տոկուն բարոյականով օժտեալ եւ սպառազինեալ սերունդ մը, կարող՝ կենաց պայքարն յաջողապէս մղելու եւ ընկերութեան մէջ պատուաւոր դիրք մը չինելու:

Վէպերու ընթերցմամբ կազմուող երիտասարդութեան օրինակներ ամենքս ալ կրնանք տեսնել: Իբրեւ յոյժ շահեկան ճիւղ գրականութեան, վէպին դէմ նախապաշարում տածել ներելի չէ: Եւրոպական գրականութիւնն ունի հրաշակերտներ զորս կը պարտի վիպասանութեան ճիւղին: Բայց կարծեմ շատ ուղիղ սկզբունք է՝ ամեն ընթերցանութեան արժէքը դատել իւր արդեամբ: Առաջին եւ գլխա-

Լոր արդիւնք վիպասանութեանց հայ նոր սերնդեան համար՝ « սիրոյ գործին » վրայ ծայրայեղ չափով մը ուշադրութիւն դարձնելն է անշուշտ : Հիմակ որչափ հայ պատանիներ , երիտասարդներ եւ օրինորդներ գիշեր ու ցորեկ սիրահարութիւն միայն կ'երազեն , սիրահարութիւն միայն կը խօսին ու կը գործեն , սիրահարութիւն միայն կը գրեն , եւ սիրահարութեամբ եւեթ կը սնանին : Ընկերային նոր տեսակ իմաստասիրութիւն մը , որ կ'ըսուի թէ Բարիգի բողանոցներուն ու կոյանոցներուն մէջէն ժողովուած է , սովորեցուցեր է այս համակրելի էական թէ կենաց բոլոր նպատակը , բոլոր գործը սիրահարութիւնն է : Քանի՛ կը յառաջանան կը զարգանան այս նոր ուսման մէջ , կը տեսնես զիրենք օր ըստ օրէ հալած , մաշած , թալկացած , թուլցած , ամեն առնացի ճգանց ու կորովի գործունէութեանց անընդունակ , եւ այս շնորհագեղ դէմքերն ալ՝ ոչինչ տարբեր խամրած ծաղիկներէ : Բան մ'ունին , զոր հասկնալ չէ տրուած ամեն բժշկի : Հոգեկան ախտէ կը տառապին : Այս եւս նոր բացատրութիւն մ'է , զոր կը պարտինք վէպերու միջոցաւ մեր զգացմանց նրբացման ու փափկացման : Անուանն հետ իրն ալ նոր է թերեւս : Մեր

հարք անշուշտ չէին ճանչեր այնպիսի ախտ . ապա թէ ոչ , 65—70 տարեկան հասակի մէջ իրենց ակունքներն ամբողջ չէին կրեր , եւ չէին արտադրեր մեզ պէս առողջ զաւակներ : Այս հիւանդագին (morbide) տրամադրութեանց մէջ սնանող սերունդն ո՛չ միայն ինքն իրեն օգուտ չունի , այլ թերեւս կը վնասէ նաեւ հայ ընկերութեան ապագային : Կորովի երիտասարդութիւն մը պէտք է կորովի սերունդ մը արտադրելու համար : Տարօրէն տրամաբանութեամբ մը , մեր վիպամուր երիտասարդութիւն այնչափ աւելի կը խորշի ամուսնութենէ՝ որչափ աւելի կը մաշի սիրահարութեամբ : Անսուրբ սիրոյ մէջ իրենց հոգին կը նուաստացնեն . իրենց մարմինն անասելի ախտերու բոյն կը դարձնեն , որք հետք կը թողուն հոգւոյն մէջ , եթէ ոչ նաեւ մարմնոյն վրայ . ընտանիք մը կազմելու իղձը , ճաշակն ու գուցէ կարողութիւնն իսկ կը կորուսանեն իրենց նիւթական ու հոգեկան շռայլութեամբ : Ես կը մերժեմ հաւատալ թէ այսպիսի երիտասարդութիւն մը , իւր բոլոր ուսումնական լոյսերով հանդերձ , ոյժ մը կարենայ համարուիլ հայ ընկերութեան համար :

Այս վիպամուրութիւն աւելի մեծ աւերումներ կը

գործէ հայ գեղեցիկ սեռին մէջ: Ի բնէ տկար էակներ աւելի դիւրաւ կ'ընկճին գրգռեալ եւ խանգարեալ երեւակայութեան մը ծնած բոլոր հոգեկան յուզմանց ներքեւ: Եթէ մեր մէջ հիւժական ախտէն մեռնող հայ աղջկանց եւ դեռատի կանայց վիճակագրեր ունենայինք, պիտի տեսնէինք թէ 1866 էն մինչեւ 1886 շատ աւելի աղջկունք եւ կանայք զոհ գացած են անողոր ախտին քան 1846էն մինչեւ 1866: Եւ մարմինն հոգւոյն բնակարանն է, ո՛չ միայն ըստ հին աստուածաբանութեան, այլ նաեւ ըստ արդի դրական իմաստասիրութեան: Այն բարոյական եւ ընկերային պայմանք որ մարմինը կը հիւժեն՝ հոգեկան ոյժերն ալ կը սպառեն. եւ եթէ երբեք հասնին ամուսնանալու, գեղեցիկ սեռին այս վիպամու անդամք անյարմար կը գտնուին կնոջ եւ մօր պարտաւորութեանց: Իրական աշխարհին մէջ, որուն պատրաստութիւն չէին եղած ո՛չ դպրոցն, ո՛չ ալ իրենց սովորական ընթերցմունք, յուսավրիպումներ միայն կը գտնեն, եւ շուտով կը վհատին, կը գժտին, եւ երանութեան յարկերը թշուառութեան բոյներու կը դարձնեն: Բազում այն է սակայն որ չեն հասնիր ամուսնանալու. զի տիրող վիպային դաստիարակու-

թեան մէկ ուրիշ յատկանիւն է որ իւր ընտելացեալք բարձրաթուիչ յաւակնութեամբք կ'անցունեն իրենց լաւագոյն տարիներ, մինչեւ որ արդարեւ կորուսանեն կարելի լաւագոյն պայմանաց մէջ ամուսնանալու պատեհութիւնն. եւ եթէ, առաջին երիտասարդութեան կենսական աղբիւրներն սպառելէ ետքն ալ ամուսնանան, — եւ այս՝ շատ անգամ չահախդրութեամբ, — յայնժամ եւս կեանք կու տան սերնդեան մը, որոյ ճակտին վրայ մահ գրողմուած է...:

* * *

Տխութիւնս Դիդըրոմ Ամերիկացւոյն գործն, որոյ թարգմանութիւնը կը ներկայացնենք մերազնէից, բարոյական, ընտանեկան եւ ընկերային նիւթոց վրայ ընտիր դիտողութեանց ու իորձառական խրատուց հաւաքածոյ մ'է, նամակներու ընտանի ոճով գրուած: Երեք մասերու բաժնուած է. Առաջինն ուղղեալ առ Երիտասարդս. Երկրորդն առ Օրիորդս. եւ վերջինն առ Դեռատի Ամուսնացեալս: Առաջին մասին մէջ կը խօսի դպրոցէն ելած պատանիներուն, որք նոր կը թեւակոխեն աշխարհի կենաց մէջ: Հեղինակին տեսակէտն ո՛չ աստուածաբանական է,

ո՛չ ալ բարոյախօսական կամ վարդապետական : Ինքն էապէս « ընկերական մարդ » մ'է , բառին նոր նշանակութեամբ , եւ կը խօսի իբրեւ բազմախորճ ընկերական մարդ : Թէ ի՛նչ ոգւով եւ ի՛նչպիսի սկզբամբք երիտասարդ մը պէտք է գործի ձեռք զարնէ , եւ մտնէ ընկերային կեանքի մէջ . թէ երբ եւ ի՛նչ սկզբամբք ամուսին մ'ընտրէ . թէ մարդավարութեան ի՛նչպիսի կանոնաց միտ դնէ . թէ որպիսի վնասակար ունակութիւններէ զգուշանայ . թէ ի՛նչպէս դիմակալէ ընկերային վիճակի զանազան դժուարութեանց . թէ ի՛նչպէս նայի իւր մարմնոյն . ի՛նչպէս՝ իւր հոգւոյն . եւ թէ իւր ընկերային յարաբերութիւնք ի՛նչպիսի պարտականութիւններ կը դնեն իւր վրայ . — այս եւ սոյնգունակ նիւթոց վրայ հաճելի եւ քիչ մ'ալ ամերիկեան ոճով կը խօսի հեղինակն :

Առ Օրիորդս ուղղեալ մասին մէջ , կը խօսի Նորածնութեանց պատշաճ կողմերուն եւ զեղծումներուն վրայ . Աղջկութենէ ի կնութիւն փոխանցման ժամանակի հոգեկան տրամադրութեանց վրայ . Սիրահարութեան վրայ . Օրիորդական ձիրքերու եւ տաղանդներու վրայ . Իգական կրթութեան վրայ . Անտեղի սեղմումներուն վրայ որոց աղջկունք են-

թարկուած են ընկերային նախապաշարմամբք . Սիրոյ եւ նիւթական բարեկեցութեան հակառակ պահանջումներուն վրայ . Ընտանեկան պարտաւորութեանց վրայ . Տանտիկնութեան վրայ , եւ Կանացի բարեպաշտութեան վրայ :

Երրորդ մասին նիւթը կը կազմեն Ամուսնական յարաբերութեան էական պարտաւորութիւնք . Մանկատածութիւն , նիւթական ու բարոյական . Ընտանեկան յարկին նշանակութիւնն . Ընկերային կենաց նշանակութիւնն . Ընտանեկան բաժանմունք . Պանդըխտութիւն . Ազգականք . Եւն , Եւն :

Այս հանրաշահ նիւթոց վրայ փորձառական իմաստասիրութեամբ եւ գրական ոճով հեղինակեալ գործ մը մեր ընթերցողաց ներկայացնելու համար , կարծենք չենք կարօտիր յատուկ ջատագովութեան մը : Այնչափ ինքնայայտ է սոյն նիւթոց կարեւորութիւնն , որչափ զգալի է անոնց վրայ ստէպ չխօսուելուն անպատեհութիւնն : Ընթերցողք ինքնին պիտի դատեն ամերիկացի ընկերաբան մատենագիրն հեղինակութեան արժէքը : Մեզ կը մնայ բացատրել միայն թէ , այս գործ , թէեւ ամերիկեան եւ անգլիական հասարակութեանց համար գրուած ,

գրէթէ ամեն մանրամասնութեամբք կը պատշաճի մեր ընկերային եւ ընտանեկան արդի կենաց։ Այս գործերեսուն տարի յառաջ հեղինակուած է, եւ այնուհետեւ բազմաթիւ տպագրութեանց արժանացած է թէ՛ Ամերիկայի եւ թէ՛ Անգլիոյ մէջ։ Երեսուն տարի առաջուան ամերիկեան ընկերութիւնը, Պ. Դիդըքովի գործէն դատելով, կը ներկայացնէր ընտանեկան եւ ընկերային այնպիսի թիւր սկզբունքներ եւ ունակութիւններ, որք ճշդիւ կը համապատասխանեն՝ իբրեւ արդիւնք աւելի յառաջացեալ քաղաքակրթութեան մը՝ մեր մէջ մտած չատ մը թիւր սկզբանց եւ ունակութեանց։

* * *

«Հայ Երիտասարդաց Տպագրական Միութիւնն», որոյ խնամօք ու ծախիւք լոյս կը տեսնէ այս թարգմանութիւն, ժամանակէ մ'ի վեր հաստատուած է Մայրաքաղաքիս մէջ, նպատակ ունենալով այսպիսի բարոյալից եւ հրահանգիչ երկերու ծաւալումն ազդին մէջ։ Իբրեւ գրական խնդիր, որովհետեւ ցարդ բաւական բան առնուած է, — ո՛չ միշտ օգտակար բան, — ֆրանսական ընթացիկ գրականութենէն, այս Երիտասարդական Միութիւն պատշաճ դատեց

բան մ'առնուլ անգլո-սաքսոն ընթացիկ գրականութենէն։ Եթէ իւր առաջին ձեռնարկ քիչ չատ քաջալերական ընդունելութիւն մը գտնէ, Միութիւնը պիտի շարունակէ այս ուղղութեամբ ի լոյս ընծայել նորերկեր։ Գործունէութեան այնչափ օգտակար ճիւղ մ'է այս, որ անոր մէջ հայ երիտասարդք կրնան արդիւնաւորապէս գործակցիլ՝ առանց կրօնային խնդրութեանց, ինչպէս ասոր քաջալերական օրինակն ունինք Միացեալ Ընկերութեանց արդիւնաչատ գործունէութեան մէջ։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ

Դեռահաս սերնդեան փարոզներ տուած են, դասախօսութիւնք եղած են, խրատներ, յորդորներ ու վարդապետութիւններ շոյալուած են. բայց խիստ քիչ անգամ փորձուած է խօսակցիչ դեռահաս սերնդեան հետ: Այս երեմասնեայ Նամականով իմ նպատակս է՝ ուղղակի ձեռով մը եղբայրական խորհուրդներ տալ երիտասարդաց եւ գեղեցիկ սեռին դեռասի անդամոց, այն նիւթոց վրայ որ անմիջական եւ գործնական կապակցութիւն մ'ունին իրենց կենաց եւ նակասագրոյն, եւ տալ այս խորհուրդներս առանց այն միտքիական ձեւաբանութեանց որք կը վիստան վարդապետական գրականութեան մէջ: Կարծեմ կը ճանչնան երիտասարդներն, եւ գիտեմ քէ ինչ բանի կը կարօտին. ուստի, անոնց հետ խօսակցած եմ նոյն համարձակ եւ արտաբուխ եղանակաւ որով պիտի խօսէի եղբարց եւ քերց, որք նստած են դէմս, կամ որոց հետ կը օրջագայիմ:

Պիսի դիտէի որ նամակներս կ'ուղղեմ առ Երի-
սասարդս, առ Օրիորդս եւ առ Դեռասի Ամուս-
նացեալս, իբրեւ ուրոյն դասերու, որո՞ւ տեսու-
թեամբք ու կիրառութեամբք, մինչ ամենքն ամփո-
փած եմ միակ հասորի մը մէջ: Բոլոր գիրքն իւ-
րաբանչիւր դասուն համար գրած եմ ապաքէն: Պէտ-
է, ըս իս, որ մէն մի դաս գիտնայ ինչ որ կ'ըսեմ
միւս դասուն: Մէկ դասուն համար չեմ գրած բան
զոր միւս դասուն գիտնալը լաւ չլինի: Ոմանք կը ջա-
նան խօսի դնել երկու սեռերուն մէջ, տարբեր աչքով
նայիլ անոնց, տարբեր աստիճանի համակրանք եւ հո-
գածութիւն ցուցնել միոյն ու միւսին. չեն ուզեր որ
նոք միեւնոյն բաները գիտնան իրենց յարաբերու-
թեանց նկատմամբ. իրարմէ կը պահեն զանոնք, իբր
թէ ի հարկէ բռնամիտք լինելին միմեանց, կամ վտան-
գաւոր ընկերներ, եւ կը քիւրեն ու կը ցրեն զայն ճշ-
մարիտ գաղափար թէ երկու սեռերը բաժանորդ են
միեւնոյն բնութեան եւ ընկեր՝ նոյն նակասագրոյ:
Այսպէս վարուողներ կրնան բարեմիտ մարդիկ լինել,
բայց մարդկութեան համար յոյժ վնասակար հետեւանք
ունեցող գործ մը կ'ընեն:

Շուրջս կը նայիմ եւ կը տեսնեմ երկու սեռէ երի-

սասարդներն, որոց սիրտերը կը խայտան յուսով, որոց
մարմինք առանձիգ են եւ կորովի առողջութեամբ ա-
րագաւարժ, եւ որոց պայծառ աչերուն մէջ կը փայլի
կենաց վայելումը: Բայց լալս կուգայ յու՞ւ անելով թէ
նրալիս խիստ մարգանք եւ դառն փորձութիւնք
կը սպասեն նոցա: Անոնց նորածագ արեւը կ'ոսկեզօծէ
դեռ կենաց լեռնագագաթները միայն, եւ կը թողու
նոցա խոնջ ոտանց՝ գտնել մրին կիրներն եւ դժուար-
անց ձորերը՝ բազմամեայ համբերալից կամ վշտալից
ուղեւորութեամբ: Ըսելու համար անոնց թէ ինչպէս
կրնան ըստ արժանւոյն կատարել զայս ուղեւորութիւն,
ձեռք ձեռքի, ներդաշնակ ընկերակցութեամբ, անս
այս նամակներս գրեցի անկեղծ նպատակաւ մը, զոր
ապահով եմ թէ ամենեւէ ալ համակրանքով կը գնահա-
տէի: Կը յուսամ նաեւ թէ քննադատելու քիչ բան եւ
դատապարտելու ոչինչ կը գտնէի ոնին ու ձեռնոյն մէջ,
որով շանաղիւր եղած եմ իրագործել նպատակս:

2746
39

ՆԱՄԱԿ Ա.

ՈՒՂԻՂ ՍԿՋԲՆԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԷՏՔՆ

Յիմարք ունայն փափաքներով կը
մնան դատարկ, մինչ կամք զործոն
գտնէ զուղին իմաստութեան :

ՊԸԸՆՍ

ԸՍՏ իս , առաջին մեծ դասը զոր երիտասարդ
մը պարտի սովորիլ՝ սա է թէ ինք ոչինչ գիտէ
տակաւին . եւ որչափ կանուխ ու որչափ լիովին հա-
մողուի առ այս , նոյնչափ լաւ պիտի լինի իւր մտաց
հանդարտութեան եւ կենաց յաջողութեան հա-
մար : Տան մէջ սնած պատանի մը , վարժուած իւր
ծնողաց ու եղբարց զգուանքը վայելելու եւ զո-

վեստները լսելու, դիւրաւ չի կրնար հասկնալ թէ ինչպէս այլ ամեն ոք կրնայ հաւասար լինել իրեն տաղանդով ու բարեկրթութեամբ։ Ծննդեամբ ու անդեամբ զաւառացի մը, եթէ ուզէ քաղաքի մէջ կեանք վարել, չուտով կ'ըմբռնէ 'զիւր աննշանութիւն։ Երբ մեծամիտ դէմքեր առնու եւ ծաղու առարկայ դառնայ. երբ մտնէ զուարթ եւ դիւրահամբոյր ընկերութեան մը մէջ եւ խօսակցութեան նիւթ չկարենայ գտնել. երբ հանրային տեղ մը փորձէ ատենաբանել եւ կարկամեալ անաւարտ թողու. կամ երբ ջանայ քծնիլ աղնուաբարոյ գեղուհւոյ մը եւ յանդիմանական խիստ ակնարկով մը վարձատրի, վհատութեան մօտ վիճակի մը մէջ ինկած պիտի սկսի մտմտալ։

Իւր կենաց տագնասպալի մէկ միջոցն է այս։ Իւր մտածման արդիւնքով պիտի վճռուի իւր բովանդակ ճակատագիրը։ Եթէ յօրէ անտի համոզուի եւ ընդունի թէ ոչինչ գիտէ եւ ոչինչ է. եթէ ինքն իրեն խոստովանի թէ իւր միտք եւ իւր անձ զերօ են լոկ այն մտացի եւ պայծառ դէմքերու քով որք կը չընտելուեն զինք, եւ թէ ինչ որ կ'ուզէ լինել եւ չահիլ պարտի տոկուն աշխատութեամբ բերել ի ձեռս, —

եթէ անգամ մը յանգի այս որոշման, լիուլի յոյս կայ այն երիտասարդի համար։ Եթէ, ընդհակառակն, անապարձութիւնն ի բաց չթողու եւ պինդ կապուած յարած մնայ իւր անարժէք ինքնասիրութեան, կամ եթէ յուսահատութեան մէջ ընկղմի՝ բուռն մրցմանց եւ առնացի ճգնաց յատկացեալ կեանքի մը սեմոց վրայ, մեռեալ մարդէ մը տարբերութիւն չունենար։ Աշխարհ օգուտ չունի այնպիսի մարդու, որուն կը մնայ քաշուիլ կեանքէն, կամ ոտից կոխան լինել աւելի ճարպիկներու եւ աւելի քաջերու։

Երբ երիտասարդ մը հասկցած է կատարելապէս թէ իւր բոլոր գիտցածն ոչինչ է տակաւին, եւ թէ ինքն իսկ իրապէս դոյզն արժէք միայն ունի ընկերութեան մէջ, իբրեւ հետեւութիւն պիտի իմանայ նաեւ թէ աշխարհ հոգ չըներ իրեն համար, թէ ինք ոչ մէկու խորին սքանչացման եւ յարգանացն առարկայն է, եւ թէ ինք իւր գլխուն ճարք պէտք է նայի, իւր ձեռք շինէ իւր բախտ։ Յանձնարարաբար մը զօրութեամբ կրնայ հրաւիրուիլ ճաշու մը, կամ թէյի մը։ Եթէ դրած է լաւ գլխարկ մը, կամ վայելուչ փողկապ մը, թերեւս ժամկոչն եկեղեցւոյ մէջ առաջնակարգ աթոռ մը իրեն ցուցնէ, եւ երբ

պնակ ստորացնեն՝ անշուշտ կ'ակնկալուի որ առատա-
ձեռնօրէն նպաստէ : Եթէ տեղացի չէ, պիտի տեսնէ
որ ամեն ոք իւր գործով զբաղեալ է, եւ ո՛չ ոք իրեն
կը նայի : Չպիտի դիտուի մինչեւ որ դիտելի չլինի
ինքնին, եւ դիտելի չպիտի լինի մինչեւ որ արդեամբ
չապացուցանէ թէ բացարձակ արժէք մ'ունի ընկե-
րութեան մէջ : Ո՛չ մէկ յանձնարարագիր կրնայ ի-
րեն ընձեռել աշխարհի յարգն ու համարումն, եւ
չպարտի ընձեռել : Նաեւ, ո՛չ մէկ ընտանեկան կա-
պակցութիւն այս բանս պիտի տայ իրեն, ի բաց առ-
եալ այն սակաւաթիւ անձանց քով որք աւելի կը
նային մարդուս արեան քան ուղեղին :

Ընկերութիւնը կը սկսանջէ որ երիտասարդ մը
ո՛չ միայն յարգելի ոմն համարուի, այլ նաեւ արդ-
եամբ ապացուցանէ թէ իրաւունք ունի այնպիսի ոմն
նկատուելու : Եւ ընկերութիւնն իրաւամբ կը պա-
հանջէ այսպիսի ապացուցութիւն մը : Ընկերութիւնն
այս մասին կոյր վստահութեամբ չի կրնար շատանալ .
զի յաճախակի խաբուած է ինքզինքնին բան մը կար-
ծեցնող եւ ոչինչ արժող անդամներէ : Ընկերութիւնը
չատ չի նայիր թէ ինչ մասնաւոր գործով կը զբաղի
մարդ մը . բաւ է զի կարենայ ճանչուիլ իբրեւ յար-

գելի մարդ մը : Ընկերութիւնն յայնժամ պիտի խո-
նարհի իւր նոր անդամին առջեւ, եւ տեղ պիտի տայ
նմա : Կը ճանչեմ երիտասարդ մը որ ընկերութեան
մէջ իրեն համար դիրք մը չինեց յօդուած մը հրա-
տարակելով ամերիկեան հանրածանօթ եռամսեայ
հանդիսի մը մէջ : Որչափ դիտեմ, ո՛չ ոք կարգաց
յօդուածը . բայց որովհետեւ գրուած էր այնպիսի յօդ-
ուած մը, որովհետեւ ընդարձակ յօդուած մ'էր այն,
եւ առաջնակարգ հանդիսի մը մէջ հիւրընկալուած,
երիտասարդին գործն յաջողուց : Այլ ամեն ոք յօդ-
ուած չի կրնար գրել հանրածանօթ հանդէսներու հա-
մար, եւ կը յուսամ որ ամեն ոք չպիտի ելնէ յօդուած
գրել սարբերական թերթերու մէջ, զորս կարդալու
համար թէ՛ դրամ կուտանք, թէ՛ ժամանակ եւ թէ՛
միտք : Բայց ամեն ոք, որ կ'ուզէ իբրեւ մարդ ճան-
չուիլ, կրնայ եւ պարտի գործ մ'ունենալ : Օրինակի
համար, տիկնոջ մը հագած մետաքսին թեկերը բա-
նելն ալ գործ մ'է, եւ զայն տիկին ջրոյ մէջ խեղ-
դուելէ ազատելն ալ գործ մ'է . ընտրութեան օ-
րերը քուէարկուներն համոզելով քուէարկութեան
վայրը տանողն ալ գործ մը կ'ընէ, կ'իրականօրեայ վար-
ժարանի մը մէջ դաս տուողն ալ : Մարդ մը իւր ա-

զատ կամօք մտած պէտք է լինի ընկերութեան մէջ իբրեւ գործօն տարր մը, կամ օգտակար անդամ մը, որպէս զի տակաւ ճանչուի ինչպէս ամեն ճշմարիտ մարդ կը փափաքի ճանչուիլ: Եւ այս է պատշաճագոյն ընթացքն: Իսկ նա որ այլոց բարեսիրութեան յենլով կը փորձէ անդամակցիլ ընկերութեան, առանց անձնական յատուկ արժանեաց, այնպիսին իրաւունք չունի ընկերային յարգանաց:

Մեղկաբարոյ եւ վատոգի անձանց յատուկ է հետամուտ լինել այլոց օժանդակութեան, կրթնիլ ուրիշի մը վրայ, եւ տենչալ վայելելու այլոց աշխատութեան ու ճարտարութեան պտուղները: Բազմաթիւ են այն երիտասարդներ որք տեղէ մը նպաստ կ'ակնկալեն, որով կը յուսան ապահովել կենաց մէջ այն յաջողութիւն ում կը բաղձան: Կ'երեւակայեն թէ տարիքոր բարեսէր վաճառականին կամ սեղանաւորին մէկն, որոյ գրպանը գրամով լի, արկղն ալ արժեթղթովք ու գանձելի մուրհակօք զեղուն, եւ որ արժանիքն ու հանճարն յոյժ գնահատող մտքով մը օժտեալ գորով, 2 էն մինչեւ 10 հազար ոսկի պիտի պարգեւէ կամ փոխ տայ իրենց, որով կարի իմն հեշտին եղանակաւ պիտի սկսին կենաց ասպարէզն,

եւ յարատեւեն յայնմ անխռով ու անվրդով: Թերեւս, կ'ըսեն, այն բարեսէր հանճար տարբեր որոշում մը տայ իրենց բարեկեցութեան նկատմամբ, եւ նախապէս հարկ դատէ բարձրագոյն վարժարան մը կամ համալսարան մը դնել զիրենք: Ուրիշ երիտասարդներ ալ, եկեղեցական կոչման հետամտելով, յոյս ունին կրօնային կամ բարեգործական մարմնոյ մը հանգիստ հացն ուտել, եւ կամ ազնուաբարոյ լիաքսակ բարեպաշտուհեաց ակմբի մը սրբանուէր քարոզիչը դառնալ:

Ինձ համար աշխարհի ամենէն եղկելի տեսարաններէն մին կը ներկայացնեն այն քաջառողջ, պնդակազմ եւ գեղադէմ երիտասարդներ, որք առնուազն 50—60 օխայի չափ կարծր ոսկրով եւ ամուր դնդերով յօրինուած տոկուն եւ ուժեղ ֆիզիքական կազմուած մ'ունին, եւ սակայն ձեռքերնին գրպանը դրած, կը սպասեն որ մէկը գործ գտնէ իրենց, կամ ո՛ր եւ է նպաստ մ'ընէ, կենաց ընթացքն յաջողութեամբ սկսելու: Կ'ընդունին թէ կան պարագայք ուր ամենէն անկախ ոգին իսկ կրնայ ստանալ օժանդակութիւն, եւ իբրեւ փոքրագոյնն յերկուց չարեաց՝ մինչեւ անգամ փնտռել օժանդակութիւն մը: Բայց

երբ մարդ մը որ ինքն իրեն կրնայ օգնել՝ այլոց օգնութեան ապաւինի իւր կենաց խորհուրդներուն իրազործմանն համար, դրական ապացոյց մ'է այս թէ իւր բնաւորութեան մէջ իսկ կայ գծուծ բան մը, զոր ամեն պատուաւոր մարդ ամօթալի պէտք է համարի: Միտքս սխալ չհասկցուի: Չեմ ջատագովեր այն տեսակ ինքնասիրութիւն կամ հպարտութիւն, որ, անդր քան զչափն դիւրազգած, կը մերժէ բարեկամներու յօժարամիտ ծառայութիւններն եւ ձեռնտուութեան ինքնաբուխ առաջարկներն, եւ ուրիշի մը նկատմամբ երախտագիտութեան պարտաւորութեան մը տակ չմոնելու համար, չի վարանիր դիմել յուսահատական հնարքներու: Ինչ որ դատապարտելի կը նկատեմ, երիտասարդաց ոմանց անպատճառ ուրիշ մը կախում ունենալու տենչն է, եւ այն փութաջանութիւն որով կ'ընդունին այլոց երախտապարտ մնալ այնպիսի յաջողութեանց համար, զորս կարող էին ձեռք բերել իրենց անձնական ճգամքը:

Շատ անգամ կը խորհիմ թէ կան բազում ընկերութիւններ, հաստատութիւններ եւ ամեն կերպ բարենպատակ կազմակերպութիւններ, որք աւելի չարիք քան բարիք կ'արտադրեն, իրենց փարախն

հրաւիրելով արանց ու կանանց դասեր, որք արդէն տեղ մը, մարմին մը կը փնտռեն՝ դիւրին ապրուստ մը գտնելու համար: Մարդ մը որ յօժարակամ կը խնդրէ եւ կ'ընդունի օգնութիւն, միշտ ինքզինք կը ծախէ իւր բարերարին. ուրիշ բան է եթէ խելացի ոմն լինի այն բարերար, որ բացարձակապէս անհրաժեշտ եղածէն աւելի նպաստ մը չըներ զգայուն եւ պատուախնդիր մէկու մը: Ինքնօգնութեան եւ ինքնավարութեան արդիւնք եղող ազատութենէն, անձնիշխանութենէն եւ արժանապատուութենէն կամովին հրաժարող երիտասարդն անարի ոմն է, օգնութեան անարժան, եւ օգնութենէ ըստ արժանւոյն օգտուելու անկարող: Մեծահոգի երիտասարդ մը ուրիշէն օգնութիւն կ'ընդունի միայն իրբեւ ծայրագոյն հարկ մը, իրբեւ գլխաւոր չարիքն իւր աղքատութեան:

Արդ, երբ երիտասարդ մը համոզուած է թէ ինք բան չի գիտեր տակաւին. թէ իւր վրայ ոչ ոք հոգ կ'ընէ. թէ զոր ինչ կ'ուզէ ստանալ՝ իւր խելքով եւ իւր քրտամբք պարտի ձեռք բերել, եւ թէ ցորչափ ի ձեռին ունի միջոցներ վաստկելու իւր ապրուստ եւ իւր կենաց նպատակներն իրազործելու, չի կրնար այլուստ օժանդակութիւն ընդունիլ առանց վաճա-

ռելու 'զիւր աղատութիւն եւ առանց կորուսանելու 'զիւր արժանապատուութիւն, — երբ երիտասարդ մ'ըմբռնած է այս հիմնական ճշմարտութիւններ, Կեսսիֆի ուղիղ սկզբնաւորութիւն մ'ըրած կրնայ համարուիլ: Երբ երիտասարդ մը կը հասկնայ թէ իւր ճգամբք եւեթ կարող է բարձրանալ եւ ընկերակից ու մրցակից հանդիսանալ այն սուր, զօրեղ եւ քաջավարժ մտաց զորս կը տեսնէ իւր շուրջ, ահա այն ատեն, եւ ո՛չ յառաջագոյն, այն երիտասարդ պատրաստ է ըստ արժանւոյն թեւակոխելու գործի ասպարէզը:

Գործի մէջ յաջողութեան համար ուսանելի յաջորդ դասն է՝ ունենալ համբերութիւն եւ ոգի յարատեւութեան, լիովին եւ լրջօրէն պատրաստուիլ ընտրուած ասպարէզին պահանջմանց, եւ շատանալ ամեն տեսակ չահաբեր ձեռնարկութեանց ու գործառնութեանց սովորական ու կանոնաւոր աղբիւրներովն ու միջոցներովը: Կենաց դժարագոյն դասերէն մին է այս: Միտք մարդոյ բնականաբար անմիջական արդիւնք կը խնդրէ անհամբեր: Քանի որ չափահասութեան արշալոյսը կը ծագի, եւ անոր առաջին նշոյններովն երիտասարդը կը սիրէ ի հեռուստ նշմարել

իրազործեալ երազուց սրածայր գագաթները, բարձրաթռիչ բաղձանաց ոսկեգօծեալ կատարներն, եւ սըրտագին բերկրութեանց ծիրանագեղ բլրակներն, եւ երբ վա՛ր կը նայի այն նեղ, մանուածապատ, երկարապտոյտ եւ փոշելից ու փշալից հետքերուն, ընդ որս անցնելով այլք հասած են այն երանաւէտ բարձրութեանց, յայնժամ կը սրտաբեկի անհարթ ճամբուն դժուարութիւններէն, եւ յաջողութիւն կ'որոնէ ընդարձակագոյն արահետներու մէջ եւ անմիջական միջոցներով: Բլրոյն ստորոտէն սկսիլ եւ կամաց կամաց ելնել դէպ ի վեր մինչեւ գագաթը, շատ դանդաղ եւ տաղտկալի ընթացք մը կը թուի, եւ ահա՛ ճշդիւ այս կէտի վրայ, ի սկզբան անդ իրենց ուղեւորութեան, հազարաւոր երիտասարդք կը հանդիպին իրենց կենաց դժբախտ նաւաբեկութեան:

Այսպէս ուրեմն, կ'արժէ սկիզբէն ի միտ առնուլ թէ, առեւտրական եւ այլ ձեռնարկութեանց կանոնաւոր եւ օրինաւոր չաւղին մէջ ծագող դժուարութեանց համբերութեամբ յաղթահարելն անհրաժեշտ է ո՛չ միայն ձեռք բերելու բաղձացեալ յաջողութիւնն, այլ նաեւ ձեր միտքը մարգելու եւ կրթելու, որպէս զի գիտնաք արժանապէս վայելել ձեր յաջողու-

թիւններ , և կարենաք պահել զոր ինչ ձեռք բերած էք :
Նախախնամութեան բացարձակ օրէնքն է ընդ ամենայն
աշխարհ եւ ամեն ժամանակ , թէ քրտամբք եւ ճգամբք
չվատուեալ յաջողութիւնը կամ բարեկեցութիւնը
չարիք մ'է , անէծք մ'է : Նախախնամութեան կա-
նոնն է թէ յաջողութեան տիրանալու աշխատու-
թիւնը պատրաստութիւն ու վարժութիւն պիտի լինի
այն յաջողութեան պահպանման ու վայելման : Ուս-
տի , օր ըստ օրէ եւ շաբաթէ ի շաբաթ , նաեւ ամսէ
յամիս եւ ամ ըստ ամէ պէտք է դործէք , եւ դոր-
ծելով ֆիզիքական ոյժ եւ մտային մշակում պիտի
գտնէք , ջիղ եւ հմտութիւն միապէս , որպէս զի երբ
գայ յաջողութիւնն որուն համար աշխատած էք ան-
վհատ եւ անընդհատ , պատրաստ լինիք ընդունել
զայն եւ պահել ի վայել ձեր բոլոր կենաց : Այս առ-
նայի եւ համբերատար աշխատութեամբ ձեր ստա-
ցած ֆիզիքական , մտային եւ բարոյական զարգա-
ցումն ի վերջոյ ձեր բոլոր յաջողութեանց լաւագոյնը
պիտի լինի եւ ամենէ թանկագինն : Ադով ճշմար-
տապէս մարդու կարգ պիտի անցնիք : Ադով պիտի
վարժուիք անձնիշխանութեան եւ ինքնօգնութեան :
Ադով ոչ միայն պիտի ստանաք արժանապատուութեան

զգացում , այլ նաեւ պիտի չահիք ձեր ընկերաց եւ
ընդհանուր հասարակութեան յարգանքն ու համա-
րումը :

Բնաւ չիորձուիք խոտորիլ այս ճամբէ : Պիտի լսէք
երիտասարդներու պատմութիւններ , որք մեծամեծ
հարստութիւններ չահեր են մէկ անգամէն , անծայր
եւ անհաշիւ չահադիտութեամբք : Փոխանակ նախան-
ձելու այնպիսեաց , խղճացէք զանոնք . զի գրէթէ
ստոյգ է միշտ թէ պիտի կորուսանեն իրենց այն
դիւրաստաց գանձեր : Ձեր ապագան տրամադրելու
եւ կապելու բնութիւն ունեցող ձեռնարկներուն մէջ ,
մի աճապարէք բնաւ . զգուշացէք հապճեպով ծան-
րակշիռ սրողումներ տալէ : Օրինակի համար . կը սի-
րէք քաղցր էակ մը , զոր կը փափաքիք ձեր կիներ ը-
նել : Հասկցուցէք Օրիորդ Մաթիլտին թէ սպասել
պէտք է , եւ եթէ Օրիորդ Մաթիլտ ճշդիւ ձեր կար-
ծածին չափ բարի աղջիկ մ'է , բաւական խելք եւ սիրտ
պիտի ունենայ պատասխանելու համար թէ ձեր կամ-
քին կը թողու ժամանակին որոշումը : Ձէք կրնար լաւ
չէնք մը կառուցանել առանց հիմ մը դնելու կանխաւ ,
եւ երբ ձեռնարկէք դործի մը զոր համբերութեամբ
եւ յարատեւութեամբ չէք սովորած , եւ նոյն ժամա-

նակ ելնէք ամուսնանալ, երբ դեռ եւս չէք ստացած
դիրք մը, կամ գէթ ձեր ընտրած ձևովն մէջ ձեռն-
հասութեան եւ յաջողութեան բանաւոր ակնկալու-
թիւն մը, ուրիշ բան ըրած չէք լինիր բայց եթէ
ի դժբախտութիւն մատնել զանմեղն Մաթիլտ եւ այն
գեղանի մանկիկներ զորս նա կրնայ տալ ձեզ: Ե-
թէ երեսուն տարեկան հասակի մէջ հաստատուած
գտնուիք ազատ արուեստի մը կամ առեւտրական
կամ արհեստական գործի մը մէջ որ ապահով ապ-
րուստ մը կը բերէ ձեզ, պարտիք դո՛հանալ Աստուծ-
մէ, յիշելով թէ մարդոց մեծագոյն մասէն աւելի
բարեբախտ եղած էք արդէն:

Այս նամակիս պարունակած պատուէրները տա-
լով ձեզ, նպատակ չունեցայ օրինակելի երիտասարդ-
ներ հանդիսացնել զձեզ: Նորաձեւութեան տիպար-
ները զորս կը տեսնենք Բերայի վաճառատանց մէջ՝
զգալի նմանութիւն մը չունին մարդոց որոց կը հան-
դիպինք Բերայի փողոցներուն մէջ: Իմ նպատակս է
տալ ձեզ այն սկզբունքներ եւ ներշնչել ձեզ այն ո-
գին, յորմէ չարժեալ պէտք է մտնէք կենաց ասպա-
րէզին մէջ, եւ ո՛չ թէ պարզել ձեր առջեւ կենաց
բովանդակ եւ մանրամասն ծրագիր մը: Եւ իրօք,

աշխարհիս վրայ ամենէն արհամարհելի բաներն են՝
ըստ իս՝ այն հաստատատիպ օրինակներ որոց վրայ
կ'ուզուի ձուլել զերիտասարդութիւնն, եւ այն օրի-
նակաց համեմատ ձուլուած եւ կերտուած երիտա-
սարդները: Լաւագոյն կը թուի ինձ որ պահէք եւ
ի կիր առնուք ձեր անհատականութիւն, ձեր ուրոյն
բնաւորութիւն իւր ամբողջութեամբ. — ձեր արիւնը՝
մաքրուած. ձեր բոլոր կիրքերը՝ լաւ մարզուած, եւ
ձեր բանականութեամբ սանձուած. ձեր առնական
ձիրքերն՝ եւս քան զեւս զարգացած, աղնուացած
եւ անաղարտ պահուած: Պահէք եւ ի կիր առնուք,
կ'ըսեմ, ձեր բոլոր բարեպաշտութիւնը, ձեր համայն
էութեամբն հոգ տանելով ձեր յարաբերութեանց որ
ընդ Աստուծոյ եւ ընդ մարդկան. նաեւ ձեր պա-
տիւը, ձեր բոլոր սէրն ու համակրանքն, եւ ձեր բո-
լոր կարողութիւնները: Լաւագոյն կը թուի ինձ որ
ի հանդէս բերէք ձեր այս ամեն անձնական յատկու-
թիւններ, — եւ այնու ամենայնիւ խղճի մտօք հնա-
զանդիք այն օրինաց, որք ճամարիտ յաջողութեամբ
կը սլտակեն համբերատար աշխատութեան վարժուած
գորեղ եւ անյողդողդ ձեռքերը:

ՆԱՄԱԿ Բ.

ԿԱՆԱՅԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ. — ԿԻՆՆ ԻԲՐԵԻ ԱՍՈՒՍԻՆ

Ո՛վ կին, սիրուն կին, բնութիւնն արար
ըզքեզ առ ամոքել գայր. եմք անբան
մեք առանց քո. ի նմանել քեզ գուար-
բունք անգամ սլարտին պծնել :

ՕԴՈՒՆՅ

Առ Երիտասարդս ուղղեալ գրեանց շատին մէջ,
չատ մը բաներ ըսուած կը գտնուին կանացի ընկե-
րութեան աղնուացուցիչ եւ բարոյացուցիչ ազդեցու-
թեանց վրայ : Զգայասէր երիտասարդք ախորժիւ կը
թուին այս կերպ ընթերցանութենէ, եւ շատ կը
բերկրին ուրեք ուրեք ջատագովուած տեսներով կա-
նուխ կարգուելու սկզբունքն : Ես բնաւ չեմ ժխտեր
պարկեշտ եւ բարեկիրթ կանանց մաքրիչ եւ աղնուա-
ցուցիչ ազդեցութիւնը. բայց բնաւ չեմ ընդունիր
թէ մարդ մը անձնատուր լինելով անխտիր ամեն
կերպ կանացի ընկերութեան՝ աւելի բարի կամ աւե-
լի մաքուր ոմն կը դառնայ : Ենթադրենք թէ մարդ
մը ինչայ Մարդակերաց կղզիներն, եւ բաւական
մոտ չլինելով, չգրգռէ այն աղնուաբարոյ եսկիւոր-

եանց ախորժակն որոց մէջ կը գտնէ ինքզինք : Են-
թադրենք թէ չկերուելով, ընդունուի մարդակերաց
«ընկերութեան» մէջ, եւ շատ ճոխ կըթութիւն չու-
նեցող տեղացի թագաւորի մը քարտուղար անուանի :
Ենթադրենք նաեւ թէ, յետ ժամանակաց, զգայ թէ
ինքն եւս բարբարոսանալու վրայ է, եւ փնտռէ փրկա-
րար կամ սկահսկանիչ ազդեցութիւն մը : Այս վայրկենիս
միտքը կ'իչնայ թէ քանի մը գրեանք կային մակոյկի
բեկորին մէջ որով ցամաք ելած էր : Կը վազէ բեկո-
րին քով, եւ հրճուադին կը գտնէ մոռցուած գրեանց
մէջ հատոր մը ուղղեալ առ Երիտասարդս : Անհամ-
բեր կը բանայ, եւ կը տեսնէ հեղինակին յայտարա-
րութիւնը թէ, յետ քրիստոնէական կրօնի, ոչինչ
այնչափ հզօրապէս կը նպաստէ երիտասարդաց բա-
րոյացման եւ աղնուացման որչափ կանացի ընկերու-
թիւնն : Ուրեմն, կ'որոնէ տեղւոյն կանանց ընկերու-
թիւնն, եւ կ'ընկղմի նոցա ներկայութեան հիասքանչ
ազդեցութեանցը մէջ : Կը գտնէ սակայն թէ նոքա
ջրոյ ամենատարրական գործածութեանց անընտել
են, եւ յայտնապէս անգէտ՝ փղոսկրեայ սանտրներու
գոյութեան յաշխարհի : Քրիստոսի ո՞ր թուականին
ուրեմն այս մարդ պիտի հասնի մաքրութեան եւ

կատարելութեան բաղձացեալ վիճակին :

Թերեւս չհասկնաք այս նմանութեան ոյժը : Բացատրեմ : Երբ զրկուած էք ամեն կանացի ընկերութենէ բաց յայնմանէ որ ձեզմէ վարն է, կանացի այս ստորին ընկերութիւն այնչափ միայն կրնայ բարիք ընել ձեզ որչափ գեղանի մարդակերուհեաց ընկերութիւնը, մանաւանդ երբ ձեր գտած ընկերուհիք մանկամարդ լինին : Եթէ այս բոլոր ընկերութեան մէջ գտնէք վաթսնամեայ պառաւ մը որ ունի ողջ մտութիւն, փորձառութիւն, բարեբարոյ զուարթութիւն, համակիր սիրտ մը, եւ որ քիչ մը բան կարգացած է, սիրեցէք զայն պառաւ ինչպէս պիտի սիրէիք նորա ծանրութեամբ ոսկին, բայց խոյս տուէք նորա դեռատի քոյրերէն : Անոնցմէ ուրիշ բան չպիտի լսէք բայց եթէ անտեղի եւ անիմաստ շաղակրատութիւն, եւ օգտուելէ հեռի, պիտի զգուիք աշխարհէն եւ ձեր անձէն իսկ : Մարդ ի վերուստ եւ եթ կ'ընդունի բարձրագոյն եւ մաքրագոյն կեանքի մը ներշնչումն, եւ կանացի ընկերութիւնը կըրնայ մաքրել եւ բարձրացնել զմարդ յայնժամ եւ եթ երբ ինքն իսկ աւելի մաքուր եւ աւելի բարձր լինի քան զմարդն : Մաքրութեան մասին չեմ տարակու-

սիր թէ կանայք ընդհանրապէս Բերազանց են քան զմարդիկ . բայց մաքրութիւնը շատ անգամ ժխտական կամ անգիտակից հանգամանք մ'է, եւ դրական առաքինութեան մը ոյժն ու ազդեցութիւնը չունի :

Հետեւապէս, երբ կանացի ընկերութեան մը մէջ կ'որոնէք գործի մը ձեռն աշակաց ման, ձեր բարոյականին պահպանման եւ ձեր մտաց զարգացման համար, փնտռեցէք այն կերպ կանացի ընկերութիւն մը որ ձեզմէ բարձր լինի : Խորհուրդ չեմ տար որ բիրտ կամ արհամարհոտ ընթացք մը բռնէք կանացի խոնարհագոյն ընկերութեան դէմ, որուն հետ մերթընդ մերթ հաղորդակցութեան մէջ գտնուիլ պարտաւորուած էք : Ընդհակառակն, պարտ մ'ունիք այնպիսի ընկերութեան մը : Պէտք է էդպ յառաջ դրդէք զայն, նոր միտքեր մուծանէք ի նմա, եթէ կարելի է, եւ ընէք խոնարհագունից համար ինչ որ կ'ուզէք որ կանացի բարձրագոյն ընկերութիւն մ'ընէ ձեզ :

Միշտ ձեզմէ բարձր կանացի ընկերութիւն մը փնտռելու որոշումն հաստատ բռնեցէք : Երբեք մի շատանաք կրթութեամբ ձեզմէ շատ վար եղող հասարակ կին մ'ունենալու խորհրդով : Զեզ պէտք է կին մը որ դէպ յառաջ միշտ զձեզ, գրգռէ զձեզ

ի ջան, պահէ զձեզ ուղիղ ճամբուն մէջ, ցուցնէ ձեր տկար կողմերն, ի մի բան մարդ ընէ զձեզ: Մի յուսահատիք այդպիսի կին մը գտնելէ: Լաւ կը յիշեմ պատասխանն զոր ողջամիտ եւ հանճարեղ պարոն մը օր մը տուաւ երիտասարդի մը, որ վախ կը յայտնէր թէ յոյժ գեղանի եւ բարեկիրթ օրիորդ մը պիտի մերժէր զինք, երբ ինք համարձակէր սիրաբանութիւնը լրջութեան տանիլ: « Բայց, բարեկամս, ըսաւ մտացի պարոնն, այն օրիորդէն շատ աւելի գեղեցիկ եւ շատ աւելի ուսեալ աղջիկներ ամուսնացած են հրամանքէդ շատ աւելի տգեղ եւ շատ աւելի հասարակ մարդերու հետ »: Երիտասարդք, կրնաք օգտիլ այս իրողութենէ: Եթէ պարկեշտ եւ պատուաւոր էք. եթէ ձեր վարք ու բարք անարատ են. եթէ աշխատասէր եւ հնարամիտ էք. եթէ քիչ մը շնորհք եւ բաւական ալ խելք ունիք, եւ եթէ ճշմարտապէս կը սիրէք, կրնաք ամուսնանալ գրէթէ ինչպիսի աղջկան հետ որ ուղէք: Քաջակերուելու համար յիշեցէք վերի զուարճաբանութիւնն, որոյ պարզագոյն ձեւը սա է. « Իմ երեւակայածէս շատ աւելի լաւ աղջիկներ սիրահարած եւ կարգուած են ինձմէ շատ վար մարդոց հետ »:

Կանայք ընդհանրապէս մարդոցմէ աւելի սրամիտ եւ ուշիմ են: Ի մանկութենէ եթէ հաւասար դիւրութիւններ ունենայ մանչ տղուն հետ, աղջիկը տասն եւ ութ տարեկանին մէջ աւելի կատարեալ կին մը կը դառնայ, քան երիտասարդը քսան եւ մէկ տարեկանին մէջ մարդ: Բայց յետ ամուսնութեան ընդհանրապէս կինը կը դադրի մտաւոր զարգացումէ: Չեմ ըսեր թէ այսպէս լինել հարկ է կամ պատշաճ, այլ ընդհանրապէս դիտուած իրողութիւն մը կը հաստատեմ: Կինը կ'ընկղմի ընտանեկան հոգերուն մէջ. յետ ամուսնութեան տասնէն մինչեւ քսան տարիներ կը զոհէ զաւակներ բերելու եւ մեծցնելու, որ իւր կենաց ամենէն արժանաւոր, հաճելի եւ պատուաբեր պաշտօնն է: Այս բան կը սպառէ կնոջ ժամանակն, եւ ըստ մեծի մասին կը զրկէ զնա մտային մշակութենէ:

Իսկ նոյն միջոցին, այրը կը զբաղի դուրսը, գործ կ'ընէ: Ամեն օր հաղորդակցութեան եւ շօշափման մէջ կը գտնուի իրմէ աւելի սրամիտ, հանճարեղ եւ գործունեայ մարդոց հետ: Կ'աճի, կը զարգանայ, եւ ամուսնութենէն 10 տարի ետք իրօք նոր մարդ կը դառնայ: Արդ, եթէ յիմարութիւն ունե-

ցած էր կնուծեան առնուլ օրիորդ մը պարզապէս զի գեղադէմ էր եւ բարեձեւ, կամ ունէր քաղցր աչեր, կամ սիրուն բնութիւն եւ հաճելի կենցաղավարութիւն, եւ կամ հարստութիւն, յետ ժամանակաց պիտի տեսնէ թէ բոլորովին ետեւ թողած է 'գիւր կին, եւ թէ կինը տղայէ մը չի տարբերիր իբրեւ իրեն ընկեր: Այս աշխարհիս մէջ քիչ տեսարաններ կան որք աւելի տխրատեսիլ երեւցած լինին ինձ քան ամուսիններ որք ժամանակ մը ետքն իրարու բոլորովին անյարմար կուգան: Ուրեմն, ամուսնութեան պահուն, կինն այրէն գերազանց պէտք է լինի յաւէտ քան այրէն վար, մտքով ու սրտով աւելի զարգացած, եւ ըստ մեծի մասին այրը՝ կենաց մըրցման մէջ՝ պիտի հաւասարի կնոջ, եւ յայնժամ իրարու կատարեւապէս յարմար ընկերներ պիտի դառնան:

Ըստ իս, ամեն երիտասարդի սրտին մէջ կան բաղձանք եւ ակնկալութիւն ամուսնութեան: Երբ երիտասարդ մը կը յաւակնի ըսել թէ փափաք չունի կարգուելու, եւ չպիտի կարգուի, միշտ սա երկու բաներէ մին կը մակարեբեմ. կամ, կ'ըսեմ, անկեղծ չէ՛ այս երիտասարդ, եւ ի սրտէ փափաքող է ամուսնութեան, եւ կ'ամ անպարկեշտ կանանց հետ ըն-

կերակցութեամբ ապականած է 'գիւր սիրտ: Հաղաւթն մէջ տասը բացառութիւն չէք կրնար գտնել այս ընդհանուր կանոնիս: Երիտասարդ մը որ քիչ շատ անկեղծապէս կ'ըսէ թէ մտադիր չէ կարգուիլ, կը խոստովանի թէ կ'ամ վայրի բնութիւն մ'ունի, կ'ամ վատթարացեալ բարոյական մը:

Բայց լինչպէս ձեռք բերելու է ըստ ամենայնի յարմար կին մը: Գիտեմ թէ մարդիկ ի բնէ կը խորշին իրենցմէ գեր ի վեր ընկերուհիներ ունենալէ: Բայց փորձով պիտի տեսնեն թէ իրապէս մտացի կանայք եւ օրիորդք որք ունին ամենէն փափաքելի ձիրքերը՝ միշտ համեստ են, եւ պարկեշտ համարում մը միայն կը տածեն իրենց հրապոյրներուն վրայ: Այս կարգի կանանց համար արանց ամենէն սքանչելի հանգամանքն է՝ կնահաճ ազնուութիւն. ո՛չ թէ անապարծից եւ թեթեւամտաց քծնութիւնն, այլ արիութիւն, համարձակութիւն, անձնուիրութիւն, հաստատամտութիւն եւ փափուկ քաղաքավարութիւն: Մարդու մը վարմունքը կը շահի տասը գերազանց կիներ, մինչ ուրիշի մը հագուստն ու կապուստը կամ ուսմունքը մէկ հատ միայն կը շահին: Երիտասարդ մը երբ գիտնայ օրիորդի մը հետ վարուիլ ար-

Ժանապատիւ ճանրութեամբ եւ անվեհեր համար-
ձակութեամբ, կիսովին յաջողած է արդէն իւր հետա-
մտութեան մէջ: Մնացածն ապահովապէս կրնայ
թողուիլ երկուց կողմանց պարագայից: Ուրեմն, կի-
ներէն բնաւ մի խորշիք, մի քաշուիք: Անոնք աչ-
խարհի վրայ ամենէն անվնաս եւ ամենէն հաճելի
էակներն են այն մարդուն որ կը ցուցնէ թէ կը կրէ
առնական հոգի: Եթէ զայս ճշմարտութիւն փորձով
իմանալու քաջութենէն զուրկ էք, ուրեմն չունիք
ի ձեզ զայն ինչ որ ամեն բանէ աւելի հաճոյ է մե-
ծասիրտ օրիորդի մը, եւ պիտի հարկադրիք շատա-
նալ այն հասարակ աղջկով, որ հանդարտիկ իմն ե-
ղանակաւ կը ջանայ հրապուրել զձեզ:

Այլ, ինչ որ լինի, բնաւ մի աճապարէք: Բուռն
եւ անհամբեր բաղձանք մի ցուցնէք օր առաջ կար-
գուելու: Այդ պատուաբեր չէ՝ ձեզ: Մանաւանդ մի
կարծէք թէ սիրոյ գործին մէջ ո՛ր եւ է անյաջողու-
թիւն կամ յուսաւրիպում որ տեղի ունենայ մինչ
չէք լրացուցած 21 տարին՝ իրապէս վնասակար լի-
նի ձեզ: Ծշմարտութիւնն այն է թէ, երիտասարդ մը
25 տարու չեղած ինքն իսկ չի գիտեր թէ ինչ պէտք
է իրեն: Ուրեմն, մի շտապէք: Ո՛րչափ աւելի մարդ

լինիք, եւ որչափ աւելի առնական ձիրք ի հանդէս
բերէք ձեր ընկերակցութեան մէջ ընդ կանայս, այն-
չափ աւելի լաւ կին մը կրնաք առնուլ, եւ մէկ տա-
րի միայն վայելել գեղեցիկ սեռին ճշմարտապէս ազ-
նիւ եւ ընտիր մէկ անդամին սիրտն ու ձեռքը՝ կ'ար-
ժէ ինն հարիւր եւ իննսուն տարւոյ վայելում քաղցր
էակի մը որ գլխին մէջ երկու գաղափար միայն ու-
նի, եւ անոնց ո՛չ մէկուն վրայ նոր բան մը կրնայ
գտնել ըսելու: «Նախամեծար կը համարիմ յիսնամ-
եակ մը յեւրոպա, քան հազարամեակ մը ի Չին» ը-
սած է մեր բանաստեղծներէ մին:

Կը կրկնեմ ուրեմն. մի աճապարէք կարգուելու:
Հիմա պէտք չունիք կնոջ, եւ չէք կրնար բնաւ գիտ-
նալ թէ վաղիւ ինչ տեսակ կին մը պիտի խնդրէք:
Դնացէք յաճախել կանանց ընկերութեան, եթէ կը
տեսնէք թէ այդու կը բարւոքիք ու լաւագոյն մարդ-
կը դառնաք, բայց ո՛չ տարբեր նպատակաւ: Աւելի
լաւ կրնաք անցունել ձեր ժամանակ: Փնտռեցէք
լաւ մարդոց ընկերութիւնն: Յաճախ այս քան զմիւ-
սըն աւելի դիւրամատոյց է ձեզ, եւ շատ անդամ
պատուաւոր մարդոց ընկերութիւնն է որ զձեզ պի-
տի առաջնորդէ պատուաւոր կանանց ընկերութեան:

Եթէ կարծուի թէ երիտասարդաց այս կերպ խորհուրդ տալ անիրաւել է կանանց, կը պատասխանեմ թէ բնաւ դիտում մ'ը մի կողման անիրաւելու: Լաւ կին մը գնահատել գիտնալն երիտասարդի մը մեծագոյն արժանիքն է լաւ կնոջ մը շնորհաց: Լաւ կին մ'ունենալու ճաշակն ու փափաքը տաժող երիտասարդ մը ի յայտ կ'ածէ այնպիսի ձիրքեր, կարողութիւններ եւ ընդունակութիւններ, որք ազնիւ օրիորդի մը համարմանն ու յարգանաց արժանի կը կացուցանեն զինք: Բարի բան մը կայ այնպիսի երիտասարդի մը մէջ. եւ տակաւին որչափ եւս անմշակ լինի, որչափ եւս բիրտ բան մը կենայ իւր վարմանց մէջ, կամ անշնորհ բան մը իւր անձին վրայ, սակայն տակաւ պիտի զարգանայ, արժանի լինելու համար այնպիսի կնոջ մը: Չեմ պարսաւեր օրիորդ մը որ իրմէ գերազանց ամուսին մը կը փնտռէ. զի գիտեմ թէ իրեն համար շատ լաւ պիտի լինի այնպիսի սյր մ'ունենալ, եթէ գիտնայ՝ բարձրագոյն մտքի մը հետ շօշափմամբ՝ ինքն եւս զարգանալ գամ քան զգամ: Սակայն եւ այնպէս, չեմ փոխեր գաղափարս թէ երիտասարդ մը իրմէ վար աղջիկ մ'առնելու ի կնութիւն՝ մեծ դժբախտութիւն

մը կը հրաւիրէ իւր վրայ. զի կը զրկէ զանձն ամենէն զարգացուցիչ եւ ազնուացուցիչ ազդեցութենէն ու մ'կարենայ ենթարկիլ սյրական բնաւորութիւնն: Ուստի, կը հաւատամ թէ ամեն երիտասարդի համար ճշմարիտ ուղղութիւնն է՝ բարձր նպատակակէտ մ'ունենալ կենաց ընկերուհւոյ մ'ընտրութեան մէջ. փնտռել որչափ հնար է կատարելագոյն էակ մը, իրմէ բարձր էակ մը: Առ այս բաւական պատճառներ ցոյց տուի, եւ ապահով եմ թէ երիտասարդք հիմնաւոր պիտի գտնեն իմ խորհուրդներս:

Դիտելի կէտ մ'եւս կայ, ոչ նուազ կարեւոր: Սրտին մէջ բարեպաշտական զգացում չկրող ոչ մի կին յարմար է երիտասարդի մ'ընկերուհին լինելու: Կրնաք առնուլ կին մը գեղեցիկ, սիրուն, զուարթ, մտացի, տաղանդաւոր, հարուստ եւ ուսեալ. բայց եթէ այդ կին իւր անձին ու ձեր սէրէն աւելի բարձր սէր մ'եւս չի տածեր, տակաւին ճոխ չի կրնար համարուիլ բարւոք ձիրքերու մասին: Այնպիսի կին մը երբեք չպիտի բարձրացնէ զձեզ հասարակ առարկայներէ, զծուծ նպատակներէ վեր. երբեք պարտ ու պատշաճ եղանակաւ չպիտի կրթէ իւր զաւակներ. ճախողութեան ժամերու մէջ չպիտի սփռիէ եւ քաջալերէ զձեզ. համբերատար չպիտի հանդուրժէ ձեր

առօրեայ յողնութեանց ու տրտմութեանց արդիւնքն եղող նեղսրտութեան : Այնպիսի կնոջ մը վրայ, վերջապէս, ապահովութիւն չպիտի կրնաք ունենալ թէ անյողդողդ հաստատամտութեամբ պիտի դիմագրաւէ զուարճութեան, պերճութեան եւ հագուստի ու կապուստի շքեղութեան հրապուրիչ փորձութեանց :

Բաց աստի, մարդ մը որ բարեպաշտ կնոջ մը աղօթքն իրեն զօրավիգ ունի եւ գիտէ թէ ունի . որ գիտէ թէ պաշտպանեալ է յերկնուստ, եւ թէ իրեն թիկունք ունի կանացի երախտագիտութեան փափուկ գգացում մը, — այսպիսի ոմն, ըստ իս, կարի հազուադէպ է որ չար մարդ մը լինի : Մաքուր եւ բարեպաշտ կնոջ մը սուրբ սիրտէն բխող ամենօրեայ աղօթք մը՝ հարստութեան կամ համբաւոյ համար օրն ի բուն աշխատող ամուսնոյ մը համար, է ոսկեղէն բանից չղթայ մը, որ այն մարդուն անուանն ամեն օր կը կապէ իւր Արարչին անուանն հետ : Մարդը կրնայ չղթայն խզել տարին երեք հարիւր վաթսուս եւ հինգ անգամ, եւ շատ տարիներ իրարու վրայ : Բայց ըստ ամենայն հաւանականութեան, պիտի գայ օր մը յորում պիտի ժողվէ խզեալ օղակներն, եւ պիտի ջանայ վերակցել զայնս՝ մշտնջենական կապ մը կաղմելու համար իւր Արարչին հետ :

ՆԱՄԱԿ Գ.

ՎԱՐՔ ԵՒ ՇԱՆԴԵՐՁ

Մեծագին լիցի հանդերձդ, այլ ըստ քսակիդ, Ոչ առ ի ցոյց, հարուստ՝ ոչ խօյ.
Արտաքին մարդոյն յայտնէ գներքինն յաճախ:
ՇԵՑՔՍԵՒՐ

Երիտասարդք լաւ կ'ընեն, ի սկզբանէ անտի կենաց ասպարէզին, քաղաքավարութեան արժէքին վերայ քիչ մը գաղափար ստանալով : Ոմանց համար քաղաքավարութիւն ո'չ այլ ինչ կը նշանակէ բայց եթէ խոնարհութիւն ընել մինչեւ գետնէն եւ ժպտիլ ամենուն երեսն ի վեր : Այսպիսիք քաղաքավար լինել կարծելով կը մոռնան զինքեանս, եւ անձնական արժանապատուութեան հակառակ վարմանց մէջ կը գտնուին : Արգահատիլ պարտինք այնպիսեաց վրայ, իբրեւ ապուշներու կամ յիմարներու վրայ, եթէ չեն նամակատան ծառայներ, կամ պանդոկի սպասաւորք :

Արդ, ո'չ մշտափայլ ժպիտն է քաղաքավարութիւն, ո'չ ալ կորոքամակ խոնարհութիւնն : Անխառն տարր մը կայ որ նոյնչափ պիտանի է ընկերային յաջողութեան համար որչափ պարկեշտութիւն, ճար-

տարութիւն, կամ այլ անհրաժեշտ հանգամանք: Ամեն մեքենայ ինքնին պիտի աւրուէր շփումէ, եթէ լալիրժ եւ սահուն հեղուկ մը չկենար: Քաղաքավարութիւն, Մարդավարութիւն կամ Բարեւարութիւն, ինչ անուամբ ալ կոչենք, — է հեղուկն այն որ ընկերութեան մեքենայն կը պահէ աւերումէ: Պարտաւոր ենք խոնարհիլ ումանց, այլոց թող տալ որ անցնին մեր քովէն, անգիտել զայս կամ զայն անձնական հանգամանք, հաճելի եղանակաւ խօսիլ երբ զայրացած ենք, եւ ուրիշ շատ մը բաներ եւս ընել խըզման կամ ընդհարման տեղի չտալու համար: Ուրիշ խօսքով. ինքնասէր չահուց ու զբաղմանց աշխարհի մը մէջ, ուր ամեն ոք իրեն յատուկ նպատակ մը յառաջացնել կը նայի, պարտինք ուշադիր քաղաքավարութեան մը դիմակին տակ ծածկել մեր բուն դիտումներ, կամ ճամբրիտ բարեսիրութեան հետ խառնել զանոնք, մարդկան ընկերութիւնը գայլերուն ընկերութենէն վեր բռնելու համար: Շատ երիտասարդներ անշուշտ պիտի զարմանային եթէ կարենային իմանալ մէկ հայեացքով թէ իրենց անձնական երջանկութիւնը, ժողովրդականութիւնը, նւթական յաջողութիւնն եւ ընկերային օգտակարութիւնն ո՞ր-

չափ մեծ մասամբ մը կախում ունին նոյն իսկ իրենց վարմունքէն:

Երիտասարդներ կը ճանչեմ որք, իրենց պարտուց կատարման մէջ, կ'երեւակայեն թէ, եթէ հաստատատիպ եղանակաւ մը կամ տառ առ տառ ի գործ դնեն զայնս, կատարած պիտի լինին ինչ որ կ'ակնկալուի իրենցմէ: Անոնց դէմքին վրայ բնաւ ժպիտ չէք տեսներ. ընկերսիրական անկեղծ խօսք մ'ալ չեներ նոցա չլթունքէն, եւ դիտելով թէ ինչպէս կը կատարեն իրենց գործը, չէք կարծեր բնաւ թէ մարդկային էակաց հետ հաղորդակցութեան մէջ գլտնուած լինին: Նոյն վարմունքն եւ նոյն ոգին կը տածեն վաճառատան մէջ կամ ընտանեկան յարկին տակ, եւ մարդոց հետ կամ ձիերու կամ որսական բարակներու հետ: Ամեն ոք կ'ատէ այսպիսի երիտասարդներ, եւ կը խորշի անոնց հետ ամեն հաղորդակցութենէ: Եթէ մարդ գործ ունենայ այնպիսեաց հետ, կը նայի չուտով լմնցնել եւ հեռանալ: Երիտասարդն որ կենաց ովկէանին մէջ կը ձեռնարկէ նաւարկել եւ կ'ընթանայ ուղղադիժ, անտես ընելով մարտանաւն որ կեցած է ճամբուն վրայ, կամ չողենաւն որ կ'անցնի իւր առաջակողմէն, կամ ձրկ-

նորսանաւն որ ձուկ կ'որոնէ ուր որ ինք անցք մը միայն կը փնտռէ, կամ որ կ'անգիտանայ դէմն ելնող փղիկներն ու ժայռերն, այսպիսի նաւորդ մը, կ'ըսեմ, շատ չանցած պիտի ջախջախէ իւր նաւն ալ, իւր գլուխն ալ, որ արդարեւ կ'արժէ ջախջախիլ:

Գծծութիւնն արհամարհելի է. բայց ճշմարիտ եւ հաւասար քաղաքավարութիւնն ամեն երիտասարդի փառքն է: Համարձակ եւ զուարթ քաղաքավարութիւն մը պէտք է լինի այն, յարատեւ այլ ո՛չ տաղտկացուցիչ, եւ համահաւասար առ ամենայն դաս մարդկան: Երիտասարդն որ անդր քան զչափն խոնարհութեամբ կը վարուի քաղաքացի մեծատան մը հետ, զի մեծատուն է, եւ բրտօրէն կ'անգոռնէ աղքատիկ գաւառացի մը, զի աղքատիկ գաւառացի է, արհամարհելի երիտասարդ մ'է: Քաղաքավարական ընթացք մը, որով մարդ իւր անձնական արժանապատուութեան հետ կը յարգէ նաեւ այլոց իրաւունքներն ու զգացումները, մանաւանդ երբ անկեղծ սրտի մը հրով ջեռուցեալ լինի, բաղձալի եւ մշակելի ձիրք մ'է, հաւասարապէս կարեւոր՝ մարդուս նիւթական եւ բարոյական բարեկեցութեան:

Քաղաքավարութեան վրայ խօսելով, բնականապէս

կարգը կուգայ խօսելու հագուստի ու կապուստի վրայ, մարդուս արտաքին կերպարանին վրայ: Հագուստի զօրութեան ու նշանակութեան հաւատացող մ'եմ ես: Կը հաւատամ թէ ամեն հասակի մարդիկ, երիտասարդք եւ ծերք, պարտին իրենց անձերն ըստ կարեւրոյն հաճելի ընծայեցնել անոնց որոց հետ յարաբերութեան մէջ կը գտնուին: Արտառոց, անվայել կամ աղտոտ հագուստներով իրենց ծանօթաց աչքերը վիրաւորելու չեն. կօշիկները ներկած եւ եղունգները կտրած ունենալ խղճի պարտ մը համարելու են. ձերմակեղէններն ամեն շաբաթ փոխելու են բաւական չափով. եւ երբ արդեւք չկայ, հոգ տանելու են որ շապկին թեւերն ու ծայրերն ալ դուրսէն չերեւին: Մարդիկ ձեր հագուստէն չիմանան թէ ինչ գործով կը զբաղիք: Զգեստը ձեր անձին համար է, ո՛չ թէ ձեր արհեստին համար: Եթէ ճաշակի տէր էք, ժամանակին նորաձեւութիւնն յարմարեցէք ձեր անձնական առանձնայատկութեանց, ձեզ ծառայեցուցէք նորաձեւութիւնը, փոխանակ դուք ստրուկ լինելու այնմ: Երբեք մի՛ հագուիք ծայրայեղ նորաձեւութեամբ: Զեր հագուստին մէջ դրէք բան մը, ցոյց տալու համար թէ կը հասկնաք

տիրող նորաձեւութենէն, բայց, ձեզ յատուկ լաւ պատճառներով, անտես կ'ընէք անոր ծայրայեղ պահանջութիւնները: Լաւագոյն տպաւորութիւնն զոր կրնաք ընել ձեր հազուստով՝ բնաւ մասնաւոր տպաւորութիւն մը չընեն է, այնպէս իմն յարմարցնելով նիւթն ու ձեւն ձեր անձնականութեան հետ, որ ձեր տեսքն ու հազուստն իրարու պատշաճին, եւ մարդիկ ձեզ հետ տեսակցելէ յետոյ չկարենան յիշել թէ ինչ կերպ հազուստ կը կրէիք, դիտելու յատուկ պատճառ ունեցած չլինելով, այլ գիտնան միայն թէ լաւ կերպարան մը կ'ընծայէիք, թէ պատշաճ հազուստ մը հագած էիք:

Թերեւս առարկուի թէ լաւ հազուելու խորհուրդ տալ վտանգաւոր է, զի ծախքի նոր դուռ մը կը բանայ: Բայց հիմա գրէթէ ամեն մարդ չուայլ ծախքեր կ'ընէ հազուստի համար, եւ քանզի չուայլօրէն հազուել չատ հեռի է լաւ հազուելէ, կարծեմ վախճուիլ չատ հեռի է լաւ հազուելու խորհուրդոյս վրայ երկտասարդք աւելի եւս չուայլօրէն հազուելու վտանգին ենթարկին: Թէեւ չեմ ուզեր մանրամասնութեանց մէջ մտնել, բայց հարկ է որ ըսեմ թէ ոմանք տարին տասն ոսկով աւելի լաւ կը հազուին քան ուրիշներ

քսան ոսկով, եւ այս՝ ինչ ինչ պատճառներով զորս օգտակար է բացատրել: — Ամեն մարդ ունի հազուստի կեդրոնական կէտ մը, կամ մասնաւոր առարկայ մը, որուն կը համեմատուի հազուստին ուրիշ ամեն մասն: Հազուստի այս կեդրոնական կէտ կը տարբերի մարդէ ի մարդ, բայց միշտ կէս մէջքէն վեր է: Փողպատը, բաճկոնը, գլխարկը, շապկին օձիկը, թեւնոցը, — մին ի սոցանէ կրնայ ներկայացնել հազուստին կեդրոնական դադախարը: Վայելչաձեւ հազուստի այս կեդրոնը վզին կամ կուրծքին բոլորտիքը զետեղելն աւելի դիւրին ու պատշաճ է: Գեղեցիկ փողպատ մը, շապիկի անթերի վզնոցով մը, առարկայ մ'է զոր ամեն մարդ կրնայ ճարել իբրեւ սկզբնատարր վայելուչ հազուստի: Այս պիտի լինի ուրեմն կեդրոնը: Բաճկոնը պիտի յարմարի կեդրոնին, բայց պարզութեամբ, եւ հազուստին ամեն մասեր պիտի համաձայնեն սոցա, այնպէս որ ո՛չ մի կտոր խորթ երեւի: Կը մնան մարմնոյն ծայրերը, գլխարկն ու կօշիկն: Ասոնք ալ պակաս մ'ունենալու չեն, բայց աւելի գոհ ընելու քան հրաւիրելու կերպիւ այլոց ուշադրութիւնը: Բոլոր հազուստը պէտք է խոնարհի վայելչութեան կեդրոնին, փողպատին ու վզնո-

ցին՝ օրինակի համար։ Հագուստը դիտողութեան ու քննութեան առարկայ ընող ամեն մարդ քաջ գիտէ թէ վզին կամ կուրծքին բոլորտիքին յատկացուած տարեկան երկու ոսկին աւելի վայելչաձեւ երեւոյթ մը կուտայ հագուստին, քան վերէն ի վար մարմնոյն վրայ վատնուած տասն ոսկին։ Ամենէն պարզ, ամենէն աժան լաթեր, յարմարելով գեղեցիկ փողկապի մը, կամ ուրիշ վայելուչ կեդրոնի մը, վայելուչ կը դառնան իրենք եւս, եւ հագնողին չքեղ երեւոյթ մը կուտան, որ բնաւ դրամ չի պահանջեր, այլ միայն քիչ մը խելք, քիչ մը ուշադրութիւն եւ ընթերցումն այս նամակիս։

Թերեւս ոմանք ժպտին այս մանրամասնութեանց վրայ։ Բայց գաղափարիս ապացուցումը պիտի գըտնեն իրենց շուրջ։ Ամեն երկրէ եւ ամեն ազգէ բազմութիւնք կ'անցնին ու կը դառնան։ Մէկն, օրինակի համար Ամերիկացի մը, լաւագոյն ասուէ հագուստ մը կը կրէ, եւ վերանոցներուն (քաշո) ամենէն սուղը, բայց հասարակ մարդու մը երեւոյթն ունի, մինչ ուրիշ մը, բարեկիրթ Անգլիացի մը, վայելուչ ճաշակի միակ դրոշմով մը, որ դիտելի է կեդրոնական կէտի մը վրայ, առաջնակարգ պարոն մը կը հանդի-

սանայ՝ Ամերիկացւոյն ըրած ծախուց կիսով։ Ճոխ եւ սուղ հագուստք իրօք խելքի խեղճութեան նշան են։ Լաւ հագուելուն գաղտնիքը թո՛ղ լիովին խմացուի, եւ հագուստի սղութեան համար գանգատ չպիտի լսուի այլ եւս։ Թո՛ղ ամեն երիտասարդ վայելչաձեւ հագուստի գաղափար մ'ընտրէ ու մշակէ, եւ եթէ բանը գործը գիտցող մարդ է, պիտի տեսնէ թէ առաջուան կէս ծախքով առաջուընէ շատ աւելի վաճելուչ կրնայ եղեր հագուել։

ՆԱՄԱԿ Դ.

ԶԱՐ ՈՒՆԱԿՈՒԹ ԻՒՆՆԵՐ

Նա որ ունի լոյս ի պայծառն իւր ի ծոցի՝
Կարե նստել ի խաւարի, եւ վայելել տիւ լուսաւոր :
Այլ որ կրէն հոգի մթին, պիղծ խորհուրդներ
Գնայ առ խարխալի ընդ միջօրեայն արեգակամբ :

ՄԻԼՏՈՒ

Ունակութիւններ կազմել ըստ ամենայնի բնական է մարդուս. ուստի, եթէ չար ունակութիւններէն զգուշացուի, բարի ունակութիւնք ինքնին կը գոյանան : Երբ սկսայ Նամակներս, բնաւ դիտում չունէի վարդապետական աստուածաբանութեան վերաբերող խօսք մ'ըսել. բայց հաւատոյ դաւանութեամբ զբաղողներուն կը համարձակիմ թելադրել թէ, մարդկային բնաւորութեան չարութիւնը լիովին կ'ապացուցուի այն պատրաստութեամբ եւ յօժարութեամբ որով պատանիք կ'իւրացնեն յոռի ունակութիւններ : Ես սկզբնական մեզաց պատկերը կը տեսնեմ ժամտահոտ խոտի մը մէջ զոր կը ծխէ տասնամեայ պատանեակ մը : Մարդ կ'ալչի տեսնելով թէ տղայք եւ երիտասարդք ինչպիսի տանջանաց յանձնառու կը լի-

նին՝ վարժուելու համար բանի մը որ զիրենք պիտի թշուառացնէ, իրենց առողջութիւնը պիտի խանգարէ, զիրենք անհաճոյ եւ խոտելի պիտի ընէ բարեկամաց, եւ պիտի վնասէ իրենց պատուոյն ու բարի անուան :

Ծխախոտի գործածումն օրուան նորածնութիւն դարձած չար ունակութիւններէն մին է : Աւասիկ դեղ մը որուն երիտասարդ մը պարտաւոր է վարժուիլ կանոնաւոր գործածման սկսելէ առաջ : Ծխախոտը բուսական թոյն է պարզապէս, եւ եթէ տրուի անվարժ կենդանւոյ մը, նորա գլուխը կը դարձնէ, մարելիք կը բերէ, եւ սոսկալի հիւանդութիւն կը պատճառէ : Բայց երիտասարդք կը յամառին գործածել զայն, մինչեւ որ վարժուին, եւ մինչեւ իսկ սէր կապեն անոր : Գլան ի բերան կը չրջին փողոցներու մէջ, կամ ընկերութեանց մէջ կը մոտեն գարշահոտ շնչով մը, որ իրենց ներկայութենէն կրնայ վանել ամեն չապականութիւն ունեցողք : Ծխախոտ կը ծամեն. կը ծալեն խոշոր տերեւներ անպիտան տունկէն, եւ իրենց այտերը կը խնուն անոնցմով : Տողուկները կը թքնեն սալայատակին վրայ, վաճառանոցին մէջ, կամ թքամաններու մէջ որք գարշահոտութեանց բոյն

կը դառնան, չողեկառաց միին անկիւններուն մէջ՝ աներկեւան, տիկնայց սպիտակ զգեստները մրոտելու համար, ընթերցատանց կամ եկեղեցեաց մէջ, պատե-
րու վրայ, կամ հրարաններու մէջ որք կը չչեն զայ-
րագին՝ իրենց եղած ծանր անարգանքին համար։ Եւ
ծամուած տերեւները, բերնէ հանուելէ եւ նետուելէ
ետք, կը տեսնէք չտեսնուելու տեղեր, իբրեւ զազրելի
կոյտեր, կամ գարշահոտ դեղագունտեր։ Մատաղ
տունկեր կը խամրին անոնց թոյնէն, եւ փողոցներու
աւելածուք միշտ ժողվելով զանոնք՝ կը վնասեն իրենց
առողջութեան։ Այսպէս խօսելով թերեւս կը չափա-
զանցեմ իրերը, բայց ո՛չ այն նողկանքն ու զայրոյթն
որով կը գրեմ այս քստմնելի նիւթիս վրայ (1)։

Արդ, դեռատի բարեկամքս, վայրկեան մը լրջօ-
րէն խորհեցէք ծխելու սովորութեան վրայ։ Յուշ ա-
ծեցէք մանկութեան ժամանակի քաղցրաբոյր շունչն,
եւ մարդարտաջիայլ ակռաներուն շարքը։ Մեղք չէ՞
որ մին դարշահոտ արտաշնչութեան մը դարձնէք,
միւսն ալ դեղնած բոյթերու (չիլի), որք մի առ
մի կ'ենեն իրենց տեղէն, փտած կամ կոտրած։ Ծխա-
խոտ ծամելու կամ ծխելու սովորութեան մանրա-
մասն նկարագիր մը եթէ ուզուի ընել, հայ լեզուին

մէջ զազրելի, նողկալի կամ աղտեղի նշանակութիւն
ունեցող ամենասաստիկ ածականները կը սպառնան կը
լննան, եւ կարծես այդ ածականներն իսկ այլ եւս ան-
գործածելի կը դառնան, եւ այնու հանդերձ, զարմա-
նալի է որ կը հետամտիք ստանալ զայդ գարշելի ու-
նակութիւն, եւ ստանալէ ետքն ալ կը յարատեւէք
յայնմ։ Մարդ կ'ապշի տեսնելով թէ երիտասարդք այն-
չափ փափաքին վարժուիլ բանի մը որուն զոհ գացած
ամեն ոք իրեն ամօթ կը համարի զայն։ Աշխարհի վրայ
կարծեմ բնաւ չկայ ծխախոտի վարժուած մէկն որ
համարձակի երիտասարդի մը խորհուրդ տալ նոյնին
գործածութեան սկսելու։ Ես իմ մասիս բնաւ չտե-
սայ ծխախոտի ստրուկ մը որ չցաւէր իւր կապանաց
վրայ։ Սակայն, թէպէտ ծխախոտի գործածումը
սրտի խառնուք եւ գլխի պտոյտ յառաջ կը բերէ,
ախորժակը կը գոցէ, մարմինը կը թունաւորէ կամաց
կամաց բայց ստուգապէս, եւ տարիքն առնողներուն
սրտի ու կոկորդի հիւանդութիւններ իսկ կը պատ-
ճառէ, այնու ամենայնիւ հազարաւորք կը հաւանին
կրել ծխախոտին նողկալի լուծը։ Ծխախոտ կը գոր-
ծածեն մինչեւ որ իրենց ննջարաններուն եւ խա-
նութներուն մէջ մարդկային էակ չի կրնար շնչել այլ

եւս, մինչեւ որ իրենց շունչ գիշակեր անմաքուր ա-
նասնոց շնչոյն չափ զազրալի կը դառնայ, եւ իրենց
հագուստէն կոյանոցի հոտ կուգայ: Ոմանք ալ քթա-
խոտ կը գործածեն. այն կրակոտ խոտով կը խնուն ի-
րենց ուունքեր, առ ի գրգռել զայն փափուկ զգա-
յարան, զոր սնուցանելու համար ստեղծուած են
չքնաղազոյն ծաղիկներն: Այս ամեն չար ունակու-
թիւնք ուղղակի կը հակառակին Արարչին խորհրդոց,
կը զեղծանեն բնութիւնը, կը վատթարացնեն զգա-
յարանները, կը խանգարեն առողջութիւնն՝ հիւան-
դութեան սերմեր ցանելով, եւ կ'անարգեն կենաց
սպառչածութիւններն, — ինչպէս նաեւ ամեն մար-
դու հոտոտելիքն:

Այսչափ ինչ՝ այն չար սովորոյթին բնութեանը վը-
րայ, եւ աստ պիտի վերջացնէի, եթէ ի սրտէ չբաղ-
ձայի մէջ բերել ամեն համոզիչ նկատում որ զձեզ կըր-
նայ ետ կեցնել ծխախոտէն: Ծխախոտը ծախուց դուռ
մ'է, եւ հասարակ գրագիր մը, կամ հասարակ գը-
րագրէ մը աւելի ապրուստ չունեցող մէկն իրաւունք
չունի գլանիկ ի բերան տեսնուելու: Հավանայի տե-
սակէն գլան մը առնուազն 60 փարայէն՝ օրն 3 հատ
գործածուելով՝ տարին 15 ոսկի կը պահանջէ: Գլա-

նիկն աւելի աժան է. բայց ծխելու վարժուած ոմն
օրն ըստ պարագային 2-3-4 ղուրուշի կը ծխէ, մա-
նաւանդ երբ՝ քիչ եւ ուշ վնասուելու յուսով՝ լաւ
տեսակներն ուզէ գործածել, եւ այս ալ տարին 7էն
մինչեւ 15 ոսկեոյ ծախք մը կը նշանակէ: Դնենք ա-
միսը 400 է կէս ոսկի: Սրդ, հասարակ գրագիր մը
որոյ ամսականն 500 է մինչեւ 600 ղուրուշ է, կրնայ
կրել այնպիսի բացառիկ ծախք մը, մանաւանդ թէ
ծխելը մինակ չի մնար, եւ արբեցութեան ալ կը տա-
նի զմարդ, որ նմանապէս ծախքի դուռ մ'է: Հար-
կաւ չի կրնար կրել: Ինքն ալ գիտէ թէ չի կրնար:
Ուրեմն, այս անպէտ ծախուց տոկալու համար կամ
պարտք պիտի ընէ, կամ պիտի գողնայ: Հետեւաբար,
հասարակ գրագիր մը գլանիկ ի բերան տեսնուելու
իրաւունք չունի: զի այս բան իւր բարուց ու վարուց
ուղղութեան դէմ աննպաստ վկայութիւն մը կրնայ
կացուցանել ինքնին:

Երբեք պատահած է ձեզ խորհիլ թէ ինչ էք, ինչ
բանի համար եղած էք, եւ դէպ ուր կը դիմէք: Զեր
այն գեղեցիկ մարմին, ոյր յօրինման մէջ անհուն
իմաստութիւն մը ի կիր արկած է իւր ամեն նրբին
հնարք, տաճարն է հոգւոյն որ յաւիտեան պիտի ապ-

րի, իբրեւ ընկեր հրեշտակաց, իբրեւ խուզարկիչ խորախորհուրդ իրացն Աստուծոյ, իբրեւ Էութիւն ի բնէ լծորդեալ աստուածայնոյն : Մարմինն այնպիսի հոգւոյ մը տաճարը, տապանակն է, եւ ի՛նչ կըսէք այն մարդոյն որ այսպիսի հոյակապ շէնքի մը ձակտի մեծ դուռը կը խնու գտնել կարելի եղած ամեն գարշելի խոտերով, կամ կամաց կամաց վարող պատրոյգ մը կը դնէ անոր մէջ, կամ շէնքին ծխնելոյղները գարշահոտութեամբ կը լնու : Այս կը նմանի այն տանտիրոջ ընթացքին, որ այնչափ մուխ կը հանէ տան մէջ, կամ այնպիսի անարգալից վարմանց մէջ կը գտնուի, որ վարձակալը կը պարտաւորէ ելնել տունէն : Այսպիսի ընթացքէ մը պէտք է ամչնաք, Մաքուր բերան, քաղցրաբոյր շունչ, անարատ եւ քաջառողջ ատամունք եւ մաքուր հագուստ, ո՞չ ապաքէն գանձեր են ասոնք զորս կ'արժէ պահելու խնամ տանիլ : Ուրեմն, ի բաց թողէք ծխախոտը մի անգամ ընդ միշտ, այլեւս ձեր մտքէն անգամ մի անցունէք զայն : Մ'որդ եղիք, վայելչաբարոյ մարդ, եւ շնորհակալ առ իս՝ այս համարձակախօսութեանս համար :

Երխախոտի գործածումէն զատ կան ուրիշ չար ունակութիւններ ալ, ինչպէս ոգելից ըմպելեաց գոր-

ծածումն : Երիտասարդք ոմանք ի սկզբան չեն արբենար, այլ մերթ ընդ մերթ թեթեւ ըմպելիք միայն կը գործածեն. քիչ քիչ կը գրգռեն ճաշակ մը, որ բաւական մշակուելով՝ խմելու վարժուած անձին դիւաւան բնութիւն մը կուտայ, կը յիմարացունէ զնա : Քիչ եւ երբեմնակի խմելով կը կարծէք թէ վտանգ չկայ : Փորձը ցոյց կուտայ սակայն թէ, քիչ խմէք թէ չատ, զերծ չէք վտանգէն : Վտանգը ձեզ զգացնող բարեկամներուն եթէ վշտանաք, յիմարութիւն մ'աւելի կը գործէք : Գերեզմանն ամեն օր կուլ կուտայ տասնեակ արեցողներ, որք երբ քիչ քիչ կը վարժուէին խմելու, վտանգէ զերծ կը համարէին զիրենք : Բայց արդէն չատ անգամ ըսուած խօսքեր են ասոնք : Այս մատղաշ հասակի մէջ պատանի մը կամ երիտասարդ մը որ արբենալ կը սովորի, կամ սովորելու վտանգին կ'ենթարկէ զանձն, ընդհանրապէս այնչափ անխելք եւ տկարամիտ է, որ չարժեր աշխատիլ փրկելու զայնպիսին :

Հայհոյելու, յիշոցներ եւ անէծքներ արձակելու եւ պիղծ խօսքերով բերանն ապականելու գուհիկ ունակութիւնը զանց կ'ընեմ յիշել. զի անկարելի է որ քիչ չատ կրթեալ երիտասարդ մը, որ լուրջ գիրք

մը կարդալու չափ սլատուաւորութեան զգացում ու փափուկ ճաշակ ունի, կարենայ վարժուիլ այդ անսպառիւ սովորութեան: Զանց ընելով այնչափ հասարակ նիւթ մը, կուգամ երիտասարդութեան յատուկ ամենէն աւերիչ եւ ամենէն զազիր ունակութեան մը:

Երիտասարդք. Դուք որ ի ներկայութեան կանայց այնչափ համեստ էք եւ քաղաքավար ու բարեբարոյ. դուք որ կը հրաւիրուիք ընտանիքներու, յորս կան մաքուր եւ առաքինի աղջկունք. դուք որ եկեղեցի կ'երթաք, եւ օրինակելի երիտասարդներ լինել կը թուիք. դուք որ հաւանօրէն ո՛չ կը ծխէք, ո՛չ ծխախոտ կը ծամէք, ո՛չ քթախոտ կը քաշէք, ո՛չ կը հայհոյէք, ո՛չ կ'երգնուք, ո՛չ ալ կ'ըմպէք, դուք բոլոր այս յոռի ունակութիւններէ տասնպատիկ յոռեղոյն ունակութիւն մ'ունիք, որ զձեզ սսիտակ ծեփած գերեզման մը կը դարձնէ, որոյ արտաքին երեւոյթը գեղեցիկ է, բայց ներսը լի է մեռելոց ոսկրներով եւ ամեն անմաքրութեամբ: Տոփական պիղծ մտածութեանց եւ երեւակայութեանց ունակութիւն մ'ունիք, որ կը թունաւորէ ձեր կենաց աղբիւրներն իսկ: Այս ունակութիւն անբարոյական եւ ապօրէն վայելմանց

կրնայ մղել զձեզ կամ ոչ: Բայց ամեն պարագայի մէջ, ձեր բնաւորութեան կը փնտսէ ստուգապէս: Երիտասարդ մը որ պիղծ երեւակայութեամբ կը զառածանի, եւ ընկերաց հետ վաւաչոտ խօսակցութեանց կը բռնուի, թունաւորեալ է արդէն: Փտութիւնն իւր մէջն է: Վստահելի ոմն չէ այլ եւս: Հազարաւորք այսօր ապերջանիկ եւ գժուճ վիճակ մ'ունին, որովհետեւ ի մատաղ տիոց վարժուեր էին սեռային անմաքուր մտածութեանց: Այսպէս թունաւորեալ երիտասարդի մը առ հասարակ ամեն կանայք մոռի կամ դիւրափորձելի կը թուին. եւ երիտասարդ մը երբ կը կորուսանէ յարգանքն առ այն սեռն որ սրբացեալ է մօր եւ քրոջ յարաբերութեամբ, կորուսեան անդունդին դիւրասահ եզրն հասած է արդէն: Իւր զգայութիւնք կը փճանան, եւ իւր բարոյական բնութիւն վերածնութեան անընդունակ կը դառնայ այլ եւս: Ըստ իս, մարդ մը որ կորուսած է իւր հաւատք եւ իւր յարգանք կնոջ վրայ, ընդհանրապէս կորուսած է նաեւ իւր հաւատք եւ իւր յարգանք Երկնից վրայ:

Այսպիսի ունակութենէ մը զերծանելու միակ միջոցն է խոյս տալ անտի, մերժել, վանել զայն, մաքառիլ անոր դէմ մինչեւ որ բնաջինջ անհետանայ:

Անմաքուր մտածութիւնը բարոյական դեղ մ'է նոյն-
չափ հրապուրիչ եւ հոգւոյն համար նոյնչափ թու-
նալից, որչափ ծխախոտն է մարմնոյն համար: Հո-
գւոյ հիւստեածքին ամեն մէկ թեւն, ամեն մէկ նեար-
դը կը քակէ, կը թուլցնէ, կը խանգարէ, կ'ապակա-
նէ: Մարդ գէթ այնչափ յարգելու է 'զիւր մարմին,
որ թունալից մողէսներու, կարիճներու եւ ամեն տե-
սակ անմաքուր սողուններու բնակավայր ընելու չէ
զայն: Բոլոր խնդիրը կը վերածի այսմ. — Երիտա-
սարդ մը աշխարհի վրայ մարդու պէս ապրելու յար-
մար չէ մինչեւ որ մաքուր չլինի, մաքուր եւ առողջ՝
մարմնով ու հոգւով. ո՛չ ծխախոտ բերնին մէջ, ո՛չ
ոգելից ըմպելիք ստամոքսին մէջ, ո՛չ հայհոյութիւն
լեզուին վրայ, ո՛չ քթախոտ ունգացը մէջ, ո՛չ ալ
սրտին մէջ այն կերպ խորհուրդք ու զգացմունք,
որք եթէ նշաւակուէին՝ պարկեշտ կանանց ներկայու-
թեանէն զինք անարգանօք վռնտելու պատճառ պիտի
լինէին: Կը ճանչեմ ոմն՝ հաւատացող թէ աշխարհի
վերանորոգութիւնն յառաջ պիտի գայ փոխելով մար-
դոց ուտեստը, (բանջարեղէն դնելով մսի տեղ): Ե-
թէ այս մարդ իւր դրութեան վրայ աւելցնէ նաեւ
կատարեալ մաքրութեան պէտքը, կը հաւանիմ չհա-
կառակիլ իրեն:

ՆԱՄԱԿ Ե.

ԱՂՔԱՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐՆ. — ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԸ ԴԵՐՆ
ՈՒ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆ

Աշխատութիւն, եթէ սիրեմք, բուժէ զցաւ:

ՇԷՅՔՍԵՐ

Եթէ աշխարհիս մէջ կայ վիճակ մը որուն երիտա-
սարդ մը ուրիշ ամեն բանէ աւելի շնորհապարտ պէտք
է լինի, Աղքատութիւնն է այն, որ կը հարկադրէ զինք
կենաց կռիւն սկսիլ յոյժ աննպաստ պայմանաց մէջ:
Աղքատութիւնը լաւագոյն փորձաքար մ'է, մարդուս
ձիրքերն ու կարողութիւններն՝ ինչ որ են՝ ի յայտ
ածող ճշդապէս: Աղքատութեան վրայ տարուած յաղ-
թանակը կը նմանի Համալսարանի մէջ պատուաբեր
մրցանակներ շահելով ընթացք աւարտելու: Այնպիսի
յաղթանակ կ'ապացուցանէ երիտասարդին արժա-
նիքն ու հոգեկան ոյժը: Վկայութիւն մ'է կարեւոր
աշխատութեան, խղճի մտօք կատարուած: Երիտա-
սարդն որ չի դիմանար այս փորձին՝ բանի մը օգտա-
կար չէ: Հասարակ բանւոր մը կամ մուրացիկ մը
միայն կրնայ դառնալ այնպիսի երիտասարդն: Ե-
րիտասարդն որոյ կամեցողութիւնը չի կարծրանար

եւ չի զօրանար քանի որ աղքատութեան լուծը ճնշէ իւր վրայ, եւ որոյ քաջութիւնը չաւելնար ամեն գոռարութեան հետ զոր աղքատութիւնը կը նետէ իւր ճամբուն վրայ, աւելի լաւ կ'ընէ քաջուիլ կենաց կռուէն, եւ անկիւն մը գտնել երեսը ծածկելու համար: Աղքատութիւնն հազար անգամ աւելի մարդ կ'ազատէ քան կը կործանէ. որովհետեւ զանոնք եւ եթ կը մատնէ ի կորուստ որք փրկուիլ չեն արժեր արդէն, մինչ կը փրկէ շատեր զորս հարստութիւնը պիտի տանէր ի կորուստ: Եթէ այս նամակս կարդացող երիտասարդ մը հարուստ լինելու դժբախտութիւնն ունի, կ'արգահատիմ իւր վրայ: Կը խզճամ զձեզ, դեռաւոր հարուստ բարեկամս. զի վտանգի մէջ էք: Ձեզ կը պակսի աշխատութեան եւ յառաջ գիտութեան մեծ խթան մը, զոր ունի ձեր աղքատիկ ընկեր: Եթէ տկարամիտ էք, պիտի փորձուիք կարծել թէ ձեր աղքատիկ ընկերէն գերազանց մարդ մ'էք, եւ այս կերպ մտածութիւնք թող չպիտի տան ձեզ յառաջգիմել, եւ պիտի փնասեն ձեզ: Պարարտ քսակով ու կուշտ ստամոքսով, ձեր կռնակն ալ բրդեղէն եւ ասուէ լաւագոյն զգեստներով տաքցած, ձեր սիրտն ու հոգին պիտի թուլնան, եւ կենաց մրցման

մէջ օր մը յանկարծ պիտի տեսնէք թէ զձեզ գերազանցած են ձեր շուրջը գտնուող այն աղքատիկ տղայք զորս կ'արհամարհէիք:

Եթէ աղքատ էք, տղաս, դոհացէք Աստուծմէ, եւ արիացէք. զի նա կը կամի պատեհութիւն տալ ձեզ մարդ լինելու: Եթէ առատ դրամ ունենայիք, մէկի դէմ տասն հաւանականութիւնք կային թէ անհոգութեան պիտի մատնուէիք, եւ բանի մը օգտակար չպիտի լինէիք: Դաստիարակութիւն կը պակսի ձեզ: Ձեր դպրոցական ընթացքը կիսամ թողուլ պարտաւորեցաք: Յիշեցէք թէ դաստիարակութիւնը շատ մը բաներ գլխուն մէջ հաւաքելու վրայ չի կաշանար: Ի՞նչ կրնաք ընել: Այսու աւաստիկ պիտի վճռուի ձեր բախտ: Գիտէք ձեր գործը, կը ճանչէք ղմարդիկ, եւ անոնց հետ վարուելու կերպը: Ձեր միտք ո՞ր եւ իցէ միջոցաւ ստացած է զայն վարժութիւն, որ կորով եւ դիւրութիւն կուտայ իւր գործողութեան: Եթէ այո՞, ուրեմն շատ աւելի կատարեալ մարդ էք եւ հազարապատիկ լաւագոյնս կրթեալ քան ձեմարանէ նոր ելնող ընթացաւարտն, ոյր միտքը լի է պաշարօք զորս չի գիտեր ի կիր առնուլ կենաց գործնական աշխատութեան, — պաշարօք որոց

ստացումն իրեն համար վարժութիւն մը չէր եղած կենաց կռուոյն : Քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ կարի սակաւաթիւ են երեսուն տարեկանէ վար եւ ամուրի մարդիկ որք հարուստ լինին : Դրամատանց մեծ սնանկութիւններէն քաղուած ամենամեծ օգուտներէ մին այն է որ գործնական հմտութիւն ստացած շատ մը երիտասարդներ կը փրկուին չուտով հարստանալու փորձութենէն, եւ տրամադրելի կը լինին գործունէութեան զանազան ճիւղերու համար :

Գալով ասպարէզի ընտրութեան, ձեր գիտնալու բանն է այդ, եւ ո՛չ ինձ, ո՛չ ձեր բարեկամաց խօսք կ'իյնայ այդ մասին : Եթէ ձեռարհեստ մը, առեւտրոյ ճիւղ մը, կամ ազատական արուեստ մ'ընտրէք, մի՛ թողուք զայն մինչեւ որ կատարելապէս համողութիւն թէ յարմար չէք այնմ : Շատ ընտիր խորհուրդներ ձեզ պիտի տրուին ամեն կողմէ : Բայց յիշեցէ՛ք թէ, երբ հետեւիք ուրիշի մը տուած խորհրդոյն եւ մտնէք ասպարէզի մը մէջ որ անօթի կը թողու զձեզ, այն խորհրդատուն ինքզինք պարտաւոր չպիտի համարի հաց կամ դրամ տալ ձեզ : Պէտք է դուք ձեր գլխուն ճարը նայիք աշխարհիս մէջ, եւ հետեւապէս կրնաք ձեր ուղած գործին մէջ մտնել, յիշելով միշտ թէ ձեր

գործին կամ արուեստին տեսակը չէ՛ որ պատուաւոր մարդ պիտի ընէ զձեզ : Այս դիտողութիւն կը յարուցանէ խնդիր մը, որոյ վրայ կը փութամ ըսել կարծիքս :

Մտադիր եմ բացատրել թէ ինչ կ'ուզէի ըսել նախորդ նամակաւ մը, երբ խորհուրդ կուտայի ձեզ թէ, « Մարդիկ ձեր հագուստէն չիմանան թէ ինչ գործով կը զբաղիք : Հագուստը ձեր անձին համար է, ո՛չ թէ ձեր արհեստին համար : Կը հագուեցնէք ձեր անձն, ո՛չ թէ ձեր արհեստը : » Նամակիս մնացած մասը կը նուիրեմ այս կարեւոր սկզբան բացատրութեան : Նախ սա ըսեմ թէ, ըստ ընդհանուր եւ զօրեղ համոզման մը, մարդ իւր գործին ու գիրքին համեմատ հագուիլ պարտի եղեր :

Արդ, Մարդկութիւն եւ Արուեստ կամ Ձեռագործ բոլորովին տարբեր բաներ են, եւ փափաքելի էր յոյժ որ այս նամակներս կարդացող ամեն երիտասարդ քաջ իմանար զայդ տարբերութիւն : Աստուած կը ստեղծէ զմարդիկ, եւ մարդիկ կը ստեղծեն դարբիններ, դերձակներ, երկրագործներ, ամեն տեսակ արհեստաւորներ, կառավարիչներ, դատաւորներ, եւայլն : Այլ եւ այլ մարդոց պաշտօնք կրնան լի-

նեւ աւելի կամ նուազ կարեւոր, եւ բարձր կամ խոնարհ տեսակէ. բայց մարդկութիւնն աւելի բարձր ստացուած մ'է քան մարդուն պաշտօնն: Զբաղում մը, գործ մը չէ երբեք կենաց վախճանը կամ նպատակն, այլ գործի մ'է մեր ձեռաց մէջ, որով կը շահինք մարմինն ապրեցնելու միջոցը, մինչեւ որ հիւանդութիւն կամ ծերութիւն մարմինը զրկեն կեանքէն, եւ անցնինք միւս աշխարհն, որուն պատրաստութիւն մ'է այս աշխարհ: Մարդ որչափ եւս կատարեալապէս սովորած լինի արհեստ մը, որչափ եւս խնամօք հետեւի անոր, դարձեալ մինչեւ աստիճան մը միայն կապուելու է անոր հետ: Միտքս կրնամ բացատրել ենութեւն է անոր հետ: Միտքս կրնամ բացատրել ենութեալերով քով քովի կեցած երկու երիւարներ, մին ախոռէն նոր ելած, մազերն ու ամեն բանը տեղը, գլուխը բարձր բռնած եւ բաշերն հովին տուած. միւսը նոյն համետի տակ աշխատցուած երեք տարի միւսը նոյն համետի տակ աշխատցուած երեք տարի ամեն օր, այնպէս որ մորթ եւ ոսկր միայն մնացած է, այն մորթն ալ տեղ տեղ արիւնոտ վէրքերով պատած, չարաչար գործածուած ձիւ մը ամեն նշաններով: Արդ, արհեստ մը կամ պաշտօն մը կրնայ այնպէս մաշեցնել զմարդ ինչպէս համետ մը գերիվար: Կարելի է « արհեստանիշ » մը տեսնել ամեն հոգւոյ

եւ մարմնոյ վրայ որուն կը հանդիպինք փողոցի մէջ: Արհեստն ումանց օձիքէն բռնած եւ մարդկութիւնն անոնց մէջէն թոթված հանած է: Եւ այլոց բնութիւնն այնպէս ոլորած ու ծռած է, որ հազար տարի ալ թռչունն եւ չորնալու համար արեւուն տակ դըրուին, դարձեալ շտկուելիք չունին:

Այսպէս, մարդ մինչեւ աստիճան մը միայն կապուելու է արհեստին կամ պաշտօնին, որուն թող տալու չէ բռնանալ իւր վրայ, ձուլել կամ ջախջախել զինք: Արհեստը կամ պաշտօնը գրաւելու չէ 'գիւր բովանդակ ուն եւ ուրուշ: Ընդհակառակն, նկատուելու է միայն իբրեւ միջոց մարդկային բնութեան զարգացման: Ապրելուն մեծ նպատակն է հասնիլ ճշմարիտ մարդկութեան, — մշակել հոգւոյ ամեն կարողութիւններն, հոգեկան ամեն բարձր ձիրքերը, բնատուր կամ ստացածոյ: Արհեստը մարդէն վար է, եւ հոն մնալու է, վարը: Զայս գաղափար ունենալով ձեր մտաց մէջ, — եւ ապահով կրնաք լինել թէ ուղիղ գաղափար մ'է այս, — նայեցէ՛ք ձեր շուրջ եւ տեսէ՛ք թէ ինչպէս ամեն մարդ այդ գաղափարին հակառակ կը շարժի: Դուք եւ ես կը ճանչենք բժիշկներ, որոց մտային գանձերը, գեղերու եւ ախտե-

րու ծանօթութենէն դուրս, ոչինչ կ'արժեն: Ծանօթ ենք փաստաբաններու, որք իրենց գրասենեակներէն դուրս չեն տեսնուիր բնաւ, որք կ'ապրին պարութայից (soupe) եւ թղթապանակաց դէղերուն մէջ, եւ այնպէս անընդհատ կը զբաղին դատական վիճաբանութեամբք ու ձեւակերպութեամբք, որ վայրկեան մը չեն կրնար խորհիլ ուրիշ նիւթերու վրայ: Սոքա մարդ չեն, փաստաբան են միայն: Շատ անգամ կը պատահի որ հինգ հազար բնակչով քաղաքի մը մէջ հինգ հոգիէ աւելի կատարեալ մարդ չենք կրնար գտնել: Անոնք որ մարդ կը համարուին, քանզի ա-մուսնացեալ եւ ընտանեաց տէր են, ընդհանրապէս կամ մարդու կոտորակներ են, կամ լոկ մեքենայներ:

Էլիհու Պըրրիդ Երեւելի Ամերիկացին (2) մշակեց մարդն որ էր յինքեան, մինչեւ որ իւր արհեստ եւ դարբինի խանութն ո՛չ եւս կրնային կենակցիլ իրեն հետ: Դադարած էին իրեն օգտակար լինելէ: Ինք կրնար ապրուստ ձարել լաւագոյն եղանակաւ մը: Բենիամին Ֆրանքլին, եւս առաւել շնանաւոր Ամերիկացին, (3) էր ընտիր տպագրիչ, գրաշարութենէ յառաջ եկած, բայց 'գիւր արհեստ կը գործածէր միայն իբրեւ միջոց ապրուստի: Իւր մտաց եւ իւր մարդկութեան

զարգացումը շարունակեցաւ, մինչեւ որ իւր միտք եւ իւր սիրտ գլեցին անցին նիւթական արհեստը: Տպագրական արհեստն իրեն համար կենաց վախճանը կամ նպատակը չէր բնաւ: Եթէ այնպէս լինէր, իւր իմաստութեան խօսքերէն զուրկ պիտի մնայինք, եւ ուրիշ մը պիտի չինէր շանթարդելն, որ փոխանակեց առաջին համբոյրն ընդ ելեկտրականութեան, եւ նուազ կարող մարդոց բաժնին պիտի խնար կատարել այն գործ զոր ինք այնքան պատուաւորապէս ի գլուխ հանեց ի ծառայութեան իւր հայրենեաց: Հարկ չէ որ ամենքդ ալ լինիք գիտուն դարբիններ, կամ իմաստասէր եւ դիւանագէտ տպագրիչներ: Բայց հարկ է որ արհեստաւոր կամ պաշտօնեայ լինելէն առաջ մարդ լինիք, եւ դիրք մը բռնէք ձեր ամենօրեայ զբաղումէն վեր, ձեր զբաղումէն բարձր, ձեր զբաղումէն դուրս, այնպէս որ այդ զբաղում չխանգարէ ձեր բնաւորութիւն, ինչպէս չպիտի խանգարէր եթէ ձեր դրացւոյն զբաղումը լինէր այն:

Եթէ կրցայ միտքս հասկննել, դիւրաւ պիտի տեսնէք թէ ես կարի դոյզն արժէք կուտամ այն ընկերային խտրութեանց որք հիմնեալ են կոչումներու կամ զբաղումներու վրայ, մանաւանդ այն խտրութեանց

որք պաշտօններու տարբերութեան վրայ հիմնուած են : Երիտասարդական չար հետամտութեանց մէջ, հանրային պաշտօնի հետամտութիւնն ամենէն անարգեալ գծուած կը թուի ինձ : (4) Ինձ մեծագոյն վիշտ պատճառող երեւոյթներէն մին է տեսնել երիտասարդ մը որ հոգի՝ կուտայ կառավարական պաշտօնի մ'ընծայած դոյզն համբաւոյն եւ աւելի եւս դուզնաքեայ թուշակին համար : Պաշտօնախնդիր մը ի հարկէ զուրկ է անկախ բնաւորութենէ : Մեր երկրի մէջ մարդիկ ճանչած եմ որ քսան եւ մէկ տարեկանէ սկսեալ գաւառային փոքր պաշտօններ վարած էին, եւ կառավարական պաշտօններուն կը կառչէին այնպիսի հետապնդութեամբ, որ ամեն մարդ ձանձրացած էր իրենցմէ : Միշտ կարօտ էին օգնութեան եւ պաշտպանութեան : Պէտք էր ամեն ժամանակ հոգալ զանոնք, եւ անոնց ընտանեաց ապրուստը : Միշտ ուրիշի մը կըրթնիլ՝ երկրորդ բնութիւն եղած էր իրենց :

Պաշտօնն հանապազ կը բերէ երախտապարտութիւն եւ տեսակ մը ստրկութիւն : Երբեմն կը բերէ աւելին քան զայս, խելագարութիւն կը բերէ : Երիտասարդ մը որ պաշտօնի հիւանդութենէն կը բռնուի անգամ մը, քիչ անգամ կ'աղէկնայ : Ծխախոտի, ալիո-

նի կամ օղիի պէս, հիւանդագին ախորժակ մը կը գըրգռէ պաշտօնն : Այնչափ ընդհանրացած է այս վիճակ, որ մեր երկիր կարօտ է բարենորոգիչ ընկերութեան մը, որոյ նշանաբանը լինի պահանջել իւր անդամներէ որ զգուշանան կառավարական պաշտօններէ : Ամեն երիտասարդ պէտք է անդամակցի այսպիսի ընկերութեան մը : Ախտաւորներ կան որոց վիճակն անյուսալի է, բայց երիտասարդք կրնան փըրկուիլ :

Միտքս սխալ չհասկցուի : Կը խօսիմ անոնց վրայ որք պաշտօնի կը հետամտին պաշտաման սիրոյն համար իբրեւ գլխաւորապէս ասրուստի միջոց : Համոզումս այն է թէ մարդ ոչ խնդրելու է պաշտօն, ոչ ալ, երբ առաջարկուի իրեն, թեթեւօրէն մերժելու է : Ամերիկայի դժբախտութիւնն է որ պաշտօնախնդիրք այնչափ անարգելի բան մ'ըրած են վարչային պաշտօններն, որ բարի եւ կարող մարդիկ հեռի կը կենան քաղաքական եւ վարչային պաշտօններէն, այն աստիճան որ կառավարութեան գործերը կ'ընան անարժան ձեռաց մէջ : (5) Երբ երիտասարդէ մը իւր արժանեաց եւ ձեռնհասութեան պատճառաւ կը խնդրուի պատասխանատու պաշտօն

մը ստանձնել հանրային գործոց մէջ, նա պէտք է ինքնին որոշէ թէ դէսլ ի հանրութիւնն ունի՞ այդպիսի պարտականութիւն մը, եւ եթէ ստանձնէ կրնայ լաւ կատարել: Երբ Ամերիկա գաղթականութիւն էր լոկ, եւ ոչ տակաւին անկախ ազգ, վարչային պաշտօնք ճշգիւ կը նկատուէին իբրեւ առեւտրական եւ արհեստական գործունէութեան արգելք եւ բեռ, այնպէս որ հարկ եղաւ օրէնքներ դնել, ինչ ինչ պարագայից մէջ պարտաւորելու համար զմարդիկ որ պաշտօն ընդունին, ապա թէ ոչ՝ տուգանք վճարեն: Ըստ իս, պէտք չէ բնաւ խորչիք ձեր պարտաւորութիւններէ առ հասարակութիւնն, եւ հոգ տանիք մանաւանդ որ ազգային գործերն իրենց արհեստ կամ սովորական զբաղում ըրած մարդիկ մի կողմ դրուին, եւ անոնց տեղ արժանաւորաց ծառայութիւնք ձեռք բերուին: (6)

ՆԱՄԱԿ 2.

ՍՆՈՒՆԴ ԵՒ ՖԻԶԻԲԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՄ

Մարդ ազնուագոյն բոյսն է երկրի,
Հոգին հասուն պտուղ՝ երկնից:

ՏԻՎԻՆ ՊԱՐՊՈՒՏ

Երիտասարդաց համար գրող հեղինակներ շատ բան խօսած են ուտեստի, ժուժկալութեան ու ֆիզիքական մշակութեան վրայ: Դիտելի է զի այս կարեւոր նիւթոց վրայ ամենէն քիչ հմտութիւն ունեցողներն ամենէն աւելի մանրամասն եւ բացորոշ ուճով կը ճառեն: Այս հեղինակներ կարի մեղանշած են, երիտասարդութեան տալով եղկելի խորհուրդներ, որոց զոհ դացած են շատ ողորմելիներ: Շիտակը խօսելով, չեմ կրնար չարհամարհել այն մեռելադէմ, անսուաղ եւ թուրակազմ բարենորոգիչներ, որք կը քարոզեն կանանչեղէնով անանիլ, տախտակեայ անկողիններու վրայ ննջել, քիչ քնանալ, առտուն կանուխ շրջադայիլ, եւ մտէ ու իւղոտ կերակուրներէ զգուշանալ: Աշխարհի վրայ եթէ կայ էակ մը որ ամենէն աւելի կը յուզէ զիս եւ արգահատութեան արտառքներ կը խլէ աչերէս, այն ալ սոյն կարծեց-

եալ առողջապահական վարդապետութեան զոհուած երիտասարդն է: Տխրազդեցիկ երեւոյթ մ'է տեսնել պատանիներ, որք սննդեան անբաւականութեամբ կորուսած են ամեն ոյժ եւ առնական կորով, եւ դարձած են աղաղուն, վտիտ, ծնգեալ, ծիւրեալ խեղճ արարածներ:

Խնդիրը քննենք պարզ ողջմտութեամբ: Եթէ ընտիր տեսակէ զուարակ մ'ունենամ, զոր ուղեմ լիովին զարգացած եզ մը տեսնել օր մը, կտոր մը խոտէ աւելի բան կը կերցնեմ անոր: Չեմ վարեր զնա հեծելանոցով մը, մինչեւ որ քունը չկտրէ աղէկ մը, եւ չեմ պնդեր որ տասն մըն տեղ ընդ լծով երթայ, երբ դեռ բան չէ կերած: Յատկապէս հոգ չեմ տանիր որ կենդանին անպիտան տեղ մը գիշերն անցընէ: Գիտեմ թէ չալիտի լինի առողջ, զօրեղ եւ խոշոր եզ մը, գիրուկ եւ պարարտ, ագարակիս պարծանքն եւ ախոռիս գոհարն, եթէ չտամ առատ եւ լաւագոյն ուտելիք, մաքուր եւ հանգիստ տեղ, ուր քնանայ որչափ կը պահանջէ բնութիւնը: Ձին, որ կազմութեամբ զուարակէն աւելի մօտ է մարդուս, աւելի եւս կը զարգանայ երբ աղէկ նայուի: Բայց ձի մը լինջ ոյժ, լինջ քաջութիւն կը ստանայ տակա-

ռաչափ մը հաճարի յարդէն: Լաւ եւ առատ սնունդ մը ոչ միայն էական է մարդուս ֆիզիքական առողջութեան եւ աճման, այլ նաեւ յոյժ կարեւոր ազդեցութիւն մ'ունի հոգւոյն զարգացման եւ արտաշայտութեան վրայ: Վերացական վարդապետութիւնք եւ ջրախառն կաթ քաջութիւն չեն կրնար տալ մարդուս: Անգլիացիք եւ Ամերիկացիք չեն կրնար պատերազմիլ մինչեւ որ միս կերած չլինին կշտապինդ, եւ կենաց ամենօրեայ պատերազմը մղելու համար ալ ըստ կարի սննդալից ուտեստ առնուլ ամեն ողջամիտ մարդու կանոնը պէտք է լինի:

Այս դիտողութեանս կրնայ առարկուիլ թէ մարդուս կենդանական մասը շատ զարգացնել լաւ բան չէ: Ես կ'ըսեմ, ընդհակառակն, թէ լաւ բան է: Մարդ որչափ կատարեալ կարենայ ընծայեցնել զիւր կենդանական բնութիւն, նոյնչափ բարի է: Կենդանական բնութիւնն է հոգւոյն ընկերը, բնակարանն, սպասաւորն: Եթէ կենդանական բնութիւնը լաւ զարգացած չլինի իւր ամեն գործարաններով ու պաշտօններով, չի կրնար հաճոյալի եղանակաւ պահպանել հոգեկան էութիւնն որ կը բնակի իւր մէջ, ոչ ալ կրնայ կորովալի եւ արդիւնալի սպասարկութեամբ

ծառայել նմա: Եթէ հիւթեղ կերակուր մը կը սնուցանէ ձեր կիրքեր, թող տուէք որ սնուցանէ. զի ձեր կրից հետ միանգամայն կը սնուցանէ ձեր էութեան բոլոր մնացեալ մասերն, եւ երբ հաւասարաչափ կը զարգանան ձեր ամեն գործարանք եւ ամեն կարողութիւնք, ո՞ւր է վնասը կամ վտանգն: Եւ յետոյ, ի՞նչ պիտի լինէիք առանց կրից: Կիրքերը կենաց շարժիչ ոյժերն են: Կիրքէ զուրկ մարդը խելքէ զուրկ մարդուն չափ անօգուտ է աշխարհիս մէջ: Այնպիսի ոք չի կրնար իսկ արժանանալ առաքինութեան ստացման, այլ հարկադրուած շատանալ անմեղութեամբ: Եթէ Աստուած կիրքեր տուաւ մարդու, բնական կատարեալ զարգացման համար տուաւ, եւ մարդու նշանաւորագոյն տիպարն է նա յորում կը գտնենք լիովին զարգացած, մշակուած ու մարդուած կիրքեր: Հոգի մը ում կը պակսին այս շարժիչ ոյժեր՝ կը նմանի նաւազի մը որ ծովու վրայ ելած է թիակ չունեցող նաւակով մը: Այն գաղափար թէ մարմինն արհամարհելի ինչ է, թէ մարմնոյն աճումն ու զարգացումն ի հարկէ հակառակ է հոգւոյն լաւագոյն աճման ու զարգացման, հիմնապէս թիւր եւ ամբարիշտ գաղափար մ'է: Ո՛վ իսկ լինի հեղինակը, կամ

երբ եւ իցէ ծագումն, այդ գաղափար ինքնին ծուռ է եւ անհիմն: Վատ եւ վատթարացուցիչ կիրք մը ահուելի ինչ է. բայց կիրք մը իւր պատշաճ դրից մէջ է նման ամենայնի զոր արար Աստուած, «յոյժ բարի»:

Կը յուսամ թէ լաւ կը հասկնաք միտքս: Չեմ յանձնարարեր այնպիսի ուտեստ կամ ըմպելի, որ ձեր էութեան մէկ մասն աւելի զրգուէ քան ուրիշ մասերը: Կը յիշեցնեմ միայն թէ լաւագոյն ուտելիքը միշտ յարմարագոյնն է ձեզ, եւ եթէ ակտաժէտ կամ խանգարեալ ակտրիսի մը չունիք, վտանգ չկայ լաւագոյն ուտելիքէն ըստ կարելոյն շատ ճաշակելու մէջ: Եթէ ինձ յանձնուէր ազգ մը հոգւով ու մարմնով ստորնացնելու յատուկ պաշտօնն, — այնպէս որ այն ազգին մարդկային ձեւը տգեղցնեմ ու նոյն համեմատութեամբ ալ տկարացնեմ նորա մտային ու բարոյական բնութիւնն, — իմ պաշտօնս դիւրաւ ի գըլուխ պիտի հանէի ուտեստի միջոցաւ միայն: Ո՛չ մէկ ազգ կրնայ պահպանել իր կենսական ոյժ եւ իւր յառաջդիմական տրամադրութիւն՝ սնանելով միայն խոզենեաւ ու բադադէսով: Մարդուս կատարեալ սընունդն է՝ արմֆի եւ որոճացող կենդանեաց միսն, (cerealial եւ ruminantia), հաց եւ ընտիր միս: (7)

Եթէ, օրինակի համար, այցելէք ամերիկեան որբանոցներ, պիտի տեսնէք անոք, անպաշտպան եւ աղքատ տղայք, որք հոն հաւաքուած են պատսպարուելու, խնամուելու եւ կրթուելու համար: Փողոցներէ ժողվուած են, ուր նետուած անասնոց աղիք եւ պաղ բաղադէս միայն կրնային գտնել ուտելու համար: Երբ որբանոց մտան, նոցա աչքեր կարմիր չրջանակ մ'ունէին եւ յոյժ տկար էին, նոցա դնդերք թուլացած էին, նոցա մորթն անդոյն եւ անկենդան էր: Անասնոց պէս բթամիտ էին, եւ խելագարներու եւ ապուշներու դէմքն ունէին: Բայց, յետ վեց ամսոց, կը տեսնէք թէ լաւ հացն ու միսն անոնց տուած են նոր մարմին եւ նոր հոգի, այնպէս որ դժուարաւ կրնաք գտնել դէմքեր աւելի փայլուն եւ կենդանութեամբ աւելի զեղուն քան այս որբոցն, որք իրենց զուարթագին աղաղակօք կը լնուն որբանոցին պարտէզն:

Ուրեմն, երիտասարդ բարեկամներս, որչափ եւս խաբուսիկ ընթացք բռնէք ձեր կռնակին նկատմամբ, ուղղամտութեամբ վարուեցէք ձեր ստամոքսին հետ: Աղէկ կերէք որչափ կրնաք: Աղէկ քնացէք: Եթէ իրաւ է որ Բենիամին Ֆրանքլին հնարեր

է սապիսի առած մը, «Արք վեց ժամ քնանալու են, կանայք՝ եօթն ժամ, եւ տիմարք՝ ութ ժամ», ինք միշտ այս վերջին թիւն իրեն կանոն դրած պէտք է լինի: (8) Եթէ ուսանող էք, կամ մտային ծանր աշխատութեան պարապեալ, քնացէք առանց ժամհաշուելու, որչափ կը պահանջէ բնութիւնն: Իսկ քունը կտրելէ ետք ծուլութեամբ անկողնէն դուրս չելնել բոլորովին տարբեր բան է:

Քունն այնպիսի բան մ'է զոր ներելի չէ ընդհատել կոչնակի ձայն առնելով, ինչպէս ներելի չէ աղօթք մը կամ քարոզ մ'ընդհատել կոչնակի ձայնով: Քնով Աստուած կը վերստեղծէ զմեզ: Անկողնոյ մէջ գրէթէ նոյնչափ անգիտակից կամ անզգայ ենք, որչափ դեռ եւս չծնած. եւ մինչ ինք հոն կը պահէ զմեզ, ի նորոյ ոռոգելով կենաց աղբիւրները, նոր հուր մուծանելով մեր ուղեղի մէջ, եւ պատրաստելով զմեզ ուրիշ օրուան մը աշխատութեան, մահճակալը սրբափայրի մը չափ նուիրական է: Եթէ մոլեռանդին մէկն հաւտացուցեր է ձեզ թէ պարտիք ամեն առաւօտ յանկարծ ընդհատել ձեր քուն եւ երթալ առտուան խոնաւ օդին մէջ չրջագայիլ դատարկ ստամոքսով ու անզօր մարմնով, մոռցէք այն խրատա-

տուն ալ, իւր խրատն ալ, եւ լիովին վայելեցէք ձեր գիշերային հանգիստ: Նախաճաշէն յետոյ շրջագայեցէք եթէ ժամանակ ունիք: Բայց հարկ անհրաժեշտ չէ որ ձեր շրջագայութիւն անպատճառ առտուն կանուխ ընէք: Երբ քնով, սնունդով եւ քիչ շատ մարմնամարզով մարդ կազդուրած եւ ուժով ցած է, տասն ժամու մէջ աւելի գործ կը կատարէ եւ նուազ յոգնութեամբ, քան տասն եւ չորս ժամու մէջ, երբ թերի թողած էր այս պայմաններ:

Եւ ի՞նչ է «Ֆիզիքական մշակում»: — Կ'ապահովեմ զձեզ թէ շատ կարեւոր բան մ'է: Ֆիզիքական մշակումը ձեզմէ ոմանք կը ստանան իրենց զբաղմանց մէջ իսկ, եւ կ'աճին առնական յաղթանդամ տիպարով մը ու հզօր բազկօք: Բայց ուրիշ երկատասարդներ փափուկ կազմուած մ'ունին, բարակ սրունքներ, նեղ ուսեր, տափակ կուրծքեր, տկար թեւեր, եւ կը նմանին մեծկակ տղաքներու, նուրբ ձեռօք եւ կակուղ դնդերօք, եւ մարմնային բաւական քաջութիւն չունին ի պահանջել հարկին վէճ մ'ընելու խոհարարին հետ եւ իրենց խօսքը քալեցնելու: Թէ ինչպէս աղջիկ մը երբեք կը սիրէ այսպիսի մարդ՝ գաղտնիք մ'է ինձ: Կնացեալ այր մը արական հրէշ մ'է, եւ ո՛չ մէկ

օրիորդ ոյր բնազդմունք չեն խեղաթիւրուած՝ կրնայ սիրել այնպիսի ոմն, եւ ամուսնանալ անոր հետ: Ծնարիտ կին մը կը սիրէ զոյգ մը ուժեղ բազուկներ, կապուած զոյգ մը լայն ուսոց հետ, զի նոքա կրնան պաշտպանել զինք, եւ հոգալ իւր զանազան պէտքեր:

— Այլ նիւթէս կը չեղիմ:

Ֆիզիքական մշակումը կը կատարելագործուի լաւ սննդեամբ սկսուած գործին մէկ յոյժ կարեւոր մասը: Լաւագոյն ուտելիք, մարսուած եւ արեան միջոցաւ դնդերաց եւ մարմնոյն այլ ամեն մասանց հաղորդուած, էական բանն են ֆիզիքական զարգացման համար: Բայց այս գործարանք, դարմանուելու եւ պահպանուելու պէտք եղած սնունդն առնելէ յետոյ, տակաւին կը կարօտին վարժութեանց ու մարզանաց, ո՛չ միայն ոյժ, սովորութիւն եւ դիւրաշարժութիւն ստանալու համար, այլ նաեւ անվթար պահելու համար իրենց առողջութիւն ու ներդաշնակութիւն: Այս պատճառաւ ահա Աստուած խաղալ կուտայ փոքր տղայոց: Խաղալն հարկ դրած է անոնց վրայ, եւ այս անհանդարտ փոքրիկ շարաճճիներ որք կը վազվզեն, կ'ըմբշամարտին, կը չմկեն, տատանոցով ելեւէջ կ'ընեն, ամենքն ալ յամենայնի կը հպատակին երկնային

ներչնչման : Ձեր այդ փոքրիկ եղբարք որք խելքեր-
նիդ կը թոցունեն իրենց աղաղակօք , որք վայրկեան
մը չեն նստիր ձեր ծնգաց վրայ՝ առանց նոր շար-
ժում մը տալու իրենց մարմնոյն , կատարելու վրայ
են իրենց քրիստոնէական նախնական պարտաւորու-
թիւններ :

Նոր աշխարհ մը , որ , անջրպետին մէջ արձակ-
ուած ձեռամբ Սրարչին , իւր շարժման յատուկ օ-
րինօք կը դառնայ իւր առանցքի շուրջ եւ կը թա-
ւալի իւր ծրի վրայ , չի կենար երբեք : Մանուկն է
միայն որ կը դանդաղի եւ կը ծուլանայ քանի մեծ-
նայ : Աստուած ի սկզբան կը դնէ զնա շարժման մէջ ,
եւ կը սովորեցնէ նմա գործածել ամեն ֆիզիքական
ոյժ զոր ունի , եւ ի սկզբան մանուկն հաւատարմօ-
րէն կը գործէ այսպէս : Հանդարտ նստող տղայք չեն
ապրիր : Խաղուն պաշտօնը չի դադրիր մանկութեան
հետ : Երբ աշխատութիւնը կարող չէ ընել ձեզ հա-
մար ինչ որ երբեմն խաղը կ'ընէր , երբ չունիք կա-
նոնաւոր մարզանք կամ յոգնեցուցիչ աշխատանք ձեր
մարմնային զօրութեանց համար , ո՛չ նուազ պէտք ու-
նիք խաղալու : Շրջագայութիւն ու ձիազնացութիւն ,
մարմնամարզ , կուփամարտ (պոփս) ու զինավարժու-

թիւն , թիավարութիւն ու նաւարկութիւն , պար ,
գնտախաղ , եւ որ ի կարգին , մարդուն համար նոյն-
չափ բնական , նոյնչափ հարկաւոր մարզանք են , որ-
չափ հասարակ խաղերը՝ մանկան համար , եւ էական
են մարդուն կատարեալ առողջութեան ու բարեկե-
ցութեան համար :

Ֆիզիքական մշակման մէկ մասնաւոր կէտն եւս
չատ զանց առնուած է արդի ժամանակիս մէջ : Երբ
կը մեծնաք եւ մարդու կարգ անցնիլ կը սկսիք , կը
տեսնէք թէ ձեր դէմքի վրայ մազ բուսնելու հա-
կում մը կայ : Այդ է նշանն որով Աստուած կը կա-
մէր զի արք ու կանայք իրարմէ որոշուէին բազմու-
թեան մէջ : Այդ մազ հոն դրուած էր անհուն ի-
մաստութեամբ , ձեր նախահարք խղճի մտօք կը կը-
րէին զայն , բայց ձեր հարք մաս առ մաս կտրեցին
զայն իրենց ծնօտէ , այսու հակառակելով բնութեան
կարգադրութեան , թանկագին ժամանակ մը վատ-
նելով , շատ մը լու արիւն հանելով իրենց մարմնէ ,
եւ անոր տեղ շատ մը գէշ արիւն յառաջ բերելով
ածիլուելու գործողութեամբ , եւ ֆանալով , ի մի բան ,
ջնջել իրենց դէմքերէն զայն տարբերութիւն որով
պիտի որոշուէին կանանցմէ : Եթէ մարդ էք եւ մօ-

րուք ունիք, կրեցէք զայն: Գիտէք զի կրեւու հա-
մար եղած է այն: Քիչ շատ ուսեալ եւ զգայուն
մարդ մը, որ գեղեցիկ մօրուք մ'ալ ունի, զիւր սեռ
ուրանալու աստիճան կ'ամչնայ, երբ կը տեսնէ այն
անմորուս եւ կանացի դիմօք այրեր որք կը շրջին
փողոցներու մէջ եւ մինչու իսկ կանանց ընկերու-
թիւններու մէջ ցոյց կուտան զինքեանս: Ֆիզիքական
լիակատար մշակութեան սէտքն եւ առնական ար-
ժանապատուութեան զգացումն արդի սերնդեան
վրայ սլարտ դնելու են մօրուք կրել:

ՆԱՄԱԿ Է.

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐ ԵՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐ

Գլխաւոր պարտք շողան իբրեւ աստղ ի բարձունս,
Մինչ գործք սիրոյ որ մեղմեն եւ բուժեն, օրհնեն,
Ձօրեն ծաղկանց կան ընդ ոտիւք մարդոյ սփռեալ:

ՌԵԴԱԿՏՈՐՈՐԹ

Այս նամակովս կ'ուզեմ խօսիլ ընկերութեան հետ
ձեր յարաբերութեանց վրայ: Շատ երիտասարդներ
տարիներով չեն ըմբռներ զայն գաղափար թէ ընկե-
րութեան կամ ազգին անդամներ են: Կարծել կը
թուին թէ աշխարհի ընկերային մեքենայն ինքնաշարժ
է: Թաղային կամ երեսփոխանական ընտրութեան մը
մէջ առաջին քուէթուղթը կուտան հպարտութեան
զգացմամբ մը. բայց երբ կարգը կուգայ տալու իրենց
ազգային կամ պետական առաջին տուրք, տրտնջալով
կը վճարեն: Կը տեսնեն իրենց շուրջ հանրային կազ-
մակերպեալ մարմիններ: Թաղորայք, եկեղեցիք եւ այլ
կարեւոր մարմինք ու հաստատութիւնք, յորս քիչ շատ
ամեն մարդիկ ընկերային գործունէութիւն մը ցոյց
կուտան, յաջողապէս — կամ անյաջողապէս — մատա-
կարարուելու վրայ են. բայց այդ երիտասարդք մասն

ու բաժին չունին եւ չեն ալ ուզեր ունենալ գործոյն մէջ։ Միտքէ չեն անցուներ իսկ բոլոր տարւոյն մէջ մէկ օրուան չափ ժամանակ տալ ընկերութեան։ Չեն մտաբերեր ո՛ր եւ իցէ բան տալ ընկերութեան։ Խորհիլ կը թուին թէ ընկերութեան հարկ է հոգալ զիրենք։ Թէ եկեղեցւոյ մէջ նստարանք պէտք է հայթայթուին իրենց համար։ Դպրոցին մէջ իրենց փոքրիկ եղբարց ու քերց լաւ կրթութիւն պէտք է տրուի։ Ազգային Մատենադարան, Լսարան, Ընթերցարան, եւայլն։ պահպանուին իրենց մտային մշակութեան ու զուարճութեան միջոց ու դիւրութիւն ընծայելու համար, եւ թէ այս ու նմանօրինակ ընկերային գործողութիւնք ձեռնարկուին եւ ի կատար ածուին առանց իրենց օգնութեան, եւ միայն նիւթ ընծայելու համար իրենց քննադատութեանց։ Ինքնասիրութեան ամենէն ապշեցուցիչ ձեւն է այս։ Չեզմէ ոմանք ցարդ չգիտէին թէ ունէին այսպիսի պակասութիւն մը, եւ այնչափ պարսաւելի չեն։ Ամերակացի մատենադրուհի մը ձեր պղծ խաբարէն արհամարհելի մասն։

Երիտասարդի մը մտադրութեան առաջին առարկայներէն մին պէտք է լինի նայիլ որ կատարէ 'զիւր

դերը ընկերութեան մէջ։ Որչափ կանուխ սկսի ուշադրութիւն ընծայել այս կէտի, այնչափ լաւ է։ Դպրոցական սանուց ընկերութիւնք, երիտասարդաց կրթական, բարեգործական ու նպաստամատոյց ընկերութիւնք ու միութիւնք, թէեւ ոմանց կողմէ կը քննադատուին, բայց ունին սա անդնահատելի օգուտ որ կը պարտաւորեն մէն մի անդամը մասնակցիլ իւր ընկերութեան պահպանման եւ ստանձնել անձնական հոգ եւ պատասխանատուութիւն իրբեւ անդամ։ Երբ այս բանիս վարժեցնեն իրենց անդամներ, այդ ընկերութիւնք ճշմարիտ բարիք մը կը դառնան։ Մարդկային ընկերութեան չարեաց մէկ մեծ մասին պատճառն այն է որ ընկերային բեռերն անհաւասարապէս կը տարուին, եւ շատ անհատք չեն կատարեր իրենց պարտքեր առ հանրութիւնն։ Ուստի, կ'ըսեմ ամեն երիտասարդի. կանուխէն սկսեցէք կատարել ձեր բաժին այն ընկերային հաստատութեանց մէջ որոց հետ կապուած է ձեր կեանք։ Եթէ խելքի ու տաղանդի տէր էք, գործածեցէք զայնս յաղնուացում եւ ի զուարճացում ակմբին յորում կը շարժիք։ Բայց եթէ զուրկ ալ լինիք այս ձիրքերէ, մի՛ քաշուիք ընկերական համեստ անդամի

մը պարտաւորութիւնները կատարելէ : Կատարեցէք ձեր բաժինն, եւ մարդ եղիք ի մէջ մարդկան : Ստանձնեցէք ընկերային պատասխանատուութենէն ձեր բաժին, եւ հոգ տարէք լաւ կատարել զայն : Եթէ խոյս տաք աստի, ուրեմն գձուձ մարդ մ'էք, եւ ընկերութիւնն իրաւունք ունի արհամարհել զձեզ : Տեսակ մը վատութիւն կը ցուցնէք այդ ընթացքով, եւ կը կորուսանէք ընկերութեան մէջ յարգանք գըտնելու իրաւունքն :

Երիտասարդք ընդհանրապէս դիտած են թէ ո՞րչափ դիւրաւ իրենցմէ ոմանք կը մտնեն ընկերութեան մէջ, մինչ այլք միշտ դուրս կը մնան ընկերային լաւ շրջանակէ : Կը գանգատին թէ ընկերութիւնը չի ճանչնար իւր պարտաւորութիւններ եւ չի գնահատեր իրենց արժանիք : Բայց ամեն ընկերային պարտաւորութիւնք փոխադարձ են : Ընդհանրապէս ընկերութիւնն աւելի տրամադիր կը գտնուի կատարել իւր պարտքեր դէպ յ'անհատական անդամս, քան սոքա իրենցը դէպ յ'ընկերութիւնն : Դուք, երիտասարդք, որ տան մէջ փակուած կը ցաւիք թէ չէք կրնար մտնել ընկերութեան մէջ, կը յիշէք թէ բան մ'ըրած լինիք՝ իրաւունք ստանալու համար ընկե-

րային ճանաչման : Կարո՞ղ էք փոխարինութիւն մ'ընել ընկերութեան մէջ ձեր վայելելիք յարգանաց եւ զանազան արտօնութեանց : Գիտէ՞ք բան մը : Ի՞նչ տեսակ դրամ պիտի վճարէք ի հատուցում պարտուց, զորս ունիք ստանձնել երբ ճանչուիք իբրեւ անդամ ընկերութեան : Յոյժ կարեւոր հարց մ'է այս, աւելի կարեւոր ձեզ քան ընկերութեան համար : Խնդիրն այն է թէ դուք իրաւունքով մը թէ չնորհով մը պիտի անդամակցիք ընկերութեան : Եթէ այնչափ փոքրոգի էք որ չտանաք լինել ընկերութեան բարերարեալը, չնորհներ ընդունելով եւ ոչինչ տալով ի փոխարէն, չէք կրնար ընկերութեան մէջ գտնել այն յաջողութիւն ում կը բաղձաք :

Պիտի հարցունէք թէ ընկերութեան մէջ մտնելով ի՞նչ ընէք : Ընկերութիւնը ձեր ինչ բանին պէտք ունի : — Ձեր ամեն բանին որ կրնայ արժէք ունենալ ընկերութեան մէջ : Ընկերութիւնն այս մասին խըստապահանջ չէ : Բառեղծուած, բառախաղ, զուարճախօսութիւն կրնա՞ք ընել : Կրնա՞ք պարել : Կրնա՞ք սլաւամբութիւն մ'ըսելադէկ : Ճամբորդա՞ծ էք, եւ դիւրութիւն ունի՞ք հաճելի եղանակաւ պատմելու ձեր արկածներ : Ուսեա՞լ էք, եւ կրնա՞ք պիտանի գաղա-

փարներ յայտնել եւ հանրօգուտ ծանօթութիւններ տալ: Ունի՞ք վառվռուն խօսակցութիւն մը: Կրնա՞ք երգել: Դիտէ՞ք լուսաղ (ռիսդ), կամ ուրիշ խաղ, եւ կը յօժարի՞ք զբօսնուլ անոնց հետ որք խօսակցութեանէ կը ձանձրանան երեկոյթի մը մէջ: Ճաշակ ունի՞ք լաւ հագուելու: Կրնա՞ք վայելչագեղ զգեստ մը ցոյց տալ ընկերութեան զարդասէր ճիւղին մէջ: Կը հասկընա՞ք ընտանեկան թատրերգութիւններէ, որով կ'ըզբօսնուն այնչափ բարեկիրթ ընկերութիւններ, երբ, ընտանեկան գումարմանց մէջ, ամենէն պատուաւոր երիտասարդներն յօժարակամ կը ստանձնեն դերասանի դերեր: Եթէ հմտալից մէկը չէք եւ խելացի խօսքեր չէք կրնար ըսել, գոնէ կրնա՞ք վայելչաբար չաղակրատել: Ունի՞ք բարեվայելուչ եւ գեղադէմ մարդու մը ֆիզիքական եւ ընկերային ձիրքերն, եւ կրնա՞ք օգտակար ընծայեցնել ձեր անձն՝ ամեն կարեւոր առիթներու մէջ աջակցելով եւ ծառայելով Տիկնայց: Ունի՞ք գեղեցիկ շարք մը ատամանց, զոր կամովին ցոյց տաք երբ զուարճալի նիւթ մը ի ծիծաղ բերէ ընկերութիւնն ուր կը գտնուիք: Կամ կըրնա՞ք համարուիլ հաւատարիմ, ուղղամիտ եւ արիասիրտ ընկեր մը, որոյ առողջ եւ մաքուր բնութեան

հետ ի յարաբերութիւն գալ բարւոք լինի ընկերութեան համար: Ի մի բան, կը կրէ՞ք յանձին բարոյական, մտային կամ ֆիզիքական ձիրք մը, որ ընկերային արժէք կամ շահեկանութիւն մ'ունենայ: Եթէ կը կրէք, եւ կը յօժարիք ի հանդէս բերել զայն, դիւրաւ կրնաք շահիլ ընկերութիւնն: Իսկ եթէ բան մը, ձիրք մը չունիք բնաւ, ընկերութիւնն ոչինչ կը պարտի ձեզ: Քրիստոնէական մարդասիրութիւնը կրնայ իւր հովանաւորիչ բազկաւ ալաշտպանել զձեզ իբրեւ մենակեաց երիտասարդ մը, որ, ի չգոյէ նեցուկի, գահավէժ կորստեան վտանգին մէջ է: Բայց երիտասարդի մը համար այնպիսի կացութիւն մը շատ նուաստացուցիչ է եւ տխրառիթ: Կան երիտասարդներ որք մէկտեղ եկած են բարեգործական նպատակներով, ինչպէս աղքատներ եւ հիւանդներ խնամելու, որբեր պաշտպանելու, անոք ուսանողաց պիտոյքն հոգալու, օգտակար հրատարակութիւններ ընելու, եւն: Եթէ պատահի որ հրաւիրուիք յընկերակցութիւն նոցա, մի՛ մերժէք, եւ փորձեցէք այդու ճանապարհաւ մտնել ընկերութեան մէջ: Եթէ առաջին օրերէն տեսնէք թէ բանի մը օգտակար պիտի կրնաք լինել, արդէն շահած էք բարւոք նիւ մը:

Ամեն պարագայի մէջ, զգուշացէ՛ք այլոց կրթնելէ, այլոց կարօտ լինելէ, այլոց հովանաւորութիւնը վաճելէ, եւ նայեցէ՛ք որ դուք ձեզմով, ձեր արժանեօք, ձեր աշխատութեամբ գրաւէ՛ք դիրք մ'ընկերութեան մէջ:

Երիտասարդք ոմանք յոյժ տրամադիր են իյնալու մտաց հիւանդագին վիճակի մը մէջ, որ զիրենք ետ կը կեցնէ ընկերային յարաբերութենէ: Այնչափ բացարձակապէս անձնատուր կը լինին առեւտրական գործերու, որ ամեն ընկերային յարաբերութիւն ներդրածերու, որ ամեն ընկերային յարաբերութիւն ներդրածերու կը պատճառէ իրենց: Ծանօթներու տուն կերթան բանտ երթալու պէս, եւ կախաղանէ փախչելու պէս կը խորշին ընկերային գումարումներէ: Բոլորովին ախտաժէտ տրամադրութիւն մ'է այս, զոր պէտք է նուաճէ՛ք՝ երթալով ուր որ կը հրաւիրուիք, եւ զոհելով ձեր գթկամակութիւններ: Միայն վատաբարոյ ընկերութեանց հետ չօչափումէ զգուշացէ՛ք խնամով: Ձեր վատառողջ մտաց հակակրանք ազդող մարդիկ չառ անգամ ձեր լաւազոյն բարեկամներն են եւ ամենէն հաճելի ընկերներն: Որովհետեւ մարդ մը անհաճոյ կ'երեւի ձեզ պէս դիւրազգած եւ խենթութիւն բնաւորութեան տէր մէկու մը, իրաւունք չու-

նիք իբրեւ իրօք խոտելի մէկէ մը զգուշանալի նմանէ: Մեք ընկերասէր եւ մարդասէր կը դառնանք եւս քան զեւս ճանչելով մարդեր եւ ընկերներ: Այնպիսի մարդիկ զորս ի սկզբան կ'ատէինք՝ կը սովորինք սիրել, հաղորդակցելով անոնց հետ: Չէ՞ք յիշեր՝ օրինակի համար՝ գիւղապետութեան մը առթիւ տեսած լինել այր մը կամ կին մը, զոր յառաջագոյն բնաւ փոյթ չէիք ըրած ճանչել, եւ որուն դէմ գուցէ բաւական գէշ կերպով նախապաշարուած էիք, բայց երբք աւուր յարաբերութեան մը ազդեցութեան տակ, մշտատեւ բարեկամութեամբ մը կապուեցաք անոր հետ: Եւ սակայն, եթէ այս դիպուածական պատահում չլինէր, մինչեւ վերջը պիտի կարծէիք թէ անհնար էր ձեզ բարեկամանալ այնպիսի անձի մը հետ:

Աստուած անհուն զանազանութիւն դրած է մարդկային բնաւորութեան մէջ, եւ երբ կ'ըսէք թէ չէք սիրեր այն ինչ անձ եւ չպիտի բարեկամանաք անոր հետ, զի բնաւ նմանութիւն կամ գաղափարակցութիւն չունի ձեզ, ո՛չ միայն յիմարական խօսք մը կ'ընէք, այլ նաեւ անիրաւութիւն մը կը գործէք: Պէտք է յիշէք թէ նոյն չափով ու եղանակաւ որով մարդ մը կը տարբերի-

ձեզմէ, դուք ալ կը տարբերիք ի նմանէ, եւ թէ իւր տեսակէտով դուք բնականաբար նոյնչափ խոտելի էք իրեն որչափ ձեր տեսակէտով նա խոտելի է ձեզ: Ուրեմն, այս նմանութեան կամ գաղափարակցութեան խօսքը թողէք ապուշ աղջիկներու եւ վերացամիտ երազատեսներու: Ձեր գործը ձեր գիտցածին պէս ըրէք, բայց ամեն մարդու տուէք այն ազատութիւն զոր կը պահանջէք ձեզ համար: Ո՛րչափ աւելի մարդ ճանչէք, որչափ աւելի կենակցիք մարդոց հետ, այնչափ քիչ միտում պիտի զգաք մարդոց հետ գլխակցելու իրենց պակասութեանց համար, եւ այնչափ աւելի ազատամիտ, մեծասիրտ եւ ընկերասէր պիտի դառնաք: Որովհետեւ մարդու մը բնութիւնն անհասկնալի կ'երեւի ձեզ, չի հետեւիր թէ պակասութիւնն այն մարդու քով է. հաւասարապէս հաւանական է որ պակասութիւնը ձեր քով լինի: Նաեւ, եթէ չկարենաք սէր կապել անձի մը որուն կը ծանօթանաք, շատ հաւանական է որ ձեր տգիտութեան եւ աններողամտութեան պատճառաւ լինի: Հետեւապէս կ'ըսեմ. Ուղղամտաբար ծանօթացէք ամեն մարդու հետ. ջանացէք ճանչել նորա բնութիւնն եւ առանձնայատկութիւններն, եւ պիտի գտնէք թէ ճշ-

դիւ այն կէտերու մէջ յորս կը տարբերի ձեզմէ՝ կը կայանայ իւր զօրութիւն զձեզ հրահանգելու, ընդարձակելու ձեր միտք ու սիրտ, ձեզ բարիք ընելու: Ձեր սիրտ բաց պահեցէք ամենուն համար, եւ ապահով եղիք թէ պիտի վարձատրիք: Գոհար մը պիտի գտնէք ամենէն անտաշ եւ խորթ երեւոյթին տակ. եւ ընտանեգոյն վարուց, կամ արտառոց վարմանց, եւ կամ տգեղազոյն դիմաց ներքեւ իսկ ծածկեալ պիտի տեսնէք հազուադիւտ առաքինութիւններ, եւ գիւցաղնական սիրտեր որք հիացում կ'ազդեն:

Դիտեցէք նաեւ թէ, ազդեցութիւն չէք կրնար ունենալ մինչեւ որ ընկերային մարդ մը չլինիք: Առանձնասէր եւ ինքնասէր մարդ մը զուրկ է ազդեցութենէ, ինչպէս սառնակոյտ մը զուրկ է կանանչեղէնէ: Պայծառ առաւօտ մը եթէ ակնարկ մը նետենք Սարայ-Պուրնուին վրայ, կը տեսնենք հոյակապ շուքենաւ մը որ դէպ ի կ. Պոլսոյ նաւահանգիստը կ'ընթանայ վէհալուք, արծաթեայ ալիքներ արձակելով վէտ ի վէտ իւր կողերէ, բիւրաւոր բոցանշոյլ գոհարօք պճնազարդելով ակոսն ընդ որ կ'անցնի, վսեմ անտարբերութեամբ քերելով անցնելով փոքր նաւերու մէջէն, եւ իւր տատանմամբ ի պար ածելով

նաւահանգստին առաջաստանաւերն ու նաւակներն : Անոր ետեւէն կուգայ փոքր շոգենաւ մը նաւածիգ , որ կը քաշէ կը տանի կարգ մը առաջաստանաւեր ու ցուկանաւեր , որք լիովի բեռնաւորուած են հարիւրաւոր լաւ մշակեալ արաբերու բերքերով : Նաւածիգը ձեզ անտեսանելի պարանով մը կապուած է այս բեռնարարձ նաւուց հետ : Սոքա գեղեցիկ երեւոյթ մը չունին բնաւ . բայց մեծ մայրաքաղաքի մը եւ երկրին մէկ մեծ մասին սնունդը կը պարունակեն : Այսպիսի նաւուց հետ կապուելով , նաւածիգը կրնայ յապաղեցնել իւր ընթացք . բայց եւ այնպէս , վաճառականութեան հաւանօրէն տասնպատիկ աւելի ծառայութիւն կը մատուցանէ քան միւս սրնթաց մեծ շոգենաւն , որ խոյս կուտայ այնպիսի աշխատեցուցիչ ջօշափումէ , եւ իւր վայելուչ եւ արագ ուղեւորութեան միայն կը նայի : Ընկերութեան հետ կապեր հաստատելով եւ ընկերութեան մէջ բացարձակ արժէք մը ստանալով միայն կրնաք իրագործել ընկերային բարիք մը : Այն անտեսանելի կապերով միայն , զորս հաստատած պէտք է լինիք հետզհետէ ձեզ ծանօթացող մտաց հետ , կրնաք ձեր ետեւէ ձգել ընկերութիւնը , ծանրաբեռնեալ իւր շա-

հերով , եւ առաջնորդել զայն ի մեծ նաւահանգիստն ձեր յուսոց եւ ակնկալութեանց :

Ընկերութիւնը սոսկալի եւ անխուսելի վրէժ մը կը լուծէ ընկերութենէն դուրս մնացող մենակեացէն : Ինքնահաւանն որ մինակ կ'ապրի եւ չուզեր բան մ'ընել ընկերութեան համար , առարկելով թէ ընկերութիւնն անհաճոյ է իրեն , կամ թէ չի պսակեր իւր ամեն ակնկալութիւն , — մինակ կը թողուի իւր վեճօտ հաճութեան հետ , մինչեւ որ ի գերեզման իջնէ : Աշխարհ առանձնասէր մարդը կը գլխէ կ'անցնի անհոգ , անխիղճ եւ արհամարհոտ կերպիւ : Այնպիսի ոմն բընաւ ազդեցութիւն չունի ընկերութեան վրայ . զի ընկերութեան մասը չի կազմեր : Շոգենաւն որ չուզեր կասեցնել իւր ընթացք եւ պարան չի նետեր առաջաստանաւերու , նաւ չի բերեր բնաւ ի նաւահանգիստ : Ուստի , եթէ ընկերութեան մէջ ազդեցութիւն ունենալու պատուաբեր փափաքը կը տածէք , պարտիք կատարելապէս ընկերային մարդ մը լինել : Չէք կրնար շարժել զմարդիկ մինչեւ որ դուք եւս չմտնէք ի կարգ նոցա : Չեն հետեւիր ձեզ մինչեւ որ չլսեն ձեր ձայն , ձեռք չթօթուեն ձեզ հետ , եւ լիովին չտեղեկանան թէ ինչ սկզբանց կը ծառայէք ,

եւ ո՛յց եւ ինչ տեսակ բաներու վրայ համակրանք կը տածէք: Հոգ չէ թէ որչափ բան գիտէք եւ որչափ ինչ կարող էք գործել: Կրնաք ձիրքեր ու տաղանդներ գիղել իրարու վրայ լերան բարձրութեամբ. բայց եթէ ընկերային մարդ չդառնաք, եթէ արդեամբ չապացուցանէք թէ ձեր բաժին ընկերութեան մէջ կը փընտռէք, աղու մը չափ իսկ չէք կրնար համակրանք վայելել ընկերութեան մէջ: Տղայ մը, յիրաւի, անոյշ երգ մը երգելով, կամ համբոյր մը տալով, կամ զոյգ մը անմեղ ձեռներ դնելով ամենուն ծնգաց վրայ, կրնայ շահիլ աւելի սիրտեր եւ կրնայ փոփոխել աւելի շատ կեանքերու ուղղութիւնը, քան ձեզ պէս ինքնասէր եւ մենակեայ մը իւր բոլոր հմուտութեամբք ու ձիրքերով:

ՆԱՄԱԿ Ը.

ԲԱՆԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԻՏԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿՐՈՆԻ

Մեծութիւն եւ բարութիւն վախճան միայն են ոչ միջոցք. Զունի միշտ գանձ, միշտ բարեկամ այր մեծ, բարի. — Ունի երեք գանձ. սէր եւ լոյս, խորհուրդ հանդարտ, եւ բարեկամ նոյնպէս երեք, ինքն, Արարիչն, հրեշտակն ման:

ՔՈՒՐԻՃ

Երկտասարդ բարեկամներս. Կ'ատեմ կեղծաւորական խրատաբանութիւններն, եւ փոքր ինչ շուարած եմ թէ ինչպէս խօսիմ ներկայ նամակիս նիւթին վրայ: Միտքս դրած եմ սակայն Կրօնի վրայ խօսիլ ձեզ բանաւորապէս: Խնդրեմ, Կրօնի անունը լսելով չդադրեցնէք ձեր ընթերցում, այլ շարունակէք կարդալ ամբողջ նամակս: Առ ձեզ ուղղած կարեւորագոյն նամակս է այս: Կարծեմ թէ շատ լաւ կը ճանչեմ ձեր բնութիւն: Կեանքն այնչափ հաճելի է ձեզ եւ դուք այնչափ բարիք կ'ակնկալէք կեանքէն, որ կրօնն ստուերի մը պէս անիր դատարկ բան մը կ'երեւի ձեզ: Կրօն ըսելով կ'իմանաք կախ դէմքեր, երկար ժամերգութիւններ, անհամ քարոզներ, անտանելի խրատներ ու յանդիմանութիւններ, եւ տըլս-

մարութիւնն : Կը տեսնէք ձեր ընկերներ զուարճու-
թեամբ պարապեալ, եւ դուք ալ բնական պէտք
կը զգաք վիճակակից լինել նոցա : Գուցէ կը հեգնէք
խակ կրօնը : Բայց կը զգաք անշուշտ ձեր սրտի խո-
րէն ձայն մը որ կ'ըսէ թէ արդարապէս չէք դա-
տեր կրօնը : Գիտէք թէ կրօնն ունի բարի բան մը ձեզ
համար, եւ թէ չէք կրնար զրկուիլ անտի : Կը զգաք
նաեւ թէ պիտի գայ ժամն ուր յատուկ պէտք մը
պիտի ունենաք կրօնի : Բայց առ այժմ զանց կ'ընէք,
« ամեն բանէ առաջ կեանքը վայելելու համար » :
Կրօնի վրայ ձեր այս ըմբռնում կրօնի նկատմամբ ձեր
առած դատերուն ու լսած քարոզներուն հետեւանքն
է : Ձեզ այնպէս սովորեցուցած են թէ մարդկային
կեանքը խաբէական եւ ցնորական բան մ'է : Թէ ըզ-
ձեզ այնչափ զուարճացնող իրերն ու գործերն ու-
նայնութիւն եւ մեղք են : Թէ աշխարհիս մէջ ձեր
մեծ գործ պէտք է լինի աշխատիլ ձեր հոգւոյ փըր-
կութեան, եւ թէ չպիտի փրկուիք մինչեւ որ չսովորիք
արհամարհել այն բաներ զորս ամենէն աւելի կը սի-
րէք, եւ սիրել ինչ որ սովորաբար կ'արհամարհէք :
Կը զգաք թէ այս կերպ վարդապետութիւն մը ան-
բնական է, եւ անբանացի : Եւ ես նոյնը կը զգամ :

Բայց թող տուէք որ կրօնի վրայ իմ ըմբռնումս պար-
զեմ օրինակաւ մը :

Երթանք երկաթուղւոյ մօտագոյն կայարանն, եւ
դիտենք զուգահեռական սա երկու գիծեր, որք նեափ
պէս ուղիղ ձգուած, արեւու ճառագայթից մէջ կը
շողան, եւ քանի յառաջ երթան, այնպէս կ'երեւի
թէ հետզհետէ իրարու միանալով՝ մէկ բարակ գծի
պէս կը կորսուին ամպերուն մէջ : Ընդէ՛ր այս երկաթ-
այս կերպ ձգուած են : Ուղի մ'է այս, այնպէս չէ՞ :
Քչեցէ՛ք ձեր կառք այդ ճամբու վրայ, տեսնենք
կ'երթայ : Բայց ձեր կառք նեղ կուգայ երկաթուղ-
ւոյն : անիւները չեն կենար երկաթներուն վրայ, եւ
կառքը կաղն ի կաղ կ'երթայ : Մէկ անուով սայլ մը
փորձենք քալեցնել գծին վրայ : Բայց այն ալ հաս-
տատ չի կենար երկաթեայ գծին վրայ : Եւ սակայն
այս հոյաչէն եւ մեծածախ երկաթուղին բանի մը
համար շինուած էր հարկաւ : Հիմակ երթանք սա
գործարան, եւ տեսնենք ծանրանիստ կառք մը :
Ի՞նչ է այս : — Շոգեկառք : Բայց ի՞նչ բանի կը ծա-
ռայէ շոգեւով շարժող այդ կառք : Շատ ծանր է, ա-
նիւներն անշուշտ հողին մէջ պիտի մխին հասարակ
ճամբու մը վրայ : Շոգեկառքով երբեք կարելի չէ տեղ

երթալ հասարակ ճամբու մը վրայ, եւ խենթ է զայն շինելու համար մեծաքանակ գումար եւ թանկագին ժամանակ վատնող մարդը: Բայց կեցէք: Արդեօք այս շոգեկառքի անիւները կը յարմարին մեր տեսած երկաթեայ գծերուն: Կը չափենք շոգեկառքին առանցքն, եւ ապա երկաթուղին վերադառնալով, կը չափենք նաեւ երկու զուգահեռական գծերուն բացութիւնն: Իրօք, այս երկաթեայ գծեր այդ շոգեկառքի համար են եղեր, շոգեկառքն ալ երկաթուղւոյն համար: Առանձինն՝ բանի չեն ծառայեր: Մինչեւ անգամ շոգեկառքն ուրիշ տեղ ապահով չի կրնար կենալ: Եթէ երկաթեայ գծերուն վրայ դուռեղէ յետոյ վայրկեան մը դուրս ելնէ, ժայռերու վրայ կամ գետերու մէջ կ'իյնայ, եւ կը վշրուի, կամ կը թաղուի կը կորսուի աւազներու կամ ճահիճներու մէջ:

Դուք եւս, երիտասարդք, շոգեկառք մ'էք: Դուք եւս կը շարժիք ի ներքս ի ձեզ դուռած ոյժով մը: Դէպ յառաջ երթալու համար էք եղած: Եւ, իբրեւ մեքենայ, յոյժ գերազանց էք շոգեկառքէն: Շոգեկառքին արարիչն է մարդս, մինչ ձեր արարիչն է մարդուս արարիչը: Դուք նոյնչափ տարբեր էք ձիէ, եզէ, ուղտէ, որչափ շոգեկառք մը տարբեր է հա-

սարակ սայլերէ ու կառքերէ: Եւ Արարիչն որ ստեղծեց զձեզ, որ շինեց այնչափ սքանչեւագործ մեքենայ մը, եւ շարժիչ ոյժ դրաւ անոր մէջ, միթէ չը սահմանեց անոր յատուկ ճամբայ մը որոյ վրայ ընթանայ: Կրօնն ես կը նկատեմ երկաթուղի մը մարդկային շոգեկառքին համար, որ իւր ճամբէ դուրս ելնող շոգեկառքին պէս պիտի ջախջախի ժայռերուն վրայ եւ պիտի թաղուի աւազի մէջ, եթէ բանականութեան ճամբէն չեղելով, լոկ կենդանական ոյժին յարմարող ճամբու մը վրայ ընթանայ: Եթէ չէք հաւատար խօսքիս, փորձեցէք: Աւասիկ ձեր առջեւ կան քառասուն ուղիներ: Ենթադրեցէք թէ կ'ընտրէք մին ի նոցանէ, եւ տեսէք թէ ո՛ւր կը յանգի: Աւասիկ գինետանց ճամբան: Փորձեցէք հետեւիլ այնմ, եւ տեսէք թէ որչափ շուտ ձեր իմացական ու ֆիզիքական ոյժեր պիտի վշրին: Աւասիկ մարմնական հեշտութեանց ճամբան: Բայց հոն մտաք թէ չէ, ապականութեան տղմին մէջ պիտի մոլորին եւ կորսուին ձեր անիւներ, որք շատ ծանր են այն ճահիճներու մէջէն ընթանալու համար: Ահա ունայնամոռութեան խորտուբորտ, անստոյգ ճամբան: Ասոր ալ երկու կողմերը կան ճախճախուտ վայրեր, եւ վաղ

կամ անագան պիտի սահիք լյնաք մէկ կամ միւս կողման տիղմերուն մէջ։ Աւասիկ սուտ փիլիսոփայութեան ճամբան։ Սա ալ կ'անցնի այնպիսի երկրէ մը ուստից երկնային լուսոյ ճառագայթները ծածկուած են։ Մինչեւ իսկ եթէ յաջողիք այս ճամբու վրայ սակաւ ինչ յառաջ ընթանալ, միշտ անհանգարտ ոգւով մը պիտի պարտաւորիք ջանալ չմոլորելու, եւ բնաւ ապահովութիւն չպիտի ունենաք ժամանելու երկնային կայարանն։ Ահա սկեպտիկեանց ճամբան. — Մառախլապատ եւ փշալից ուղի մը, բազմաթիւ հետքերու բաժանեալ, որոց լաբիւրինթոսին մէջ չուտով պիտի կորսուիք։ Չէ՞ք տեսներ թէ ձեր մեքենայ սոյն ճամբաներէ եւ ո՛չ միոյն վրայ ընթանալու համար եղած է։ Չէ՞ք զգար թէ երկնից տակ միակ ուղին ընդ որ ապահովապէս կրնայ ընթանալ ձեր բանական մեքենայ՝ կրօնային ուղին է։ Չէ՞ք գիտեր թէ ցորչաօր ձեր անիւք ամուր կենան այդ արահետի վրայ, մոլորում եւ գլորում անհնար են։ Չէ՞ք գիտեր թէ այս ճամբայ միակն է որոյ վրայ խորտակումն ստոյգ չէ։ Եթէ դուք չէք գիտեր, ես ինքս համոզուած եմ թէ այսպէս է, եւ կ'ըսեմ թէ, ուղւոյն վրայ զոր Աստուած դրած է յատկապէս ձեր հոգւոյ

համար, ձեր հոգի ազատ ասպարէզ պիտի գտնէ շարժելու իւր բոլոր անիւներ, եւ անարգել յառաջ խաղաղով, բարեյաջող վախճանի մը հասնելու։ Ուղիղ եւ նեղ ճամբայ մ'է այս, բայց հաստատ եւ ապահով, եւ դէպ յերկնային քաղաքն միակ ուղղակի ճամբան է։ Արդ, քանի որ Աստուած ստեղծած է ձեր հոգի, եւ կրօնն ալ ցուցած է իբրեւ ճանապարհ ձեր հոգւոյ, յիմար էք եթէ յանձն չառնուք ընթանալ այդ ճամբու վրայ։ Սյլուր չէք գտներ յաջողութիւն, եւ ձեր մեքենայ չի կրնար ընթանալ տարբեր ճամբու վրայ։

Թերեւս նրբաքնին վիճասէր մը առարկէ թէ ցայս վայր խօսեցայ միայն բարոյականութեան վրայ, եւ բարոյական օրինաց հնազանդելու պէտքին վրայ։ Բայց ցայս վայր ընդհանուր կերպիւ մը միայն խօսեցայ, ջանալով ցոյց տալ թէ որչափ բանաւոր է կրօնն, եւ թէ որչափ բնական յարակցութիւն մ'ունինք անոր հետ։ Գիտեմ թէ մեր կենաց կանոնն է ինքնասիրութիւն։ Գիտեմ թէ մեղաւոր, ապականեալ, չարամէտ բնութիւն մ'ունինք, որ գծուծ չարժաւորութներէ կը թեւադրի։ Գիտեմ թէ ցեղն ում կը վերաբերինք՝ ինկած է անմեղութեան վիճակէն, եւ այնչափ հեռացած է աստուածային լոյսէն, որ, բնական բարոյա-

լից դրուութեան վրայ իբրեւ յաւելուած մը, Աստուած՝ մեծ բարերարութեամբ՝ յօրինած է կրօնային դրութիւն մը որ կը բովանդակէ հոգւոյ փրկութիւն։ Այս իսկ է Քրիստոնէութիւն, որոյ նպատակն է վերադարձնել զմեզ այն մեկնակէտն ուստից նախաստեղծ մարդը չեղեցաւ ի սկզբան։ Քրիստոնէութիւնն աստուածային յատակադիծ մ'է այս նպատակիս իրագործման համար։

Յիսուս Քրիստոս տեսաւ թէ բովանդակ մարդկային մեքենայն ճամբէն չեղած էր, եւ անդարմանելի խորոտակման դատապարտուած, եթէ ինք չմիջամտէր առաջըն առնլու համար։ Եկաւ սովորեցուց մեզ թէ ինչպէս կրնանք ետ դառնալ, զղջալով, հաւատալով, ուղղելով մեր վարք ու բարք, հրաժարելով մեր կամապաշտութենէ եւ յանձնապաստանութենէ, սիրելով զԱստուած եւ զմարդիկ, ինքն իսկ մտաւ քալեց ճամբուն մէջ, ցոյց տալով մեզ ո՛չ միայն թէ ինչպէս մոնենք այն ճամբու մէջ, այլ նաեւ թէ ինչպէս քալենք անոր վրայ՝ անգամ մը մոնելէ յետոյ։ Ուրիշ խօսքով, ինք ցոյց տուաւ մեզ մարդկային ճամբիտ կեանք մը։ Եւ երբ ճամբան մաքրեց խոչընդոտներէն եւ յարդարեց, երբ ցոյց տուաւ մեզ թէ ինչպէս կըր-

նանք վերադառնալ այն ճամբան եւ ընթանալ անոր վրայ անվտանգ եւ անսայթաք, խոյս տալով արկածներէն, — երբ ըրաւ ասոնք, եւ առաքեց իւր գործակալներ յիրագործումն իւր խորհրդոց, ինք վերադարձաւ Երկինք, եւ հիմա վերէն կը նայի թէ ինչպէս յառաջ կ'երթայ գործն։

Երիտասարդք, ես կը հաւատամ ասոր։ Գիտեմ թէ ճշմարիտ է. թէ Աստուած յօրինած է զայս յատակադիծ ի փրկութիւն մեր, կարելի գործելու համար որ վարենք ճշմարտապէս մարդկային կեանք մը, որ կենաց ամենաբարձր նպատակներուն կարենայ առաջնորդել զմեզ, եւ թէ այս յատակադիծն է միայն որ կրնայ փրկել եւ ճշմարիտ մարդ ընել զմեզ։ Համոզուած եմ թէ երբեք երջանիկ չէք կրնար լինել մինչեւ որ անկեղծապէս եւ գործնականապէս չընդունիք զայս կրօն։ Համոզուած եմ թէ երբ տարի տարւոյ վրայ կ'անցունէք անհոգ եւ անխորհուրդ, ապականելով ձեր վարք ու բարք, կարծրացնելով եւ նուաստացնելով ձեր սիրտ, չտածելով բնաւ սէր առ Աստուած եւ բարերարութիւն առ մարդիկ, — այսպիսի անարժան ընթացքով իրօք անարդանք կ'ընէք Յիսուս Քրիստոսի դէմ, եւ չարաչար կը թշնա-

մանէք զայն հոգի զոր նա եկաւ փրկել: Ճշմարտութիւնը սա է թէ մեղքն ամենէն անմարդավայել բանն է յաշխարհի: Դուք մեղաց եւ ինքնասիրութեան համար չէիք ստեղծուած: Սիրոյ եւ հնազանդութեան համար եղած էք: Եթէ կարծէք թէ մարդավայել բան մ'է մերժել զկրօն եւ այն ազնիւ պարտականութիւններ զորս նա կը դնէ ձեր վրայ, ձեր այդ կարծիք ցոյց կուտայ միայն թէ որչափ զօրեղապէս տիրած է ձեզ սատանան: Կը ցուցնէ թէ որչափ ստորնացած էք, թէ ո՞ր աստիճան անասնային բընութիւնն որ կայ ի ձեզ՝ կը տիրապետէ հոգւոյն վըրայ որ է ի ներքս ի ձեզ:

Երիտասարդ բարեկամս, այնքան աւելի է ձեր անձնական արժէք որքան զօրեղ է ձեր մէջ կրօնաշին սուրբ եւ սրբացուցիչ զգացումը: Ձեր անձինկատմամբ ձեր արժէք կ'աւելնայ ձեր վայելման կարողութեան աւելնալուն չափով: Եւ ընկերութեան նկատմամբ ալ ձեր արժէք կ'աւելնայ ըստ չափու բարեբաստութեան զոր կրնաք մուծանել ընկերութեան մէջ: Դուք ձեզ համար խիստ քիչ արժէք կ'ունենաք երբ զուրկ էք կրօնէ: Մարդ մը որ ստորին նպատակներով կը գործէ, որ բոլորովին ինքնասէր չար-

ժառիթներէ կը թելադրի, որոյ սիրտը չերկրպագաներ մեծին Աստուծոյ եւ չունի սէր Քրիստոսի վըրայ, որ իւր կամքն ուրախութեամբ եւ երախտագիտութեամբ չստորագասեր Գերագոյն Կամաց, որ չունի հաւատք, ո՛չ ալ հաստատ յոյս երջանիկ անմահութեան, յորում ապահով լինի թէ իւր հոգի երանաւետ վիճակ մը պիտի վայելէ յաւիտեան, — այսպիսի ոմն, կ'ըսեմ, չի կրնար մեծ արժէք ունենալ ինքն իրեն համար: Այնպիսին ո՛չ իսկ կրնայ մեծ արժէք ունենալ ընկերութեան համար: զի այլոց եւս հաղորդելու համար չունի ճշդիւ այն բաներ որք ամենէն աւելի պիտանի են ընկերութեան՝ անոր բարեբաստութեան ու բարգաւաճման համար: Գծէն չեղած շոգեկառք մը բան չարժեք ո՛չ իւր տիրոջ ո՛չ ալ հասարակութեան, ցորչափ գծէն դուրս կը մնայ: Այն պայման յորմէ կախում ունէր իւր օրինաւոր եւ կարեւորագոյն արժէքն ու օգտակարութիւն՝ թերի մնացած է: Ձի կրնար գործել իւր տիրոջ համար գոհացուցիչ կերպիւ, կամ հասարակութեան համար չափաւորապէս: Վասն զի չի գտնուիր հոն ուր ընթանալ սահմանուած էր ձեռակերտող ճարտարագէտէն:

Խորհեցէք կրօնի իրական նպատակին վրայ, եւ կը

տեսնէք թէ՛ սրչափ բանաւոր է։ Կրօնով ձեր հոգին
կը համաձայնեցնէք Աստուծոյ եւ իւր օրինաց հետ։
Աստուած է կատարեալ եւ գերադոյն հոգին, եւ ձեր
հոգիք բնականօրէն սերեալ են այն հոգիէ։ Ձեր հոգիք
ստեղծուած են ըստ օրինակի իւր հոգւոյ, եւ ամեն
ստեղծագործեալ իրաց նման, ենթակայ են ինչ ինչ
անխորհուրդի օրինաց։ Այս օրինաց դէմ մեղանշելով,
կը մնասէք ձեր հոգւոյ, ուղիղ ճամբէն կը խոտո-
րեցնէք զայնս, կը կասեցնէք անոնց զարգացումն,
կ'անարգէք զայնս։ Չէ՞ք զգար թէ, մարդավայել
կեանք մը վարելու համար, պէտք ունիք պահպանե-
լու ձեր ճշմարիտ յարաբերութիւն ու նմանութիւն
ընդ հայրական հոգւոյն, եւ հնազանդելու ձեր էութեան
հիմնական օրինաց։ Աստուած տուած է ձեզ
քիմք եւ զանազան ախորժակներ, որպէս զի վայե-
լէք զայնս, իրրեւ մարմնական բարեբաստութեան
աղբիւրներ, բայց միշտ այնպիսի եղանակաւ մը որ
արգելք չլինի ձեր հոգեւոր աճման ու զարգացման։
Տուած է ձեզ նաեւ կիրքեր որք ձեր էութեան ո՞ր եւ
է մէկ մասին չափ սրբազան են, բայց պէտք է ճշդիւ
հնազանդին ձեր բանականութեան եւ ձեր խղճին։
Տուած է ձեզ նաեւ փափաքներ երկրային երջան-

կութեան։ Ի ձեզ դրած է մարդկային գովեստի եւ
պատուոյ սէրն, ընկերային վայելմանց հաճոյքն, եւ
իւր ձեռակերտները ձեր զուարճութեան գործածելու
կարողութիւնն։ Ի վայելս ձեր տուած է իւր ամեն
ստեղծագործութիւններ. բայց յայնժամ միայն կրնաք
ճշմարտապէս վայելել երբ նկատէք զայնս իրրեւ օրհ-
նութիւններ Մեծի Տըւչին, անուցանելու եւ ո՛չ թէ
անսուաղ թողլու համար ձեր բարձրագոյն կարողու-
թիւններ։ Չկայ կեանաց մեջ ո՛չ մէկ մշակարիտ քեր-
կրորթիւն կամ հաճոյք յոռեկ գրկուիլ պահանջի ի ձեռն
կրօնն, որպէս զի հաւատարմապէս ծառայած լինիք
Աստուծոյ եւ իւր օրինաց։ Առանց օրինապահութեան
ձեր հոգիք առողջ չեն կրնար լինել, եւ առողջ հո-
գի մը միայն կրնայ վայելել իրաց հաճոյքն իրենց բնա-
կան աստուածադիր համովն ու բոյրով։ Քիթախոտով
խանգարեալ քիթ մը կարող է միթէ գգալ վարդին
փափուկ ու քաղցր բուրումը։ Նմանապէս, վատա-
ռողջ հոգի մը որ հաճոյքները կը նկատէ կենաց մի-
ակ եւ վերջնական նպատակը, կարող է միթէ համ
առնուլ նոյն իսկ լոկ զգայական հաճոյքներէն։ Ան-
տեղի է կարծել թէ մարդ կրնայ ճշմարտապէս վա-
յելել կեանքն առանց կրօնի։

Մասնաւորապէս անդեցի այս կէտի վրայ • զի կը սիրեմ զձեզ, եւ զի գիտեմ թէ առանց այս կրօնա-
յին ու բարոյական տեսութեան, նախընթաց նա-
մաներս նշանակութիւն չպիտի ունենային գրէթէ •
Ձեզ հետ քննեցի խնդրոյն էութիւնն իսկ, եւ իրրեւ
եզրակացութիւն, թախանձագին կը հրաւիրեմ զձեզ
լուրջ ուշադրութիւն դարձնել կրօնի վրայ, թէ իր-
րեւ գործ պարտականութեան, եւ թէ իրրեւ գործ
խոհեմութեան • Թէ ինչ է գործ պարտականութեան,
կը հասկնաք արդէն • Ուստի չեմ երկարաբաներ այդ
մասին • Իսկ թէ ինչ պատճառաւ գործ խոհեմութեան
է ձեզ այժմէն ուշադրութիւն դարձնել կրօնի վրայ,
բացատրելու համար, հարկ կը համարիմ յիշեցնել թէ
մի քանի տարիէն ոտքով գլխով առեւտրական գոր-
ծոյ մէջ թաղուած պիտի գտնուիք • ձեզմէ ոմանք
արդէն այսպիսի բազմադէպով վիճակ մ'ունին • Այս
կացութեան մէջ քանի կ'աւելնան տարիք՝ զգացմունք
կը կարծրանան • Խորհելու եւ ապրելու սովորութիւն-
ներ կը ստանաք որք երկրորդ բնութիւն կը դառնան
ձեզ • Կը շրջապատուիք ընկերային միջավայրի պայ-
մաններով, որք կ'ազդեն կը տիրապետեն ձեր վրայ,
այնպէս որ ցորչալի անկրօն ապրիք նոյնչափ կը վատ-

թարանայ ձեր հոգեկան վիճակ, եւ նոյնչափ անհա-
ւանական կը դառնայ որ երբեք կարենաք ընդունիլ
եւ վարել կրօնասէր կեանք մը • Եթէ կը բաղձաք
մարդ լինել մարդավայել կենօք, այժմէն սկսելու
էք • Համեմատապէս որչափ դիւրին է ձեզ այժմէն
սկսիլ այնպիսի կեանք մը •

Աստ կը վերջացնեմ յատկապէս առ ձեզ ուղղած
խօսքերս • Յայսպէս խօսեցայ ձեզ հետ խղճի մտօք
եւ ի սրտէ • Ժամանակ մը ետքը նորէն կը տեսակ-
ցինք • Այս աշխարհիս վրայ մեզմէ ոչ ոք չատ եր-
կար պիտի ապրի • Բայց եթէ ամենքս ալ արժանա-
պէս կատարենք մարդավայել դերը զոր զրկուած
ենք կատարել աստ, եւ եթէ հաւատարիմ մնանք
Աստուծոյ եւ մեր անձին, օր մը պիտի համախմ-
բինք մեծ թաղաւորութեան մը մէջ, որոյ գահուն
վրայ բազմած պիտի տեսնենք մեր սուրբ կրօնի Հիմ-
նադիրն • Այն անամպ աւուր ոսկեղենիկ ժամու մը
մէջ, նստելով կամ շրջադայելով երկնային բլրի մը
վրայ, եւ Աստուծոյ փրկելոց զօրաբանակները դի-
տելով անսահման դաշտալայրաց մէջ, կամ կենաց
բլուրեղանման բոցանշոյլ գետոյն մէջ ակնարկելով
թուշտող հրեշտակաց վեհատեսիլ ստուերին, ան-

շուշտ պիտի պատահիմ ձեզ, եւ խօսիմ այս Նամակացս վրայ : Ուշի ուշով պիտի դիտեմ ձեր դէմքեր, տեսնելու համար թէ երախտագիտութիւն եւ գոհունակութիւն զգացած էք կարգալով Նամակներս . եւ եթէ իմանամ ձեզմէ թէ անոնք խթան մը եղած են դէպի բարձրագոյն զարգացում մը զձեզ մղելու, եւ մարդավայել եւ աստուածահաճոյ կեանք մը ձեզ վարել տալու, պիտի սեղմեմ ձեր ձեռքեր, եւ դժուարաւ պիտի զսպեմ ուրախութեան սրտաբուխ արտասուքս :

ՎԵՐՁ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԿԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆԿ ԹԱՐԳՄԱՆՁԻՆ

(1). — Ամերիկացի մասնագիր մ'է որ այսպէս կը խօսի իւր հայրենեաց երիտասարդութեան համար : Բարեբախտապէս, ծխախոտ ծամելու յոռեգոյն ունակութիւնը մոռ չէ գտած հայ երիտասարդութեան մէջ : Բայց ոչ նուազ ցաւալի է տեսնել թէ մինչեւ 12 տարեկանէն սկսեալ շատ մը հայ պատանիներ կը կարծեն առնական հոգ մը առնուլ եւ նորածնութեան մը յարմարիլ՝ առտուրնէ մինչեւ իրիկունքերնէ վար չձգելով զլանիկ Գոհութեամբ կը հաստատենք թէ կանոնաւոր դպրոց յաճախող հայ պատանեաց ոմանք այդ մեծ բարիքէ զուրկ մնացողներէն աւելի զերծ են ծխելու չար ունակութենէն : Բայց սակաւք են ընտելալք : Քիչեր քախս ունին կանոնաւոր դպրոց յաճախելու : Մեր շատ մը վարժարանաց մէջ տղայոց վարուց ու բարուց բնաւ հոգ չի տարուիր, եւ դպրոցական շրջանին մէջ տղայոց վարքն ու բարքն աւելի եւս կ'ապականի, ինչպէս դիտեցինք այլուր : Ծխախոտէն անբաժան է ոգելից ըմպելեաց գործածումը : Ծխողը ընդհանրապէս կը խմեն ալ . եւ ոչինչ աւելի խաղաղեցիկ է քան երեւոյթն մեր ղեռահաս արեւցողաց, որք, շուկայէն վերադառնալով, ամեն երեկոյ մէկ մէկ սրճարանի կամ գինեան մէջ կ'անցունեն քանի մը ժամեր եւ կը վաճեն քանի մը դրուշներ, բոլոր հիւանդութեանց եւ բոլոր ապականութեանց սերմերը ցանելով այսպէս :

(2). — Էլիհու Պրորիդ, մականունեալն « Գիտուն դարբին », ծնած է Միացեալ Նահանգաց Քոնէրդիքը Նահանգին Նիու-Պրիդէն քաղաքին մէջ, յամին 1811 : Դարձնութեան կ'աշակերէր ի պատանեկութեան, բայց իւր բոլոր պարագայ ժամեր կը նուիր

րէր ուսման, մանաւանդ չափագիտութեան եւ լեզուաց ուսման : Տոկուն աշխատասիրութեամբ եւ սուր յիշողութեամբ օժտեալ , աւելի կամ նուազ ուսաւ լատիներէն , յունարէն , եբրայեցեան , արաբերէն եւ ուրիշ արեւելեան լեզուներ , եւ եւրոպական ու սլաւական գրէթէ բոլոր լեզուներ : Բայց աշխարհի մէջ համբաւ ստացաւ ո՛չ այնչափ իբրեւ լեզուագէտ , որչափ իբրեւ եռանդուն առարքեալն խաղաղութեան դասին : « Տիեզերական եղբայրութեան » վարդապետութիւնը քարոզելու համար , ճամբորդութիւններ ըրաւ Միացեալ Նահանգաց մէկ ծայրէն միւսն , եւ եւրոպայի շատ մը երկիրներ : Իւր գլխաւոր գործեր են Sparks from the Anvil, (« Կայծեր Գործարարութեան ») A voice from the Forge, (« Ձայն մը դարբնոցէն ».) եւ Peace papers, (« Թուղթեր խաղաղութեան վրայ ») : Երեւելի մասնակցութիւն մ'ունեցաւ Պրուսէի , Բարիի , Ֆրանքֆուրդի , Լոնսոնի եւ Էսթիմպուրկի խաղաղասիրաց Վեհաժողովներուն մէջ : Զերմապէս ջասագովեց , իբրեւ գլխաւոր միջոց ազգաց մէջ բարեկամական հաղորդակցութիւններն ամեցնելու , զեղջել նամակատարութեան ծախքն , եւ Հին Աշխարհի ու Նորին միջեւ մէկ բէննիով (18-20 վարա) նամակատարութիւն հաստատել : Խմբագրապետ եւ խմբագրական եղաւ քանի մը լրագիրներու , որք խաղաղասիրաց հայեացքները կը ջատագովէին , եւ իւր շատ մը տնտեսական Թարգմանեցան Եւրոպայի գրէթէ ամեն լեզուներուն : Ահա՛ մինչեւ ո՛ւր կարէ բարձրանալ դարբին մը ինքնօգնութեամբ :

(5). Բենիամին Ֆրանքլին , ամերիկացի նշանաւոր իմաստասէրն ու քաղաքագէտը , ծնաւ 1706ին Միաց. Նահանգաց Մասաչուսէթս Նահանգին Պոստըն քաղաքին մէջ , իւր հայր , որ մամազործ եւ ամառագործ էր , իւր արհեստի մէջ դրաւ զնա . բայց

Բենիամին ի մանկութենէ ջերմ փափար կը տածէր ճամբորդելու , եւ հօտն արհեստէն բնաւ չէր ախորժեր : Թող չտալու համար որ տղայն փախչի , հայրն իւր սպագրիչ եղբոր քով դրաւ զնա : Հոն Բենիամին կարդալու շատ զիրքեր գտաւ : Իւր յիշատակարանաց մէջ կ'ըսէ թէ չի յիշեր մանկութեան տարիքն յորում կարդալ չը գիտնար : Գիշերուան մեծագոյն մասը կարդալով կ'անցունէր , արգելք չլինելու համար իւր ցորեկուան աշխատութեան : Քանի մը տարիէն մեծ յառաջդիմութիւն ըրաւ սպագրական արհեստին մէջ , Բայց երկրորին եղբարք չէին կրնար համամայնիլ : Մեծ եղբայրը բարկացոյց էր եւ խտտաբարոյ , եւ Բենիամին ալ , ինչպէս կը խոստովանի իւր գրուածոց մէջ , երբեմն պատճառ կուտար եղբորը բարկութեան : Երբ տասն ու եօթն տարու եղաւ , առանց ծնողաց ծանօթութեան , նաւ նստաւ , եւ Ֆիլադելֆիա գնաց ծովով , եւ ցամաքէն ալ հետիոտն : Հոն գրաշար եղաւ : Յաջորդ տարին Ֆիլադելֆիացոյ մը աշակցութեան խոստմանը վստահելով , որոշեց ուրոյն սպարան մը բանալ : Ուստի , Անգլիա գնաց տառեր եւ գործիք գնելու , Բայց իւր կարծեցեալ բարեկամէ օգնութիւն չստանալով , ի Լոնսոն սպարան մը մտաւ իբրեւ գործաւոր : Ժամանակ մը ետք վերադարձաւ Ֆիլադելֆիա , եւ 1829ին սպարան մը հաստատեց : Նոյն տարին հրատարակեց , իբրեւ տնօրէն—խմբագրապետ , The Pennsylvania Gazette լրագիրն , որ իւր ճարտար գրչի շնորհիւ , շուտով համբաւ ստացաւ , եւ շահաբեր գործ մը դարձաւ : 1732ին Օրացոյց մը սկսաւ հրատարակել , զոր , ինչպէս զիւր լրագիր , միջոց ըրաւ հանրօգուտ ծանօթութիւններ տալու ժողովրդեան , մանաւանդ աշխատասիրութեան , խնայողութեան եւ ինքնօգնութեան հրաշալիաց՝ վրայ : Իբրեւ սպարանապետ եւ լրագրապետ , ամերիկեան ընկերութեան մէջ լաւ դիրք մը շինելով իրեն համար , միւս կողմէն ալ իւր ուղղամտութեամբ , պարկեշտութեամբ

եւ խոհեմութեամբ հասարակաց վսահութիւնը շահեցաւ, եւ բարձր պահիւններու արժանի դասուեցաւ: 1736ին Բէնսիլվանիոյ Նահանգային ժողովոյն Ասենսպետ եղաւ: յաջորդ տարին՝ Նամակասարութեան Վերասեսուէ նոյն Նահանգին: եւ 1853ին, Փոխ-Վերասեսուէ անգլիական Գաղթականութեանց նամակասարութեան: Վէճ մը ծագած լինելով ի մէջ Նահանգային ժողովոյն եւ Կառավարաց, Ֆրանքլին 1757ին Անգլիա ղրկուեցաւ ժողովրդեան դատը պաշտպանելու Պետական Խորհրդոյ առջեւ: Ֆրանքլին յաջողեցաւ համոզել անգլ. Կառավարութիւնն, որ զոհաբերութեամբ ամերիկեան ժողովրդեան պահանջմանց: 1762ին, ի վերադարձին, Նահանգային Երեսփոխանութեան շնորհակալիքն ստացաւ: Ֆրանքլին գիտական աշխարհին մէջ նշանաւոր հանդիսացած էր ելեկտրականութեան բնութեան վրայ իւր փորձերով: 1752ին, յոյժ կարեւոր եւ փայլուն գիւտ մ'ըրաւ, հռչակելով թէ նոյն են փայլակն եւ ելեկտրական հոսանքն: Անմիջապէս, Լոնտոնի Արքայական Ընկերութիւնն վասն Յառաջդիմութեան Գիտութեանց՝ անդամ ընտրեց զՖրանքլին, եւ ոսկեայ շքանշանով մը պատուեց զնա յանուն գիտութեան: Իւր այս մեծ գիւտի արդիւնքն եղաւ Շանթարգելն, զոր հնարեց, այսու մեծ ծառայութիւն մը մատուցանելով մարդկութեան: 1764ին Ֆրանքլին, Երեսփ. ժողովոյ կողմէ վերստին Անգլիա ղրկուեցաւ իբրեւ քաղաքական գործակալ: Անգլիա կ'ուզէր տուրք դնել ամերիկեան Գաղթականութեանց վրայ, եւ Ֆրանքլինի պաշտօնն էր այս բանէս ետ կեցընել Մայր-Հայրենեաց Կառավարութիւնը: Բայց անգլ. Նախարարութիւնը կազմած էր իւր յաջակալիւ, եւ 1765ին հաստատեց Դրոշմատուրքի Օրէնքն ամերիկեան Գաղթականութեանց վրայ: Համայն Ամերիկա ընդդիմացաւ այս Օրէնքի: 1766ին, նոր Նախարարութիւն մը կազմուելով յԱնգլիա, խնդիրն ի նորոյ քըն-

նուեցաւ: Ֆրանքլին Անգլիոյ Երեսփոխանաց ժողովոյ ասեանն հրաւիրեցաւ խնդիրն ամերիկեան տեսութեամբ փաստելու համար: Այս առթիւ Ֆրանքլին փայլեցուց իւր մեծ հմտութիւն, իւր ճարտարախօսութիւն, իւր պատրաստաբանութիւն, եւ արդիւնքն եղաւ խոսելի Դրոշմատուրքին բարձումը: Բայց կը մնային ուրիշ անարդար օրէնքներ ալ զորս Անգլիա կը յամտէր ի գործ դնել ամերիկեան Գաղթականութեանց մէջ: Ամ ըստ ամէ, Ամերիկա պէտք կը տեսներ եւ փափար կը ցուցնէր Թօթափելու Անգլիոյ լուծը: Ֆրանքլին ի սկզբան անկեղծապէս կը բաղձար բաժանման առաջըն առնուլ: Բայց երբ տեսաւ որ իւր հայրենեաց փրկութիւնն ու ապագայ բարեկեցութիւնը կախում ունէին բաժանումէն, վերադարձաւ յԱմերիկա 1775 մայիսին, եւ Ազգային Անկախութեան դատին ջերմ ջառագով եղաւ: Բէնսիլվանիոյ ժողովոյն կողմէ պատուիրակ կարգեցաւ Ամերիկեան Գաղթականութեանց համագումար ժողովոյն, եւ եղաւ մին հնգից որքայ սիւսմագումար ժողովոյ հրամանաւ պատրաստեցին «Անկախութեան Յայտարարութիւնն»: Ամերիկեան Գաղթականութիւնը բաժնուեցաւ Անգլիայէն, եւ պատրաստուեցաւ պատերազմիլ Անգլիոյ դէմ: Գաղթականութիւնը միայնակ մնալով կրնար ընկճիլ այս անհաւասար մարտի մէջ: 1776ի դէպի ի վերջերը, Ֆրանքլին Բարիկ ղրկուեցաւ իբրեւ ամերիկեան ղեսպան Ֆրանսական արքունեաց քով: Դիւստորապէս Ֆրանքլինի ջանից շնորհիւն է սր կնքեցաւ Ֆրանքո-Ամերիկեան Դաշնակցութիւնն, որով ապահովեցաւ Ամերիկեան Անկախութիւնը, քանի որ Ֆրանքո-Ամերիկեան ոյժերուն միացման վրայ Անգլիա յաղթուեցաւ Ամերիկայի մէջ, եւ խոհեմութիւն համարեց հրաժարիլ պատերազմէն, եւ ճանչել ամերիկեան զաղթականութեանց քաղաքական գոյութիւնն իբրեւ անկախ տէրութիւն մը: Ֆրանքլին ուրեմն ամենակարեւոր բաժին մ'ունեցաւ Ամե-

րիկեան Անկախութեան հաստատման գործին մէջ : Անգլիայ հետ խաղաղութեան հաստատմէն ետքը, Ֆրանքլին ժամանակ մը եւս մնաց յետոպա, եւ Ֆիլաքէլֆիա վերադառնալով մեռաւ 1790ին, 84 տարեկան : Իւր բազմամիւ երկոց մէջ, որք հրատարակուած են 10 միջակ հատորներով, Ֆրանքլին ունի իր կենաց առաջին մասին պատմութիւնը : Ֆրանքլին էր քաջառողջ, բարեբաւոյ, պարզասէր, ժուժկալ եւ համես մարդ մը : Ինչ բանի վրայ որ ուշադրութիւն դարձուց՝ իւր խորհուրդը եւ ճգունք լիակատար յաջողութեամբ պսակեցան :

(4). — Ամերիկացի մասենագրոյն անգլիացի հրատարակիչն այս տողերու վրայ կ'ընէ սա դիտողութիւն, « Ամերիկայի մէջ պաշտօնախնդիրք անհամար են. եւ զայս հասուած կարողալով, պէտք է ի մտի ունենալ ամերիկեան քաղաքական կենսքը : Բայց Անգլիոյ մէջ եւս այնչափ երիտասարդներ այնպէս կը բաղձան կառավարական պաշտօններու մէջ մտնել, որ Տիմոթէոս Դիդըրմի խորհրդածութիւնք մեզ եւս կը պատշաճին : »

(5). — Թէեւ այս գիրք հեղինակուած է իբր 30 տարի յառաջ, պաշտօնախնդրաց եւ հանրային պաշտամանց նկարագիրը զոր կ'ընէ՝ կը պատշաճի նաեւ այս աւուր Միաց. Նահանգաց. Օրուան մեծագոյն խնդիրը նոր Աշխարհի մեծ Հանրապետութեան մէջ, « Վարչային պաշտամանց բարենորոգումն » է : Հանրապետականաց (Republican) քառորդ դարու իշխանութենէն յետոյ, այս անգամ ամերիկեան ազգին մեծամասնութիւնն ընտրեց Ժողովրդային (Democratic) կուսակցութեան ընտրելին ի Նախագահութիւն Հանրապետութեան, յատկապէս այն նպատակաւ որ անյա-

պաղ իրագործուի սոյն վարչային բարենորոգում. (Civil Service reform) :

(6). — Այս հասուած զգալապէս կը պատշաճի մեր ազգային պաշտամանց : Արդի երիտասարդութիւնն ընդհանրապէս կը խորշի ազգային պաշտօններէ, իւր ամենօրեայ գործոց արգելք համարելով զայնս : Շատ պատուաւոր մարդիկ ուրիշ պատճառներով ալ եւ կը կենան անտնոյմէ, այնպէս որ եթէ հնար լինի որ մը օրէնք պիտի դրուի՝ տուգանք հաստատելով այն կարող ազգայնոց վրայ որք յանձն չեն առնուր իրենց առաջարկուած ազգային պաշտօնները : Բայց շատ փիշղ է ամերիկացի հեղինակին տեսութիւնը թէ մարդու մը նիւթական զբաղմունք բովանդակապէս սիրելու չեն իւր մտքին ու սրտին : Հայ երիտասարդ մը համոզուած պարսի լինել թէ առ հասարակութիւնն պարտականութիւններ ունի բխեալ ի մարդասիրութենէ կամ յազգասիրութենէ, եւ թէ երբ իրմէ խընդրուի վարել ազգային պաշտօն մը, չի կրնար խղճի մտք մերժել առանց յոյժ վճռական եւ մասնաւոր պատճառներ ունենալու :

(7). — Ի մասին սնունդի, հեղինակին տեսութիւնք շատ անձուկ կը թուին մեզ : Բարեխառն կլիմայից մէջ, ինչպէս է Թուրքիա, կաթ, կարագ, հալկիթ, ճէթ եւ բանջարեղէն կրնան մեծագոյն մասամբ կատարել ման պաշտօնն, իբրեւ « կատարեալ սնունդ » : Հեղինակը կը մոռնայ ծուկերն, որք ինքնին մսի չափ կատարեալ սնունդ են գրէթէ : Միսն իսկ առանց բանջարեղինաց չի կրնար համարուիլ կատարեալ սնունդ : Հիւսիսային ցուրտ երկրաց բնակիչք հարաւային տաք երկրաց բնակիչներէն աւելի կը կարօտին մսի : Երբ հեղինակը կ'որոշէ արմատիքն եւ որոճացող կենդանեաց միսն իբրեւ լաւագոյն սնունդ, պէտք է զիտնալ թէ

արմատաց կարգին մէջ են ցորեն, գարի եւ հաճար, եւ թէ այս կարգէ դուրս են բաղադէս, գետնախնձոր եւ ճակնդեղ: Որոճացող են եգ, կով, ոչխար, այծ, ուղտ, այլ ո՛չ խոզ: Լաւագոյն սնունդն այն է անշուշտ որ ըստ կլիմայի եւ ըստ անձնական բնատուրութեան կը բաղադրի այս զանազան առարկայներէ միանգամայն: Ոչ որ, երբ դիւրութիւն ունի, կրնայ ձմեռն ինքզինքը զրկել ընէսիր խոզի մսէ եւ ձուկէ: Մնաց որ, կատարեալ սնունդի մը տալու մէջ, մսէն աւելի դեր կը կատարեն օդն ու ջուրը: Թուրք զինուորը կը կռուին անզիւացի եւ ամերիկացի զինուորներէն ոչ նուազ քաջութեամբ, տկուրութեամբ եւ համբերութեամբ: Բայց բանական մէջ եւ պատերազմի տեսն, քիչ անգամ միս կ'ուտեն թուրք զինուորը, եւ Բէսիֆի այն ընէսիր վաշտերը կազմող անասուցի թուրք զիւղացուց զլիսաւոր սնունդն են բիշաւ եւ մածուն: Միս խիստ քիչ կ'ուտեն, կամ բնաւ չեն ուտեր: Բայց պատուական օդն ու մարտը ջուրը զորս կը վայելեն՝ շատ մը ուտելիքներու տեղը կը բռնեն: Միս խիստ քիչ անգամ ուտող աղքատիկ տղայք որ շատուրակ կը խաղան բաց օդի մէջ, շատ անգամ են աւելի քաջառողջ քան տան մէջ պահուած եւ առատ մսով սնած բարեկեցիկ տղայք: Պէտք չէ նաեւ մոռնալ թէ Անգլիոյ պէս ցուրտ երկրի մը մէջ կայ բազմաճանաչ ընկերութիւն մը բանջարակերաց, որք չեն ուտեր միս եւ «ամեն ինչ որ կենդանիէն կը հանուի յետ մորթելոյ գնա», բայց կ'ուտեն կարագ, կաթ, պանիր, հալկիթ ու բանջարեղէն, եւ սակայն քաջառողջ մարդիկ են: Այսպիսի դրութիւն մը եթէ կրնայ ի կիր առնուիլ յԱնգլիա, առաւելագոյն յաջողութեամբ կրնայ գէթ փորձուիլ մերինին պէս բարեխառն կլիմայի մը տակ: Ի վերջոյ, մսի վրայ խօսելով, պէտք է զանազանել այլեւայլ միսերու սննդաբարութեան աստիճանը: Սեւ միսերն, ինչպէս են որսական կենդանեացը, նուազ սննդաբար են

քան կարմիր միսերն, ինչպէս են ոչխարացն ու արջառացն, եւ կարմիր միսերն աւելի սննդաբար են քան սպիտակ միսերն, ինչպէս են խոզի, զառնուկի, հատու, բաղի, սագի եւ հնդկահաւու միսերը: Բայց մարդու մը լաւագոյն սնունդն այն է որ կը պատշաճի իւր սամոքսին: Շատ սամոքսեր աւելի կրնան օգտիլ սպիտակ միսերէն, թէեւ ասոնք ամենէն աւելի հիւծալից ու սննդալից չլինին:

(8). — Յրանքլինի դիտողութիւնը չէ այնքան յիմարական որքան հասկցնել կ'ուզէ հեղինակը: Յրանքլին համեմատութիւն մը դրած է զանազան սեռի եւ հասակի անձանց քննալու չափուն մէջ, եւ իւր համեմատութիւն ճիշդ է, թէեւ իւր թիւեր չափաշաճին ամենուն անխօս: Սա սոյոգ է թէ կանայք արանցմէ աւելի պէտք ունին քննալու, երիտասարդ ծերերէն աւելի, եւն: Յրանքլինի հաստատածն ալ այս է ապաքէն: Բայց ո՞չ ապաքէն բունն ալ կլիմայէ եւ հետեւապէս տեղային պայմաններէ կախեալ է: Առողջ եւ չոր օդ ունեցող բնակարանի մը մէջ 3—6 ժամու քունն աւելի կապուորիչ եւ առողջաբար է քան խոնավ եւ ծանր օդ ունեցող բնակարանի մը մէջ 8—9 ժամու քունը:

Յանկ Առաջին մասին

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՆԱԽԱԿԱՆԻՈՅ

	Էջ
Յառաջաբան Թարգմանչին	3
Յառաջաբան Հեղինակին	17
Նամակ Ա. — Ուղիղ սկզբնաւորութեան մը պէտքը	21
Նամակ Բ. — Կանացի ընկերութիւն. — Կինն իբրեւ ամուսին	36
Նամակ Գ. — Վարժ եւ հանդերձ	49
Նամակ Դ. — Չար ունակութիւններ	58
Նամակ Ե. — Աղբասութեան բարիքներն. — Արուեստի մը դերն ու ազդեցութիւնը	69
Նամակ Ջ. — Սնունդ եւ ժիզիֆական մշակութիւն	81
Նամակ Է. — Ընկերային պարսֆեր եւ իրաւունքներ	95
Նամակ Ը. — Բանաւորութիւն եւ պիտանութիւն կրօնի ...	107
Ծանօթութիւնք Թարգմանչին	123

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0050761

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0050760

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0050759

